

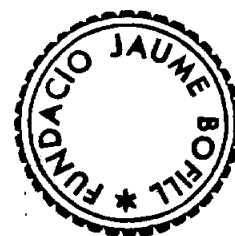
**Título: OBRERS I CIUTADANS. BLASQUISME I
MOVIMENT OBRER. VALÈNCIA 1898-1906.**

Autor: RAMIRO REIG

Fecha: 01/01/1982

Número: E0051

E-51

NOTES

OBRERS I CIUTADANS

Blasquisme i moviment obrer

Valencia 1898-1906

Ramiro Reig Armero

1-2-3

OBRES I CUTEJATS

- Blasquisme i moviment obrer
- Valencia 1898-1906

Ramiro Reig Armero

1ª PART: LES SOCIETATS OBRERES DE RESISTENCIA AL CAPITAL (2-110)

1) El temps i l'espai

2) El procés de reconstitució

- les dades
- els fets

3) El suport ideològic

- els socialistes
- els blasquistes: la prioritat d'alló polític
- la tradició republicana
- la connexió anarquista
- la síntesi reformista
- la tradició gremial

4) La pràctica de les societats

- el model sindical
- divisió i tendències

5) El suport material

2ª PART: LA DEFENSA DEL ASOCIACIONISME (111-189)

1) Llançament triomfal: la vaga dels tranviàries

- Retrat d'època
- Obrers i ciutadans
- Campanyes d'opinió
- Els ferrocarrils.

2) La lluita més heroica: la vaga dels blanquers

- La situació del sector: la Societat, els empresaris, les condicions de treball.
- El desenvolupament de la vaga
- La radicalització del conflicte
- La dignitat obrera.

3ª PART: LA LLUITA REIVINDICATIVA (190-274)

SALARIS, JORNADA DE TREBALL I ALGUNA QUESIÓ DE MÉS

- 1) Els obrers de Vila
- 2) La fusta
- 3) El petit metall
- 4) El gran metall
- 5) Una mena de multinacional
- 6) La resposta de les dones
 - Del coratge individual a...
 - La lluita col·lectiva
- 7) Sectors en crisi: boters, carruatges...
- 8) Treballadors de "coll blanc"
- 9) Quesions de tàctica obrera: la vaga parcial i rotativa dels forners
- 10) Quesions de tàctica patronal: el lock-out als barreters.

4ª PART: EL CONTROL DEL TREBALL.- SINDICALISME DE CLASSE

I SINDICALISME GROC, FRONT A FRONT. (275-336)

1) Un lloc privilegiat: Els Poblatats Maritims

- la densitat del teixit social
- les Societats Obreres del Port.

2) Pas à pas, colp à colp

- primer moment: la reglamentació del treball
- second moment: les competencies del Sindicat
- tercer moment: el Montepio patronal

3) Radicalització i negociació

- la vaga general
- la mediació del IRS
- anexe: text de la resolució

4) Una altra forma de lluita

- el cooperativisme
- la Societat Obrera El Progreso Pescador.

PART 5ª: ELS TREBALLADORS DEL CAMP (337-412)

1) La situació política als pobles

- el cinturó de la ciutat
- els pobles de l'interior
- de la Ribera cap a dalt

2) La situació sindical al camp

- les societats de treballadors i la política
- les modalitats de la lluita

3) L'hostilitat de l'Horta

- clientelisme reaccionari
- l'enfrontament camp-ciutat
- politització del conflicte: (lauradors carlins i Ajuntament republicà.

PART 6ª: MITE I REALITAT DE LA VAGA GENERAL (413-452)

- 1) La prioritat de la revolució política
- 2) L'agitació permanent
- 3) El refús de la vaga revolucionaria
- 4) L'incitació a la vaga política

PART 7ª: LA CULTURA OBRERA I POPULAR (453-543)

1) Nivell cultural b́asic

2) La tradició cultural obrera

- la component proletaria
- la component professional

3) La tradició popular

- els arrels valencians
- valors, ambigüetats, desfiguracions
- l'intervenció blasquista: el menyspreu d'allò valencià
- l'intervenció blasquista: significació i pol_i_tizaci3n d'allò popular.

4) La tradició democrático-radical

- apertura
- fé en la ciencia
- laicisme
- educaci3n
- llibertat !

I N T R O D U C C I O

I. Aquest llibre, com qualsevol altre, és susceptible de diverses lectures, que l'autor té l'atreviment de suggerir (pot també no llegir-se el llibre; però, per a aqueix viatge, hom no necessita pròleg). La primera, i més senzilla, podria ser una lectura cordial, d'acord amb el to moderadament èpic que el travessa. En el fons, es narren ací els fets d'uns homes i dones que lluitaren per llur dignitat. Hom hi pot sentir llurs pròpies veus, llegir llurs escrits palpitants d'esperança, carregats de raó, no exempts de còlera. Poca manifestos conec tan sobris i emocionants com la carta d'aqueixos 500 curtidors que abandonen la ciutat abans de rendir-se a les imposicions de la patronal, prometenent portar sempre en llur cor el generós poble de València i maldient dels explotadors.

Al cap i a la fi, cap aventura humana no pot comparar-se a l'avang dels oprimitos en la història, i el contingut d'aquest llibre, més enllà de l'encert o desencert del seu autor, comprén una part no molt vasta, però sí molt pròxima, d'aqueixa història. Tracta d'un moment fona-

mental de recomposició de les organitzacions obreres i de les lluites a què això va donar lloc en la ciutat de València. Intenta recuperar per a la memòria col·lectiva paraules i gestos d'indubtable grandesa moral. En algun moment, a l'autor si li va imposar amb tanta força aquest aspecte que pensà de titular el llibre amb el romàntic nom de "Novecento" a València. Per dues raons entrellaçades. Perquè "Novecento" és un relat clàssic i heroic de les lluites - dels treballadors a començaments de segle i perquè hi hagué també molt proper de nosaltres un Noucentisme, brillant i efímer, que pogué ser, i no va ser, un moviment cultural de les classes dirigents. Tal vegada hem reflexionat massa sobre el fracàs del segon i molt poc sobre les promeses i esperances del primer.

II. Però, paral·lelament al fil d'aquesta narració, l'autor ha pretés també, en la mesura dels seus coneixements limitats, fer història. Cal reconèixer que al País Valencià els moriscos han estat fins ara els més afortunats beneficiaris de tan exíma ciència, sense que això supose ignorar importants estudis sobre altres parcel·les de la nostra realitat. Simplement s'hi vol dir que mentre sobre els moriscos hom es pot téner una nova monografia, sobre les altres qüestions cal esperar-ne alguna. Aquest és el cas del moviment obrer, tot i que compta amb excel·lents treballs de Cucó, Romero, Paniagua, Picó, Garcia Bonafé, -

Cerdà... Donat que encara resten unes quantes coses per es
brinar, el present llibre desitja contribuir-hi.

Al meu parer, els estudis sobre el moviment -
obrer al País Valencià han caigut, per la necessitat d'una
primera desbrossada del terreny, en el virtuosisme de la
quantificació. Nombre de seccions i federacions de la CNT
o de la UGT, nombre d'afiliats, nombre de vagues (comptant
-hi, a més a més, les guanyades i les perdudes, quan amb -
dos anys de diferència és difícil de saber quines es gua -
nyaren o es pergueren, o quina cosa es guanyar o perdre -
una vaga). Sense negar valor a aquests aspectes quantita -
tius, pareix necessari també un treball de qualificació. -
Conèixer el moviment obrer per dins, en la seua mateixa -
pràctica, perseguir la seua estratègia en les lluites con-
cretes, averiguar el seu nivell de consciència tot descab-
dellant les seues tradicions culturals, en una paraula, as-
sistir a la seua configuració quotidiana i progressiva.

Per altra banda, i degut a la mateixa exigència
d'una primera aproximació, els estudis sobre el moviment -
obrer entre nosaltres han triat moments o aspectes privile-
giats per la tradició historiogràfica, deixant-ne en l'o-
blit d'altres que han estat igualment importants per al -
seu desenvolupament. Hom ha estudiat Alcoi, la Setmana Trà-
gica, la vaga del 17, el boom sindical de la República, -
per raons evidents i justificades. Però ocorre que aquests

moviments, precisament per ser privilegiats, reflecteixen un grau d'ideologització que no sempre es correspon amb la pràctica sindical quotidiana. Són els temps forts, les espentes cap endavant del moviment sindical, importantíssims i que de cap manera pretén hom ací desvalorar, però que no poden separar-se d'un teixit molt més vast i complex. Aquest el formen la jornada sencera de treball, la negociació d'un conveni, un acomiadament d'un company o un canvi de torns, el sistema de treball, els comportaments i relacions en l'empresa, i mil fets diversos de la vida laboral i fins i tot de la seua prolongació fora d'ella.

L'anàlisi d'aquest complex organisme viu que és la pràctica sindical (que no és tot, però sense el coneixement del qual poc pot hom saber del MO) és la forma amb què en aquest llibre hom pretén de fer història. Se centra en les Societats Obreres de resistència al capital. - Com s'hi explica detalladament al capítol I, aquestes Societats existien des d'antic, però a finals de segle vènen a omplir el buit que deixa l'ensulsiada de la I Internacional, la dispersió dels grups anarquistes i la debilitat de la incipient UGT. Aquests sindicats d'ofici, en els quals es pot apreciar un elevat nivell de la consciència obrera, ens permeten aproximar-nos al sindicalisme practicat, com se sol dir en l'argot, al tall al tall. Però resulta a més a més que són la base sobre la qual s'assentarà

la fundació de la CNT en 1910, i l'embranchida ugetista que es realitza també per aquests anys. Els anarquistes, a partir de 1907, en què creen a Barcelona Solidaritat Obrera, van agrupant i potenciant les Societats. Els socialistes, en el VII Congrés de la UGT (1905), insisteixen en l'obligació d'estar afiliats a les Societats de l'ofici respectivament. Uns i altres, el que fan és articular els Sindicats d'ofici en un marc ideològic i organitzatiu més ampli, tot recollint el ric llegat de la seua pràctica.

No és, doncs, del tot inadequat de dir que a través de l'estudi que ací fem de les Societats Obreres, penetrem en una parcel·la important i decisiva de la formació històrica de la classe obrera a València. Thompson va utilitzar aquest títol per qualificar un tipus d'investigació que no atén tant a la fixació estàtica d'uns fets quant a copsar-ne el dinamisme. La diferència abismal que separa aquest treball de l'obra mestra de l'historiador anglès no és un obstacle per assenyalar al lector un punt de referència.

III. Per últim, aquestes pàgines ofereixen la possibilitat d'una lectura ideològica i política. En realitat aquest llibre és fruit prematur d'un projecte més ampli sobre el blasquisme. L'objecte d'aquest estudi, a punt de concloure, és la consideració del blasquisme com a movi

ment de masses o, si voleu, com a moviment populista. Caldria explicar les diverses i molt variades accepcions d'aquest concepte, ço que resultaria anutjós en aquesta introducció. Indicaré només que per populisme es pot entendre - un moviment interclassista aglutinat mitjançant elements - ideològics que adquireixen valor per al conjunt per llur globalitat ideal i emocional (poble, pàtria, independència, república popular...). Item, un moviment que sol donar-se en societats l'estructura social de les quals travessa - (per raons molt diferents) un moment de desagregació i que, si bé adquireix fàcilment derivacions dretanes i reaccionàries (pel seu irracionalisme, perquè els seus ideals genèrics oculten els veritables interessos en joc, etc.) també pot constituir una interpel·lació democràtica radical - d'inestimable importància, en proposar determinats valors ideals al conjunt de la societat civil. En una paraula, el populisme és amigu, més complex que no sembla i no sempre negatiu, almenys segons diu un dels seus millors coneixedors, E. Laclau.

Que el blasquisme no és un tema d'estudi exhaustiu sembla bastant cert. Que el seu estudi es pot enriquir des del punt de mira esmentat és el que es pretén de mostrar - al nostre projecte. Les diverses parts de la investigació tracten la seua relació amb les classes subalternes, el - seu projecte polític (eminentment municipal), la seua tradició cultural, la seua inserció en el teixit social, la

seua capacitat d'agitació i mobilització, les seues contradiccions com a partit de masses i de govern, etc. De tot aquest conjunt en fase d'elaboració, hom n'ha extret, tot ampliant en uns punts i reduint en uns altres, el capítol de les relacions entre el blasquisme i el moviment obrer, estereotipades fins ara pel clixé segons el qual, de la mateixa manera que el lerrouxisme, serviren per a foraviar i enganyar els treballadors.

S'ha d'advertir que el nostre estudi sobre el blasquisme comprén des de la crisi del 98, que coincideix amb la seua entrada arregussadora en l'escena política (Blasco ix per primera vegada diputat), fins a 1911 (els esdeveniments de Cullera són una premonició de la crisi del 17 i després d'ells el blasquisme perd momentàniament la majoria municipal). En aqueixos pocs anys es tanca un cicle complet d'evolució del blasquisme que es tornarà a repetir, d'una forma degradada però equivalent, en els anys posteriors: impetu arregussador i creatiu - presa del poder - dissensions i crisi - actitud defensiva - enduriment demagògic i pèrdua de grups socials. És a dir, del 98 a l'11 es pot abastar en la seua totalitat la dinàmica socio-política del blasquisme en el seu caràcter modèlic, ja que la resta n'és repetició.

Tanmateix, en aquest llibre ens limitem a un període més curt, del 98 al 1905. Per suposat, el cinc és un

topall convencional, i bé hauria pogut ser el 6, el 7 fins i tot. Però, el que pareix innegable és que en l'etapa completa hi ha dos moments clarament diferenciats. Pel que fa al blasquisme, el 16 de març de 1900 Blasco presenta la renúncia a l'acta de diputat i, encara que es veurà obligat de tornar-s'hi a presentar l'any següent i serà elegit, - viu ja lluny de València i ni tan sols apareix pel Congrés. El líder indiscutible ha passat en pocs anys de la primera fila en les manifestacions, en les quals és detingut i encarcerat (cas de Touchet en 1898), al cansanci i l'abandó. Aqueixos sis o set anys estan marcats no sols per la seua personalitat indiscutible sinó també per la seua activitat incessant i directa al front del partit.

En relació amb això convé recordar dates i fets. El 95 se separa de Pi i Margall, a la recerca de la seua - identitat, el 96 intenta la Unió Revolucionària amb Ribot i Lerroux i el 98 encara es presenta al costat del salmeronià Dualde, al qual supera en vots, "llamando mucho la - atención este hecho", si hem de creure a Las Provincias. L'èxit en aquestes eleccions confirma a Blasco que són ell i el seu partit municipal, centrat en la ciutat de Valèn - cia, els republicans més forts i capaços de tot l'Estat. - En conseqüència, tot el seu esforç se centra, a partir - d'aleshores, en la consolidació d'aqueixa Fusió Republicana, personal i intransferible, urbana i municipal. En 1901 obté la confirmació del seu projecte triomfant clamorosa -

ment en les eleccions per a l'Ajuntament. En 1903 pot aportar a la Unió dels republicans de tota Espanya la fracció més nombrosa i activa. L'escissió sorianista d'aqueix mateix any, si bé afecta psicològicament i personalment a Blasco, tensa les energies del partit, que l'enfronta amb un extraordinari dinamisme. Són anys d'impuls creatiu en els quals sorgeixen les seues millors iniciatives a nivell cultural i polític. Estem davant un blasquisme obert, i això es reflecteix, sobretot, en la seua actitud amb el moviment obrer.

La retirada de Blasco i l'ascens a la capitania d'Azzati, el més maniobrer dels delfins, deixa en un segon pla altres membres de l'staff, Beltran, Valentín, Berral, Manaut, més preparats tècnicament per a diverses tasques - però amb menys capacitat per a sostenir un partit tan complex, i alhora tan simplista, com aquell. Azzati, com en l'altre costat Soriano, són imatges o faigons disminuïdes de Blasco. En el terreny cultural, la sensibilitat cosmopolita del Mestre es converteix en amannerament. En el polític, la capacitat creativa i la imaginació, no exempta de contradiccions flagrants, cau en l'oportunisme. El populisme entusiasta es converteix en demagògia agressiva i barroera. I, sobretot, la personalitat del líder, en personalisme. Azzati vol fer política a nivell d'Estat, cosa que en realitat Blasco mai no va pretendre, i per a això, en trencar-se en 1907 la Unió Republicana, s'uneix al carro de -

Lerroux. Un Lerroux que, per altra banda, també ha entrat en la seua fase defensiva, desbordat per l'ascens i reorganització tant del moviment obrer com de la burgesia nacional. Aquest sucursalisme que Blasco no tingué mai, a pesar de les seues contínues manifestacions de devoció als líders estatals (precisament perquè el deixassen tranquil en el seu exaltat municipalisme, en el seu somni de ciutat florentina) pesa ara com un fardell sobre la política concreta del partit a València. Els blasquistes continuen recollint triomfos electorals, però comencen d'aflo^urar cada volta amb més força els components reaccionaris de llur ideologia, fins aleshores contrapesats pel dinamisme dels seus elements progressius. Aquest gir és evident en llur actitud davant el regionalisme, però es dóna també davant el moviment obrer. Una de les Societats que els havia estat més fidel, la de Treballadors del Camp d'Alzira, és de les primeres a adherir-se a Solidaritat Obrera. El blasquisme s'ha quedat endarrera.

Paral·lelament, el període de 1898 a 1911 ens ofereix també dos temps diferenciats en el moviment obrer. Les Societats Obreres tenen llur moment de recomposició, auge i ofensiva, al voltant de 1900 i, com hem dit, és gràcies a elles que el sindicalisme de les grans centrals tornarà a recuperar una àmplia base organitzada. Però les Societats toquen molt prompte llur limitat sostre. No és

que fracassien en llurs lluites, car, com veurem, la gran -
vaga de curtidors de 1900, a pesar de constituir una des-
feta, serveix de motor de la combativitat obrera. Les difi-
cultats sorgeixen quan les Societats palpen llurs límits -
corporatius, quan allò que havia estat llur arma preferida
(la valoració de l'ofici) esdevé llur major perill. Ocorre
que la patronal, copsada en un principi per la temptació -
de fer front a l'ofensiva obrera mitjançant la "regremia -
lització" i l'accentuació corporativa, comença de canviar
de tàctica i passa precisament a la "desgremialització". -
Estàlvia de la sorpresa, respon amb ràpids lock-outs mit-
jançant els quals desvaloritza la potencialitat de l'ofici
especialitzat. El fet, no per subtil és menys evident, i
requereix un canvi de tàctica sindical. La vaga, com a va-
loració de la força de treball, necessita convertir-se en
valoració de la força de treball en general i no tant del
treball especialitzat. El salt a la vaga general, des de -
la de l'ofici, comença de donar-se amb excessiva facilitat
fins que no es troba el punt mitjà de l'organització per
grans sindicats d'indústria. Però, deixant l'anàlisi d'a-
quests problemes per al text, el que hom vol dir ací és -
que les Societats, a partir d'aquesta experiència concreta,
perceben la fretura d'una estratègia global i d'una orga -
nització que li done curs, i entren en crisi.

El gràfic que ens ofereix Tuñón en la seua Histo-
ria del Movimiento Obrero (t. II, pàg. 89), encara que es-

tà realitzat a ull (l'autor reconeix que les estadístiques de l'IRS no són fiables en aquest punt, per tal com inclouen associacions diverses) mostra el descens en picat de les Societats de resistència al voltant de 1905. D'això en parlem detingudament al capítol I. Aquest descens no són capaçs d'aturar-lo, de moment, les organitzacions tradicionals. La UGT, molt reduïda, es veu arrossegada per les crisis de les organitzacions de base i disminueix els seus efectius, i els anarquistes, amb llur fantasmal Federació Regional Espanyola (creada en 1900) no poden donar-hi una resposta immediata. Però tots dos corrents comencen d'orientar-se en aquesta línia i, com hem dit, cap a 1910 és un fet la consolidació de llur protagonisme.

Així doncs, tant en el cicle blasquista com en el desenvolupament del MO és possible separar dos moments: 1) creixement blasquista i creixement de les Societats de 1898 a 1905; 2) començaments de la bunkerització blasquista paral·lels al pas de les Societats a les grans Centrals, de 1906 a 1910. En el primer moment, tant per la vitalitat creativa dels blasquistes com pel caràcter autònom de les Societats, s'hi dona una estreta relació entre el partit republicà i el moviment obrer. En el segon, comencen de separar-se per tal com el blasquisme involuciona vers l'interior d'ell mateix, inicia la seua bunkerització, mentre el MO està començant la seua arrencada i la seua irrupció en la societat, dirigit cada volta més fermament per socialis

tes i anarquistes.

Hauríem pogut tractar en aquest llibre ambdós - moments i així pensem fer-ho en el nostre treball sobre el blasquisme. El caràcter d'aquestes pàgines, que tenen quelcom d'avanç de tesi sobre el blasquisme però que són fonamentalment crònica, relat i anàlisi de la formació històrica de la classe obrera, ens ha obligat a detenir-nos en un crecle que té valor per ell mateix. Ens cenyim, doncs, al primer blasquisme i a la recomposició del moviment obrer - que va tenir lloc a principis de segle, entorn de les Societats de Resistència. Els qui no consideren insuficient poden, en el temps que els deixa lliure llur lament, completar tan mortal llacuna.

Per tal com atorguem a les dues primeres lectures un títol generós, aquesta tercera ben bé es podria encapçalar amb l'epígraf d'"obers i ciutadans". Amb això - hom no al·ludeix tan sols la relació entre els treballadors i el blasquisme, sinó la influència sobre la classe obrera de la tradició cultural republicana, laica i progressista, tan rica en valors ètics i cívics.

Bé podria ser que el lector no trobàs en el llibre les preteses possibilitats de lectura que ací se n'han suggerit. Però també s'esdevé a vegades que hi ha lectors benèvols que fins i tot arriben a veure-hi moltes més coses de les que l'autor ha dit. Sobretot a ells va dedicat el llibre.

1ª PART: LES SOCIETATS OBRERES DE RESISTENCIA AL CAPITAL (2-110)

1) El temps i l'espai

2) El procés de reconstitució

- les dades
- els fets

3) El suport ideològic

- els socialistes
- els blasquistes: la prioritat d'alló polític
- la tradició republicana
- la connexió anarquista
- la síntesi reformista
- la tradició gremial

4) La pràctica de les societats

- el model sindical
- divisió i tendències

5) El suport material

1) EL TEMPS I L'ESPAI

En l'anomenat I Congrés Obrer Espanyol, o Congrés de la Federació Regional Espanyola de la I Internacional, - de 1870, en les seues sessions 3^a i 4ª hom aprovava, després d'un difícil debat amb els partidaris de la "Cooperació", la constitució i l'impuls de les Societats de resistència al capital com la forma organitzativa i de lluita més escaient per al proletariat. Amb la ingenua eufòria del moment un delegat parlava de la necessitat d'unir-les i federar-les fins arribar a formar "la caixa de l'Univers". La resolució era important perquè trencava amb una tradició, - vigent fins aleshores en el moviment obrer, de signe fourierista, i que encara té ressó al Congrés. "¿Por qué no hemos de invertir esos miles de duros en la construcción de fábricas y talleres?" repeteix un delegat partidari de l'organització de tallers cooperatius. Només cinc anys abans, "la resistencia al capital, la simple coalición concebida para - proveerse de fondos en orden a sostener las huelgas es condenada sin distingos", segons afirma Casimiro Martí. I un bon coneixedor del moviment obrer, Díaz del Moral, escriu: "Salvo algunas cooperativas y sociedades benéficas de socorros mútuos, cuando estalló la revolución de septiembre del 68, no existía en Madrid ni una sola sociedad obrera de resistencia".^{1/}

Així, doncs, l'origen de les Societats de resistència és anterior a l'època en què anem a centrar el seu estudi i té relació, com no podia deixar de ser, amb l'expansió i implantació de la Internacional per les diverses regions de la península. Tanmateix el seu desenvolupament i funcionament com a Societat és bastant deficient per dos motius fonamentals. La Internacional és posada sota sospita després del debat promogut pel govern del General Serrano - en 1874. La semiclandestinitat en què ha de funcionar des d'aleshores propiciava més un tipus d'organització tancada o secreta que la normalitat sindical. Per altra banda, en refundar-se el 1881 amb el nom nou de Federació de Treballadors de la Regió Espanyola, acollint-se a un decret permisiu del mateix Sagasta, es troba travessada i dividida per la polèmica entre col·lectivistes i comunistes, a més de l'escissió socialista-marxista. Polèmica aquella que, si bé a nivell teòric podia dir Federico Urales^{2/} que no portava a posicions tan diverses, en la pràctica es plasmava en concepcions organitzatives i en formes d'actuació oposades, corresponents de més a més amb una diversa base social. En Andalusia i Catalunya competien els comunistes i els col·lectivistes, però allò realment divergent era que per als treballadors andalusos no tenia sentit, per les condicions temporeres del seu treball, una acció sindical reivindicativa fonamentada en la resistència i la vaga, com en Catalunya, sinó l'agitació i el repartiment de terres. Aquestes divergències no van impedir el desenvolupament d'una intensa agi

tació en Andalusia i una consolidació de l'organització en Catalunya però, no cal dir-ho, van restar forces a l'activitat sindical que podriem anomenar clàssica o "tradeunionista", i al capdavant van menar a la dissolució de la FRTE en 1888, amb la qual cosa es tanca tot un període de la història del moviment obrer, el que correspon a la I Internacional. Aquest mateix any es constitueix oficialment la UGT. El moviment anarquista serpenteja: s'esllangueix en el Pacte d'Unió i Solidaritat (1889), esclata en els atemptats terroristes de 1890, es veu perseguit i prohibit en 1894, i torna a resorgir en la Federació de Societats Obreres de l'any 1909 i en la fundació de la CNT en 1910.^{3/}

No anem a entrar en una anàlisi de tots aquests esdeveniments. Només els esmentem per tal de situar-nos amb major precisió dins el tema de les societats obreres de resistència. Al llarg de l'etapa que hem comentat, de 1881 a 1888, la FRTE és fidel a l'orientació del I Congrés de 1870 de la FRE, de la qual n'és continuadora, entorn a la resistència. Però així como en aquella primera etapa hom polemitzava, per dir-ho d'alguna manera, amb la dreta, amb els fourieristes i cooperativistes, en aquesta segona les divergències sorgeixen per l'esquerra, amb els partidaris de l'acció directa i la propaganda pel fet que són els que a la fi imposen els seus criteris, inclús a Catalunya on allò organitzatiu i sindical havia primat. La dissolució en 1888 de la FRTE i la creació del "Pacte de solidaritat i assistèn

cia" respon a la imposició dels criteris ideals sobre els organitzatius. Com diu M. Buenacasa^{4/} "el pacto de solidari - dad fracasa més que nada a causa de certs exclusivismos ideals que pretendem ser impostos a una organització que aún està per constituirse". I afegeix, fent referència a Catalunya però amb un judici extensible a València, "para la masa del pueblo catalán, idealista y rebelde, pero que no pierde casi nunca el espíritu práctico, la organización está por encima de todo. Esto basta para demostrar que entre los militantes del obrerismo barcelonés que quieren im poner determinadas formas ideológicas y tácticas al resto de los españoles, y las masas obreras de Cataluña, organi - zadas por sí mismas y con arreglo a su peculiar idiosincra sia, existe un divorcio". El subratllat és nostre i el fem perquè ens sembla que situa correctament la qüestió que es tem tractant. Hi ha per una banda una orientació ideològica que fóra absurd menystenir ja que configurarà positivament la mentalitat de classe del proletariat espanyol. Però, - com diu molt encertadament Buenacasa, aqueixa orientació - es plasma en una activitat pràctica que tendeix a descon - nectar-se de les masses. Aleshores s'esdevé un fenomen dig ne d'estudi i és que l'activitat de les masses es veu mi - llor reflectida en la pràctica reivindicativa de les Socie tats de resistència que en les propostes generals de revo - lució social. Cal aclarir que els anarquistes sempre van - veure els dos nivells lligats però que per diverses circumsta

tàncies, ja esmentades, no van acabar de soldar-los, arribant en 1888 a entrar en una crisi organitzativa profunda. L'anarquisme passa aleshores per la seua etapa més difícil, la de les bombes i la persecució, i es recupera, precisament, en l'escola sindical de les societats. Així doncs, a partir de 1894 a 1898 i fins a 1910, el moviment obrer passa per una etapa de relativa desideologització en la mesura que els anarquistes travessaven al llarg d'aquest temps una fase de dispersió i la UGT té encara poca implantació. S'esdevé, per aquesta raó, un fenomen interessant que ens mostra les dues tendències dedicant les seues forces a la potenciació de les Societats obreres i convergint en aquest mateix esforç.

Pel que fa referència a València^{5/} tenim el testimoni dels socialistes en un fullet, "Política de classe", de 1894, escrit per Francisco Sanchis i prologat per M. Andreu, president de l'agrupació del PSOE.^{6/} "La disolución de la Internacional vino a abrir un paréntesis en el camino de concentración de las fuerzas obreras en su iniciada lucha contra el capitalismo y, a la encarnizada lucha que sufrieron sus adeptos, sucedió un retraimiento general de los trabajadores a todo lo que fuera organización. Los dos bandos que en el seno de la gran asociación se evidenciaron, emprendieron distinto derrotero, y cuando ya se aplacó el furor de los gobernantes contra el fantasma que les quitara el sueño, cada uno de aquellos pudo trabajar desembarazadamente a fa-

vor de su causa. Aunque con opuesto criterio, coincidió en España la propaganda de las dos tendencias, anarquista y autoritaria, en un punto esencialísimo: la organización de - los obreros para contrarrestar el despotismo patronal. Así aparecen, por una parte, sociedades de oficio, que entien- den innecesaria la caja de resistencia, formando una federación nacional, el Pacto de Unión y Solidaridad, cuya organización, fundada bajo principios tan erróneos, viene a ser más que efectiva, ilusoria. Y por otra parte, sociedades - que alimentan con la cotización de sus individuos un fondo de resistencia que les sirve de municiones en las escaramu- zas mantenidas contra la imposición de un patrono o en la demanda de una sentida mejora en el trabajo. Sociedades que se agrupan en principio con sus similares, formando federa- ciones nacionales de oficio, que se concentran más tarde - con las de los distintos oficios, estableciendo una Unión - General; y que localmente estrechan el lazo de solidaridad dando vida a grandes focos de organización como los Centros Obreros". El testimoni és, evidentment, parcial puix no to- tes les societats, ni molt menys, seguien el procés federa- tiu que acabava amb la adscripció a la DGT, i tampoc pot - dirse que els anarquistes es marginaren de les societats, - com anem a veure tot seguit. Allò que s'esdevé és que des- prés de la clausura, per ordre governativa, del centre anarquista del carrer de Xàtiva en 1890 i la consegüent repres- sió sobre els seus socis, a més de la suspensió de totes - les organitzacions anarquistes en 1894, és lògic que aquests

no apareguessen com a tals. En aquest sentit és significatiu que quan se prepara la constitució del Centre Obrer de València, en març de 1900,^{7/} el socialiste M. Andreu llança una andanada contra els anarquistes dient que sobren allà, ja que la seua postura és contrària a les societats de resistència. Inmediatament responen aquells afirmant que no és cert. Són favorables a les Societats i propicien la creació d'un Centre Obrer, encara que opinen que les caixes de resistència no són un mètode escaient de lluita ja que en una vaga cal recórrer a la solidaritat i no confiar en uns recursos que sempre seran insuficients. Però el que més ens interessa de la resposta és que acusen a M. Andreu de delator ja que qualificar algú d'anarquista era posar-lo en mans de la policia. Aquest i altres fets que anirem descobrint ens porten a afirmar que les societats no estaven, al llarg d'aquests anys, integrades en cap estructura organitzativa socialista o anarquista, tret d'alguna excepció, essent formalment independents. Podem concloure amb Tuñón de Lara: "Las sociedades de resistencia se van situando bajo la influencia de anarquistas o de socialistas, aunque formalmente mantengan su independencia. La mayoría de sus asociados entran en ellas por una conciencia elemental de defensa socioprofesional, pero los núcleos de dirección están compuestos cada vez más por militantes próximos al anarcosindicalismo o al socialismo. Estos núcleos de dirección no están interesados o no se atreven a la adhesión neta a su Federación o Central de las asociaciones que dirigen, pero

procuran que sigan las orientaciones y consignas de aqué -
llas... En todo caso, el hecho evidente es que la asocia- -
ción obrera constituye un fenómeno multitudinario a comien-
zos de siglo".^{8/}

Resumint, donc, el que hem dit, resulta que en el
vèrtex dels dos sègles ens trobem amb un extraordinari aug-
ment de les societats obreres ("la difícil coyuntura mate -
rial empezada en 1898 había acelerado el movimiento de aso-
ciación", diu Tuñón) caracteritzat pel que podriem anomenar
la seua autonomia orgànica i un cert pluralisme ideològic.
Es una etapa transitòria, pont entre la vinculació majorità -
ria a la I Internacional dels anys 70 i 80 i la rearticula-
ció organitzativa en la CNT i UGT, a partir de 1910, amb la
consegüent polarització ideològica. En aquest sentit hem -
d'entendre l'afirmació que hem fet abans sobre una determi-
nada desideologització. Ara es pot entendre que allò que -
hem volgut dir és que prima, sobretot, l'interés sociopro -
fessional, com diu Tuñón, o millor encara "sindical" o tra-
deunionista. Però això no vol dir que no actuen altres ideo -
logies puix continua present un gran pes de l'anarquista i
va dibuixantse, tot i que molt a espai, la socialista. A -
això i cal afegir que l'anarquisme, en el seu vessant sindi -
calista, rep la influència del sindicalisme francès (la CGT
es constitueix en 1895)^{9/} i de la seua teoria de la vaga gene -
ral que serà constant temptació al llarg de tots aquests -
anys. Per això seria ingenu inventar-se una etapa típica -

ment "tradeunionista", en estat pur i a l'estil anglés, car el moviment obrer en Espanya sempre ha tingut un caracter - convulsiu, una tensió revolucionària, molt diferent al sindicalisme tradicional. Tot i amb això, fetes aquestes precisions, el moment de reorganització i impuls de les Societats obreres ens ofereix, encara estant permanentment travessada per les remalades de la vaga general que la distorsionen. Amb el terme pràctica sindical volem fer referència, entre altres elements que aniran eixint al llarg del llibre exemplificats en casos concrets, a aquests: compromís afiliatiu molt estricte, fins el punt que la no participació - en una vaga suposava l'expulsió de la Societat, defensa del poder contractual de la Societat davant els patrons, exercici del dret de vaga, plantejament reivindicatiu entorn a - qüestions concretes com la reducció de jornada o l'augment dels salaris, etc...

Per altra banda, la pràctica relativament autònoma hi possibilitava la influència dels partits republicans en - aquells llocs, com Barcelona i València, on eren forts. Els blasquistes foren discrets però constants defensors d'aquesta autonomia, recolzant les seues manifestacions reivindicatives en el nivell econòmic, perquè d'aquesta manera podien capitalitzar més fàcilment el vot polític. És per això que van combatre més durament els socialistes que els anarquistes. És clar que l'apoliticisme anarquista també podia restar-los vots en la mesura que escampava la indiferència o -

la hostilitat envers allò polític. Ara bé, això no podia -
 ser general en l'ambient superpolititzat de la ciutat.

Aquest aspecte concret i limitat a les fronteres de l'ofici, propi de les Societats, ofereix un interès addi-
 cional en el cas del País Valencià. Entre nosaltres ha es-
 tat objecte d'un llarg debat el problema de l'endarrerida i
 lenta industrialització del País, subordinada als interes-
 sos agraris. Aquesta qüestió duia aparellada com a correlat
 indispensable la de l'existència o no d'una burgesia i de -
 la seua consegüent revolució. Obviament el problema implica-
 va l'existència o no d'un determinat tipus de proletariat.
 En el camp de la pràctica, encara els anys 60 s'explicava -
 el retard del moviment obrer amb relació a altres zones (As-
 turies, Andalusia, Madrid, Barcelona, i curiosament també -
 Gal·lícia) pel fet del predomini de la petita indústria. La
 qual cosa era, en part, certa car la gran transformació de
 la nostra infraestructura empresarial a les darreries dels
 70 repercutí en un avanç organitzatiu dels treballadors.^{10/} Pe-
 rò era cert només en part i no fins al punt d'invalidar -
 l'existència d'una realitat obrera "proletària" car, si ai-
 xí fos, tampoc el boom dels 70 ens havia posat al nivell -
 del Baix Llobregat, de la ribera esquerra de la ria bilbai-
 na o de la conca del Rhur. Davant aquest problema es fa ne-
 cessari prendre la mateixa actitud metodològica que en trac-
 tar de la burgesia, evitant la fixació prèvia d'un model, -
 ja que no cal aprofundir gaire per confirmar allò que ja és

sabut: que no hi ha hagut una burgesia "com" la catalana ni un proletariat "com" el basc. En aquest sentit han anat els estudis, per exemple de Cucó, sobre les revoltes camperoles de darreries del segle XIX i primèries del XX. ^{11/}En elles hi trobem components de les "jacqueries" del XVIII però també les bases de la CNT del XX. Doncs bé, les Societats de resistència dels diferents oficis de la ciutat ens permeten una aproximació al moviment obrer de gran interès. Són societats o petits sindicats que responen a una realitat industrial endarrerida, de petita empresa en la seua majoria, però que signifiquen precisament el desengantxament o el trencament amb la matriu gremial i la seua constitució com a sindicats de classe. D'aquest fet en són conscients els associats i és explícit en algunes de les lluites més dures, així per exemple la dels blanquers en la qual el patró ofereix a la Societat la reorganització gremial. La ideologia que hom expressa en "remesos", discursos i pamflets demostra una clara consciència de classe i, per si això ens semblava retòric o figurat, la pràctica de les Societats, els seus mètodes de lluita i la solidaritat entre elles, superant els límits del propi ofici, les situen en la línia de la tradició històrica del moviment obrer.

2) EL PROCÉS DE RECONSTITUCIÓ

- Les dades

La reconstitució de les societats obreres s'esdevé massivament entre 1899 i 1901. Així consta a la "Guia de València" de 1901 que coincideix exactament amb les dades - aportades per Marvaud, amb les petites diferències que indiquem.^{12/} Tal com podem veure a la llista, quatre Societats es constitueixen abans de 1899, quatre més en 1899, vint-i-una en 1900, quatre en 1901, tres en 1902, vuit en 1903 i sis en 1904. Apareix clarament que l'any fundacional de màxima eufòria societària és 1900. El procés es va completant en anys successius fins al 1905 en què no és fundada cap nova societat perquè pràcticament s'ha cobert el ventall dels oficis. Però ja en aquest temps les Societats han cremat el seu cicle amb una rapidesa vertiginosa que ens recorda quelcom semblant al boom afiliatiu que els nostres sindicats han viscut els anys 77-78 i el seu posterior estancament. Després de tres o quatre anys d'entusiasme i de lluites importants, en 1904 trobem simptomàtiques crides i convocatòries que es repeteixen amb insistència, amb reunions que no es celebren per manca de quorum i fins amb curioses "amnisties" per tal que aquells que no havien satisfet les seues quotes ho poguéssin fer en condicions favorables. El fenomen és -

normal ja que als primers entusiasmes associatius és lògic que els segueixca una fase d'atonía o de rutina quotidiana i que als primers èxits aconseguits enfront de la patronal - s'hi continue l'enduriment d'aquesta i les dificultats de - la lluita. No obstant, és possible detectar una dificultat més profunda: la impossibilitat de sostenir el tradeunionis - me en estat pur. Les Societats Obreres es desfan amb llui - tes d'enorme duresa de la matriu gremial que tracta de rete - nir-les però corren el perill d'ofegar-se en l'estret cer - cle societatari i en la rutina del funcionament corporatiu. - És veritat que des del primer moment mantenen relacions en - tre elles i romanen obertes i solidàries als problemes de les altres però manquen d'uns vincles organitzatius sòlids i d'una coherència ideològica. En els dos nivells, organit - zatiu i ideològic, les societats obreres dibuixen un arc - evolutiu lògic i natural. Ixen disparades per l'entusiasme entre 1899 i 1900, centrant-se en l'organització de l'ofici i en l'autonomia i pluralisme ideològics. Passen per una - etapa d'ensopiment al voltant de 1905, tot i que aquest any són capaces de realitzar una vaga general, i van obrint-se pas lentament a plantejaments més amplis fins 1909 y 1910 - en què culminen la crisi i la seua resolució. La constitu - ció de la Federació Metal·lúrgica de la Província, integrant els diversos oficis (calderers, fundidors, etc...) és de - 1904 però la seua consistència és mínima. Al llarg d'aquest temps hi ha una Federació de la Construcció del Regne de Va - lència però no sembla haver tingut cap realitat, com a tal,

excepte en la tasca de patronatge que la Constructora i l'Esquadra de València-ciutat exerceixen en la creació i l'impuls de diverses societats dels pobles pròxims. Del primer n'és un indici la creació, a iniciativa de la Constructora, de la Societat de Paletes d'Aldaia i Alaquès, adherint-se a la de Torrent, sense cap esment a la Federació regional. Del segon, és a dir, de la tasca impulsora de la Constructora coneixem, a més del cas esmentat, diverses actuacions i oferiments als terrissers de Manises i als rajolers de Museros. Sabem també que la societat de barreters fulistes s'aplegava en congressos nacionals, el tercer dels quals tingué lloc a València en 1904, i que hi era predominant una orientació anarquista. Els fornars que, al començament, estan dividits en dues societats, s'unifiquen i accepten la invitació de federar-se amb els de la resta d'Espanya, en 1903. Els empleats de la "depèndencia mercantil" (dependents de comerç) travessen, com veurem, moltes dificultats per a posar en peu la Societat i reben una circular dels de Barcelona en la qual se'ls encoratja a continuar en l'intent, també en 1903. En general, hom pot afirmar que, al procés de constitució de les Societats, segueix cap a 1904-1905 un cert intent d'ampliar el seu marc però que aquest no passa de ser una coordinació formal i d'algunes condicions pràctiques com el suport en la vaga (enviament de diners, avis que no siguen enviats treballadors de l'ofici...).^{13/} Però no hi ha una orientació ideològica comuna ni tampoc allò que podríem anomenar una disciplina. Estem clarament en l'etapa

societària i no en la d'un gran sindicat, tot i que es comencen a veure les dificultats i estretons d'aquest plantejament i s'intenta superar-lo. Una Societat com la de Serradors, la vinculació de la qual al PSOE és innegable, permetza amb els anarquistes sobre la seua independència i en 1904 fa una crida a seguir la campanya contra la carestia de la vida, realitzada per UGT de Madrid, però en cap moment no ho fa com UGT sinó com a Societat Obrera. Les Societats més cohesionades, que són les dels estibadors de diferents ports (Barcelona, València, Cartagena, Alacant, Almeria...) estan unides per la preocupació del control del mercat de treball (la vaga d'un port podia veure's "burlada" - si no era tancada la possibilitat de treball en els altres) i no per definició ideològica. En 1909, com deíem, fa crisi aquest "atomisme" societari. La Setmana Tràgica de Barcelona no troba ressó entre les Societats de València, frenades en aquest cas per blasquistes i socialistes y sense que la majoria anarquista tingués capacitat organitzativa per a mobilitzar-les. Amb ocasió de l'Exposició en 1910 es celebra un Congrés Obrer a València al qual s'acudeix encara com a Societats Obreres d'Ofici o Societats de Resistència. Allí es palpen els límits corporatius de les Societats. Algunes es retiren denunciant la integració que suposa celebrar un Congrés Obrer en el marc de l'Exposició. Aqueix mateix any algunes Societats participen en el Congrés fundacional de la CNT. Hom està pegant un salt qualitatiu. L'any següent es produeixen els esdeveniments de Cullera, Alzira i Xàtiva. -

No hi abem a entrar ací però, com és sabut, un dels deto- -
nants (a més del malestar en el camp i la indignació per la
continuació de la Guerra d'Àfrica) fou la solidaritat amb
la vaga de Bilbao, acordada en una reunió de la CNT en Bar-
celona a la qual havien assistit delegats de València.^{14/}

Tot això ens du a concloure que de 1900 a 1910 -
s'acompleix el cicle complet de naixement, esplendor i deca-
dència de les Societats Obreres, passant aleshores als -
grans Sindicats UGT i CNT. Nosaltres reduïrem el nostre es-
tudi al primer moment de naixement i expansió. De tota mane-
ra, és important destacar un fet. La infraestructura de les
Societats, per més que tinga un cert descens d'activitat i
entusiasme, roman sòlida i bastant compacta, oferint així -
una base àmplia a la seua posterior reconversió. Sense -
aquesta solidificació de les Societats de resistència, con-
solidada en una tossuda lluita eminentment sindical, no hau-
ria estat possible el desenvolupament ugetista i, sobretot,
cenetista dels anys 10 i de la postguerra del 14. Si compa-
rem les dades de 1907-1909 amb les que tenim dels inicis po-
dem apreciar una tendència a l'estabilitat afiliativa, i in-
clús un augment global per la constitució d'alguna nova so-
cietat. En 1904, per a l'elecció de vocals de la Junta de -
Reformes Socials, els delegats representen prop de 10.000 -
associats, sense comptar els del Port.^{15/} En 1907-1909 ens tro-
bem amb una xifra lleugerament superior, tot i que cal comp-
tar amb que en 1904 ja s'ha produït l'enfonsament d'una de

les societats amb afiliació més alta, la de Blanquers. Entre els primers anys d'entusiasme afiliatiu i la fi de la -
dècada és aquest un dels pocs casos de crisi. La Societat -
de Blanquers és un exemple notable de combativitat i li de
dicarem una atenció preferent. Baste indicar aquí que en -
1872, segons assenyala Anselmo Lorenzo, ja existia i que va
patir aleshores una seria ensopegada.^{16/} Després de la pràctica
desaparició de les Societats entre 1880 i 1890 es reorganit
za en 1899 i en 1900 estan associats tots els treballadors
de l'ofici, prop de 1.300. El fracàs de la vaga de 1900 des
fà la Societat ~~la Societat~~ tot i tornar-se a constituir en
1903 veiem que en 1907 apareix amb 100 associats. Un altre
cas de baixa afiliativa és el de la Societat de Sabaters -
que en 1900 diu tenir prop de 700 afiliats i en 1907 es tro
ba dividida en dues, amb l'exigua xifra de 40 i 50 associats
respectivament. Probablement hi tingué a veure la contrac
ció que s'esdevingué, després de la vaga de 1900, en el sec
tor de la pell del qual depenia el treball dels talladors -
de sabates però fou conseqüència, sobretot, de dificultats
internes i disputes ideològiques de les quals parlarem. Al
guna Societat de menor importància perd també afiliació com
a conseqüència de reajustaments en la producció o el mer
cat de treball. La de Fogoners, "La luz", que només aplega
va els del Gas Lebon, recull al principi 95 empleats d'una
plantilla de 101, per circumstàncies especials de tipus pa
ternalista. Una llarga vaga en 1904 provoca una crisi inter
na i en 1909 sols té 25 afiliats. La Societat de Cistellers

presenta l'esquifida xifra de 25 però és que la seua creació ve produïda per l'intent desesperat de salvar un treball artesà sense eixida. Sabem que en 1900 no passaven de 70 en tot l'ofici inclosos els propietaris de taller que treballaven. També semblen haver minvat els bracers de magatzem de 700 en 1900 a 394 en 1907, i els Serradors, la Societat més pròxima a la UGT i que segons aquesta tenia, en 1894, 200 afiliats i en la relació de 1907 compta amb 86. En general, amb les deficiències estadístiques pròpies del temps, podem constatar diferències apreciables en blanquers i sabaters, i quasi irrellevants en altres Societats. En canvi, hi cal destacar l'estabilitat de moltes altres, entre les principals, com les del Port, Tramvies, la Constructora (paletes i peons de la construcció) i ebanistes les xifres d'afiliació de les quals canvien molt poc des del seu començament en 1900 a 1907-9.^{17/}

Abans de passar a descriure el procés de constitució de les Societats, aclarirem una altra qüestió. Hem assenyalat que aquest procés es centra en 1899-1900 i 1901 la qual cosa és certa en línies generals. No obstant, convé puntualitzar dues coses. La primera ja l'hem indicada i és que es tracta d'allò que podríem anomenar una reconstitució de diferents esforços societaris d'èpoques anteriors que hem classificat en tres cicles. El de la FRE que entra en crisi amb la seua dissolució en 1874 i amb les disensions del Congrés de Còrdova i els enfrontaments interns del grup de Bar-

celona. El de la FRTE que té el seu apogeu en 1883-~~85~~ i cau amb els esdeveniments de la Mà Negra, la persecució dels internacionalistes i la nova dissolució de la FRTE. I, per fi, el de 1888, patrocinat aquesta vegada per la naixent UGT, - en un moment en el qual bona part dels anarquistes es dei - xen arrossegat per l'acció terrorista i altres es dediquen a la revitalització del sindicalisme societatari.^{18/} En aquest - punt s'encasta la segona advertència. Aquest tercer cicle societatari, el relleuament del qual pot establir-se simbòli cament en la celebració del primer 1 de maig en 1890, connec ta amb el que anem a estudiar. A la llista de les Societats que venim esmentant (la de Marvaud-Guia de València) trobem les Societats de Cadirers, fundada en 1888, Esvernissadors i Torners, en 1892, Comfeters i Pastissers, en 1892, y Ba - rreTERS, en 1893. A banda d'això, sabem per remesos a El - Pueblo de les pròpies Societats que en 1900 la de Serradors celebrava el seu XI aniversari (fundada en 1889) i que els Maquinistes, Cadirers, Fogoners i Ebanistes, segons Martí - nez Andreu, havien iniciat vuit anys abans (1892) el nou mo viment societatari.^{19/} La UGT, en el seu periòdic La Unión de - 1894, indica l'existència de les següents Societats adheri des a ella: la de Serradors, Obrers del ferro, BarreTERS, - Fulistes i Planxadores, Tintorers i, com no!, Tipògrafs. - Aquestes indicacions són contradictòries ja que moltes - d'aquestes Societats apareixen com a constituïdes en 1900 i anys següents. Pot ser que de vegades es vul.lga remarcar - l'antiguetat i en altres moments l'enfortiment produït per

una mena de "refundació". Per tal d'acabar, diguem que totes aquestes Societats no s'aplegaven en un Centre Obrer. - La Constructora tenia un local propi en lloguer, la resta es reunien en algun Casino o Societat Recreativa. En 1890 - fou clausurat per ordre governativa el Centre anarquista - del carrer de Xàtiva i l'any següent era creada una anomena da "Asociación de obreros en general" amb seu en Arquebisbe Majoral, la qual per les activitats que desenvolupava (conferències, sopars de fraternitat, etc...) no sembla haver - jugat el paper aglutinador de les Societats de Resistència.

De totes aquestes dades que, com veiem, es barregen de manera un tant confusa, podem concloure que, tot i - que allò que anomenem el tercer cicle societari comença - abans de 1899, el seu moment fort té lloc després de la crisi del 98, tenint com a base l'àmplia tradició anarco-federalista, l'entossudiment organitzatiu dels socialistes i el suport, no menyspreable, dels blasquistes. Entrem ja en - 1899.

- Els fets

Allò més noticiable del procés de constitució de les Societats obreres és, sense dubte, l'acord de socialistes i blasquistes per a llançar-les. El fet és interessant tant per veure'ls actuar junts durant uns curts mesos com - per l'interés que cada grup pren en l'afer.^{2o/} En 1899 es constitueixen les dues primeres societats d'aquesta etapa. Una

d'elles, la de Blanquers, havia estat vinculada en etapes - anteriors als anarquistes de la FRE. Aquesta vegada, tanmateix, es forma per iniciativa d'un grup socialista, Gascó, Cases, Chirivella, Fambuena, Sanchis i Martínez Andreu, als que anem a veure en acció en molts de casos. Els blasquistes donen suport amb tot el seu aparell propagandístic i organitzatiu a la naixent Societat que esdevé punt de referència. Com veurem ampliament s'aboquen a donar suport a les - vagues que els blanquers realitzen en defensa del dret d'associació, atacat violentament per la patronal. En la creació de la Societat de Boters, que es composava de treballadors del Grau on els blasquistes tenien una presència molt activa, no sabem que hi participaren els socialistes però - sí algun blasquista qualificat i popular en aquells barris, com J. Albatero, fundador del Casino republicà del Grau i membre de l'ofici.^{21/} Aquest home, jove encara, morí en accident dos anys després i al seu soterrar hi assistiren no - sols els Casinos republicans sinó la Societat amb tots els afiliats i la seua bandera al davant. A la junta d'aquesta Societat pertanyia un tal Minguez que veiem intervenir amb autoritat en assemblees conjuntes de totes les Societats i que no amagava les seues simpaties anarquistes. Apuntem això perquè, tot i que l'impuls societari era degut a la voluntat organitzativa d'un grup de socialistes, la base i - les persones més conegudes i lligades directament als oficis pertanyien a l'espectre ideològic de l'imprecís y confús magma republicano-federalista-anarquista. Els blasquistes hi

eren conscients i van saber aprofitar la capacitat organitzadora del grup socialista sense permetre-li que arribàs a ampliar la seua influència real. Les complexes relacions dels tres grups, de col.laboració i disputa a nivell de direcció i homes clau, d'indeterminació i mútua influència en les bases, és un dels aspectes més reveladors de la situació del moviment obrer.

Encara en 1899 es constitueixen dues importants Societats. La de Fundidors de ferro, a la qual pertanyia la fundició dels germans Gómez, origen com és sabut de les futures drassanes, i la de Sabaters. Totes dues comencen la seua caminada amb entusiasme i força. Els dels tallers Gómez plantegen a començaments de l'any següent una llarga vaga, recolzada per la Societat, reivindicant el pagament per setmanes, de la que parlarem. El Pueblo comenta que es tracta d'un problema antic però que no s'havia atrevit a plantejar "hasta que tuvieron la sociedad".

La Societat de Sabaters en ofereix en la seua creació i desenvolupament una suggerent complexitat. En la seua fundació hi participa Cairivella, que era sabater, del grup impulsor socialista. Els blasquistes hi tenen una forta influència ja que immediatament n'és anomenat assessor jurídic l'advocat i redactor del diari El Pueblo, J. Manaut. Però es tracta d'una influència recolzada en la inconcreta simpatia que, per simplificar, anomenem tradició republicano-federal, susceptible tant de votar als blasquistes com

de mantenir l'apoliticisme anarquista. La prova és que un dels primers actes de la Societat és anomenar una comissió que visite a Blasco per tal d'agrair-li el suport de El Pueblo però deixant clar que se li ret homenatge "no como político sino como gloria literaria"^{22/}. Tot i amb això, el "municipalisme", adobat per la demagògia blasquista, passava com ideologia revolucionària-federalista per a un ventall de gent molt divers que podia anar de l'àcrata sense idees gaire clares fins al republicà. Be, la Societat de Sabaters va créixer aviat. En febrer de l'any següent tenia 400 associats i a la fi d'any prop de 700. Fou, junt amb els blasquistes, la que provocà el trencament amb els socialistes. Aquests, tanmateix, foren hàbils per a maniar i no abandonar-la la qual cosa provocarà una sèrie de tensions internes molt greus. Convé recordar aquesta dada puix, així com als enfrontaments entre els socialistes i els blasquistes o anarquistes va dur a serioses tensions, això no s'esdevé mai entre blasquistes i anarquistes.

1900 és l'any de les Societats. L'1 de gener apareix en El Pueblo la notícia que s'han reunit els ebenistes al casino de Fusión Republicana per tal de constituir-se en Societat, anomenant president provisional a Esplai i assessor jurídic a Manut.^{23/} La infraestructura de poder (locals, premsa, persones preparades, influència social) possibilita als blasquistes situar-se favorablement davant el moviment, quelcom semblant a allò que li esdevingué a l'Església en

la reorganització del moviment obrer sota el franquisme. El dia 2 se'ns informa que aviat serà un fet la de litògrafs i la de bracers de magatzem del Grau. De la redacció i presentació dels Estatuts d'aquesta darrera se n'encarrega V. Cogollà, president del Casino republicà del Grau, que després trobarem com a regidor blasquista. El moviment societari - avança d'una forma constatable dia rere dia i hi trobem en amor i companyia blasquistes i socialistes. Azzati assisteix en nom de Blasco a la celebració del I Aniversari de la Unió Obrera del Port, que compta amb 550 associats, i de la qual Blasco és nomenat president d'honor. El Pueblo cedeix les seues planes als socialistes i Martínez Andreu, president de l'agrupació socialista, és durant un temps el cronista laboral del diari. En una gasetilla del 9 de gener es justifica la decisió: "el movimiento obrero merece más atención que la arlequinesca farsa parlamentaria, el contoneo chulesco y la revista criminal. A partir de ahora nuestro periódico publicará las crónicas del presidente del Centro Obrero, Martínez Andreu. Cada día 10 publicaremos también un comentario general de Juan J. Morato, joven tipógrafo socialista. No dudamos que será del gusto de nuestros lectores. El Sr. Morato sabe mucho, tiene fé y buen gusto". El Centre Obrer del que parla la nota ha estat una iniciativa del grup de M. Andreu secundada per El Pueblo. "A medida que se constituyen, las Sociedades ingresan en el Centro Obrero que bien pudiera titularse Bolsa de trabajo puesto que allí las Sociedades no pierden su personalidad y fuera del sentimiento

de solidaridad que practican no les congrega más que el interés de tener un local común. No es, pues, como algunos han propagado, una entidad política", diu M. Andreu. Recordem que per aquest temps en França s'estenen les Borses de Treball impulsades per F. Pelloutier i que, de l'acord de totes elles, sorgirà en 1904 la CGT. La influència del sindicalisme francès sobre l'espanyol en aquests anys ha estat subratllada per diversos autors. La idea de les Borses de Treball i dels Centres Obrers, així com la seua oposició als republicans, atreia els socialistes marcats pel "guesdisme". La seua teoria de la vaga general revolucionària enlluernava els nostres anarquistes. Per la seua banda els blasquistes admiraven els centres obrers a l'estil belga, sobre els quals Blasco en va escriure alguna lloa. Per diversos camins tots confluen en la idea de crear el Centre Obrer tot i que cadascú el volia dur a la seua esfera d'influència. De moment la lluna de mel blasco-socialista funciona i Martínez Andreu pot moure's voluntat sense que ningú no li diga res. Per aquell qui coneix els mecanismes blasquistes d'atracció-repulsió el trencament es veu venir, ja que com més puja en influència "més forta serà la caiguda". El blasquisme no admet rivals, competències, ombres, en el terreny que crea propi, el de la popularitat política. A banda d'això, l'aliança era completament conjuntural per part socialista i "contra natura" donada la intransigència de Pablo Iglesias en allò que feia referència a una aliança amb els republicans. Tot i amb això, existí i probablement

sense aquesta col.laboració no s'hauria posat en marxa el -
moviment societatari.

El Centre Obrer fou inaugurat el 20 de gener de -
1900 en el carrer del Palomar. Andreu hi dugué Morato, com
és sabut amic d'Iglesias i de l'equip dirigent del PSOE, -
per al discurs d'obertura. En la crònica de l'esdeveniment,
M. Andreu llança una primera i perillosa andanada: "Las So-
ciedades, aparte del enemigo común, el burgués, cuentan con
otro, los anarquistas. Enemigos declarados de las Socieda -
des de resistencia, las rechazan pero piden su solidaridad.
Con esta conducta ponen de relieve su inconsecuencia. Hay
que evitar que entren en las sociedades porque producen -
desorden en las discusiones...". La resposta d'un grup d'anar
quistes que no donen els seus noms, segons diuen, per a no
caure sota la repressió policial, és immediata. En el seu
escrit acusen els socialistes de delators i manifesten es-
tar contra les caixes de resistència perquè la falsa con-
fiança que produeixen paralitza la lluita obrera (idea man-
tinguda vint anys abans per A. Lorenzo en contra de l'opinió
comuna en la FRE). Però afegeixen que de cap manera estan -
contra les Societats Obreres ni els Centres Obrers. El que
passa, conclouen, és que hi ha Societats Obreres que no vo-
len entrar al Centre Obrer que propugna M. Andreu perquè el
consideren manipulat pels socialistes. L'incident acaba amb
aquest bescanvi de notes. El Pueblo calle i no pren partit
però rep una crida d'atenció. Les pretensions de M. Andreu

poden anar més lluny del que li convé i, per altra banda, - hi ha una àmplia base societària "pura" que no estaria conforme i donaria suport a un trencament. Les coses segueixen com estan, tot i que els anunciats articles de Morato no apareixen, i socialistes i blasquistes treballen units en la vaga dels tramviàries i es feliciten pel seu final feliç. Però a les darreries de març, amb ocasió de la discussió dels Estatuts del Centre Obrer, arriba l'inevitable. Algunes Societats es cansen del dirigisme socialista i es separen per tal de constituir un altre centre. El Pueblo aprofita l'avinentesa per a trencar amb M. Andreu i treure's de damunt una aliança que ja li resulta massa pesada. A partir d'aleshores les relacions entre blasquistes i socialistes tornen a la tradicional hostilitat la qual cosa queda reflectada en la divisió de les Societats Obreres tot i que no d'una manera mecànica i linial.

En arribar a aquest punt, i abans de seguir els avatars de la divisió, convé que ens aturem a esbrinar les diferents postures davant les Societats.

3) EL SUPORT IDEOLÒGIC

- Els socialistes

Al primer colp d'ull sembla lògic el seu interès tenint en compte el tipus de sindicalisme tradicional, organitzat i reivindicatiu que coneixem en la UGT. Tanmateix tota la primera dècada del PSOE, de 1881 a 1888, està marcada per un extremat maximalisme. Antonio Elorza i Gimenez Araya han posat de relleu la influència de Guesde i de la seua teoria de "la llei de bronze dels salaris" sobre Pablo Iglesias i Jaime Vera, manifestada en l'informe d'aquest darrer davant la Comissió de Reformes Socials en 1883.^{24/-} Comptant amb aquesta teoria la lluita sindical reivindicativa és manystinguda, car les millores parcials que puguem ser assolides són immediatament reasumides, i allò que interessa és la formació d'un sòlid partit obrer per a la revolució. Aquesta influència guesdista pesarà al llarg de molt de temps sobre la teoria política del partit (i d'aquí la seua reticència i tardana acceptació de l'aliança amb els republicans) però anirà cedint en el camp de la pràctica i, sobretot, en el de la lluita específicament obrera o sindical. A poc a poc, com ho ha escrit Tuñon, "un vago maximalismo se compagina con una acción cotidiana fronteriza con frecuencia del economismo sindical". En 1886, a les ba

ses prèvies a l'aparició d'El Socialista, s'assenyala la necessitat de donar suport obertament al moviment de resistència reivindicativa i d'estendre el principi d'associació entre els obrers constituint amb les Societats particulars - una Societat General. En 1888 es crea aquesta Associació - amb el nom d'UFT. En 1890 s'estableix el sufragi universal i això desperta les possibilitats d'una participació política, bo i mitjançant un partit obrer pur i incontaminat. La inflexió realitzada pels socialistes durant aquests anys és evident i a partir d'aquí pot parlar-se de les famoses -- "dues ànimes" del PSOE, en lluita constant entre elles. - Iglesias segueix mantenint la bandera de la puresa ideològica però escriu articles tan significatius com l'aparegut a El Socialista en 1895, titolat "Las reformas son necesarias" Autores més flexibles que el patriarca profunditzen en la - línia reformista. Pérez ^{Ledesma} ~~de la Dehesa~~ ha assenyalat la contribució d'Unamuno per tal de trencar la paralitzant doctrina ^{25/}guedista sobre els salaris. "Un alza de salarios provoca un aumento de consumo obrero y este aumento nueva alza de - aquéllos". La lluita reivindicativa de les Societats s'imposa com a tasca fonamental i en aquesta línia P. Iglesias escriu una sèrie d'articles sobre "Las organizaciones de re-sistencia" en El Socialista d'agost i novembre de 1898. Se-guint endavant, en 1901 Garcia Quejido funda "La nueva era", un dels principals col.laboradors de la qual és J.J.Morato, i que es distingeix pel desenvolupament d'aquests plantejaments més reformistes. Dos punts destaca M. Pérez Ledesma -

en la seua introducció a "La Nueva Era" que tenen particu -
 lar relació amb allò que tractem. En primer lloc una concep -
 ció "menxevic" del desenvolupament del capitalisme en rela -
 ció amb les possibilitats de la revolució i del socialisme.
 Per al grup de La Nueva Era és necessari el desenvolupament
 econòmic del país com a pas previ a l'edificació del socia -
 lisme, qüestió que re-valoritza la lluita de les Societats.
 En conseqüència -diu Perez Ledesma- la missió dels socialis -
 tes i de la classe obrera espanyola consisteix no en projec -
 tar revolucions a curt termini a través del terrorisme o la
 vaga general sinó en enfortir les seues organitzacions de -
 classe i en contribuir mitjant la lluita reivindicativa
 al desenvolupament industrial del país. Creiem que aquestes
 breus notes són suficients per tal de situar l'interés so -
 cialiste per les Societats i la seua actitud enfront dels
 anarquistes i republicans. L'animadversió envers els pri -
 mers és ben coneguda i la veurem reflectida en València -
 arran de la vaga general de 1902. En allò que fa referència
 als republicans domina la rigidesa ideològica sobre la con -
 veniència de la col.laboració. Els socialistes són partida -
 ris de la participació electoral, tot i no assolir en aquests
 anys representació parlamentària i una mínima quantitat de
 vots a les seues candidatures. Dels republicans exigeixen -
 una política progressista en la legislació laboral i, sobre
 tot, un impuls modernitzador. En un mot, que actuen com par -
 tits burgesos avançats i no vulguen fer veure que són -
 obrers. D'aquí les contínues tensions entre tots dos. En La

Nueva Era, que representa un tímido intent d'aproximació, es criu Morato: "No se cierra la puerta a posibles inteligencias. Son y serán siempre enemigos los partidos republicanos del Partido Obrero; pero a veces pueden uno y otro concertar sus esfuerzos contra un tercer enemigo. Un pacto de carácter permanente, sobre perjudicial haría de imposible - cumplimiento la lucha económica; tener medios de auxiliar a los partidos radicales en momentos decisivos es una excelente medida de previsión".

En València aquesta política del PSOE dels anys - 1890 i següents té un clar reflex. De 1894 tenim ^{el} fullet titolat "Por una política de clase", ~~escrit per F. Sancho, al qui hem vist dins el grup promotor de les Societats, i~~ ^{46/} ~~prologat per M. Andreu.~~ S'hi exposa amb bastant coherència allò que hom anomena "procés històric de la burgesia", en el qual es demostra haver assimilat el Manifest, i s'informa amb evident parcialitat del desenvolupament de l'associacionisme obrer (avance de la I Internacional hasta que lo - enreda todo Bakunin "ese hombre funesto"). El llarg fullet conclou amb la necessitat que les Societats de resistència es desenvolupen i es vinculen a una autèntica política de - classe com la que proposa el Partit Obrer, el socialista. - Apareixen lleugers atacs als partits que amb imatge progressista defensen la propietat privada, tot i que no s'esmenta explícitament als republicans. En aquest sentit l'escrit és molt diferent d'aquell que la mateixa agrupació socialista

i les mateixes persones publicaran en 1903 ("Los socialis -
tas y la política burguesa") centrat en una dura crítica -
als blasquistes.^{26/} En un primer moment els socialistes compre -
nen que per tal de posar en peu les Societats necessiten -
l'influent aparell blasquista. És significatiu que Martínez
Andreu es relacione especialment amb Morato, del grup que -
iniciarà La Nueva Era i més flexible que Iglesias. Però la
entesa dura pocs mesos, de 1899 a març de 1900, no sols per
què tampoc Morato o Garcia Quejido s'aparten excessivament
de la línia oficial sinó per les circumstàncies concretes -
que menaren a una competència i rivalitat insostenibles. De
tota manera, és interessant assenyalar que d'aquesta expe -
riència d'aliança amb els republicans sorgí a València un -
petit (i ja el PSOE ho era) Partit Socialista revolucionari
en la línia del francès Jaurés que, com és sabut, era parti -
dari d'aquesta mena d'aliança.^{27/} El Pueblo va saludar l'apari -
ció d'aquest grup mentre els socialistes es van negar a re -
conèixer-lo. A les eleccions que hi hagué en 1904 per a vo -
cals de la Junta de Reformes Socials les diferents Socie -
tats pactaren una candidatura consensuada amb la proposta -
de cadascuna d'elles. En aquesta candidatura hi figurava E.
López, un dels dirigents del grupuscle socialista pro-repu -
blicà, el qual fou vetat pels socialistes oficials. La im -
portància del grup era irrellevant i només el veiem aparéi -
xer en 1906 per aliar-se amb els sorianistes. El Pueblo, en
un primer moment, que coincidia amb el seu trencament amb -
el grup oficialista de M. Andreu, li concedí interessada -

ment més importància de la que realment tenia. Uns mesos --
^{abans}
~~després~~ fa elogis de la revista "La Nueva Era" celebrant la
 seua publicació. Una lectura superficial dels seus col·labo-
 radors, entre els quals s'hi trobaven Jaurés, Vandervelde i
 Turati, sants de la devoció blasquista dins el camp socia-
 lista, féu creure a El Pueblo que es tractava de quelcom -
 diferent, malgrat que girava entorn del PSOE oficial i que
 el corresponsal en València era M. Andreu. "Nueva Era repre-
 senta el socialismo bien entendido por su criterio amplio,
 a la moderna, de colaboración con los republicanos", diu el
 periòdic blasquista. Malgrat aquests elogis circumstancials
 la relació entre socialistes i blasquistes, després de la -
 seua curta lluna de mel, fou generalment hostil.

- Els blasquistes: la prioritat d'allò polític

La postura blasquista davant el moviment obrer ha estat qualificada, per una determinada assimilació al lerrouxisme, de demagògica i oportunista. Conseqüentment, la seua actuació en el marc de la lluita de classes hauria estat negativa per als treballadors en la mesura que els hauria fet confiar en falses expectatives, desviant-los dels - seus objectius, endarrerint la seua organització i posant - entrebancs a la seua lluita. Amb una certa matisació dels - termes, el tòpic expressa correctament part del significat del blasquisme, però sols part, com podem veure en la seua relació amb les Societats Obreres. Tractem primer de matisar

allò més conegut per completar-ho després amb algunes altres observacions.

Demagògia i oportunisme són, a parer nostre, termes amb una excessiva càrrega de valor i, per això mateix, de generalitat, per poder abraçar tota una actuació. El blasquisme empra la demagògia com a instrument d'un projecte polític més ampli de caracter populista. La demagògia és, per a la majoria dels populismes, inevitable car es tracta d'un dels mitjans més escients i eficaços per tal d'aplegar mitjançant el pathos emocional les classes més diverses i oposades. No entrarem ara en una discussió sobre el tipus de populisme que fou el blasquisme. Només fem notar que la retòrica de l'excés i de la jactància ultra-revolucionària cal situar-la en un projecte que demanda una crítica més matissada i complexa. Aquesta re-situació no impedeix la constatació d'una abundant literatura en la qual es fa ostentació de ser els millors i més constants defensors dels obrers i de la qual resulta un profit oportunista que no té res a veure amb els interessos d'aquells. Però s'esdevé també amb l'oportunisme el mateix que amb la demagògia, és a dir, que ha de ser jutjat dins un projecte polític global. Que un partit capitalitze la seua influència en un determinat grup social per tal d'obtenir-ne un suport electoral i, fins i tot, que jugue amb un marge de promeses no sembla una novetat ni un fenomen atípic. El veritablement enganyós està, des del nostre punt de vista, en la superposició que es pro

dueix entre les propostes reals que el blasquisme tenia per al moviment obrer i aquelles de les quals feia ostentació - per tal d'atraure les masses. És veritat que una certa su - perposició entre allò realment desitjat i allò promés y pro - pagat es troba en qualsevol proposta política. La diferen - cia rau en el fet que dins els populismes l'abisme entre - els dos extrems no és sols quantitativament major sinó quali - tativament diferent. Els dos nivells pertanyen a ordres di - versos, un és classista, l'altre no, un és gradualista, - l'altre suposa un trencament total, etc... Tanmateix, els - efectes del missatge envoltant arriben a amagar completa - ment el contingut de la proposta real, produint un engany - difícilment superable mentre el partit o moviment té arrela - ment en les masses.

Aclarit aquest punt, ens sembla totalment desafortunada l'afirmació, difosa des de la crítica d'esquerra, de que el blasquisme davant dels treballadors no pretenia més que frenar-los, evitar la seua fugida a l'anarquisme o el socialisme. No és així. El blasquisme, dins de la seua pobresa teòrica, tenia una certa doctrina social i no l'amagava. Era una ideologia que avui anomenaríem reformista o socialdemòcrata, la qual cosa tampoc estava malament. En repetides ocasions, i en moments crítics i difícils, no tingué cap problema en proclamar-la. El que succeïa era que aquestes reconegudes limitacions en allò social no les admetia - en allò polític. El blasquisme pretenia ser el partit de la

revolució política, l'única raonable per a ell, i en aquest camp no sols es considerava el més avançat sinó que no tolerava rivals ni, molt menys, que ningú no posés en dubte el seu paper. Aquests nivells es barrejaven d'una forma confusa, superposant-se l'ambició del projecte polític, el seu exclusivisme i quasi mesianisme radical sobre els límits reconeguts del seu programa social. L'efecte d'aquesta confusió produït per l'acompanyament d'una bona dosi de demagògia és allò que donava al blasquisme la seua enorme implantació en les masses i allò que el constitueix en un movi-ment mentider i perjudicial per als treballadors. Tanmateix, considerats separatament, cada un dels projectes té un sentit prou coherent, la qual cosa permet afirmar, amb permís dels crítics d'esquerra, que existeixen dins el blasquisme aportacions positives. Els efectes del mite republicà, negatius en tant que esdevingué panacea de tots els mal, foren positius en la mesura que el sistema monàrquic bloquejava -per la seua aliança amb els sectors oligàrquics i clericals tota possibilitat de canvi, i més positius encara com a ho-ritzó ètic regeneracionista.

L'ensalada ideològica del blasquisme hi fa sospi-tar una gran pobresa d'idees.^{23/} I és així, en efecte. Blasco fou un discutible novel·lista i un magnífic agitador, però, evidentment, no fou ni ho va intentar, un pensador. Quatre idees (la república, l'anticlericalisme, la vida municipal, la modernització, el progrés científic...) recollides d'ací

i d'allà, i sacsejades com un cocktail abans d'emprar-les, formen tot el seu "corpus" doctrinal. Com a tal "corpus" és pobríssim i gens original però això no vol dir que les seues components no tinguessen valor i sentit. Així, per exemple, la idea d'una reforma institucional modernitzadora, o d'una república laica, talment com apareixen en Giner, Azcárate i en la Institució Lliure d'Ensenyança, constituiran un dels elements més rics de la República. En el camp social Blasco repeteix amb encert les idees d'aquesta tradició reformista, afegint-li un "touch of class" internacional, procedent de la seua simpatia pel socialisme "jauresià", i connectant-les al radicalisme de la tradició de la I República. El reformisme legislatiu és quelcom que es cova a les darreries del segle en el marc del regeneracionisme que segueix a la crisi del 98. És assajat, sense èxit, des del poder (lleis sobre el treball nocturn, de dones i xiquets, del descans dels diumenges) i és exigit des de l'oposició no sols republicana sinó també socialista. El Pueblo fa hincapiu en tots dos aspectes assenyalant tant que els governs monàrquics són incapaços de realitzar-les com ^{que} allò programat pels socialistes no canvia en res d'allò que ells farien. En un article de Castroviño, editorialista d'El Pueblo en 1900, article que després copiarem i en el qual hom vol deixar clar que ells no són socialistes sinó un partit burges, es fa un breu enunciat de les reformes neccessàries (sobre el salari, la jornada, les associacions, els jurats mixtes...) Aquest enunciat programàtic es fa sempre que El

Pueblo s'adreça als treballadors i, en particular, en temps electoral. El diari blasquista no amaga que els seus objectius no són la revolució social, que no descarta, però que de moment considera impossible, i mitifica les conseqüen - cies de la revolució política. La República trencarà el do - mini de les camarilles corruptes i, en permetre un desenvolupament econòmic modern, ofrirà benestar i progrés als tre - balladors. Les lleis econòmiques del capitalisme no són san - cionades com a perfectes i santes, en la línia del pensa -- ment conservador, però hom està molt lluny de condemnar-les radicalment a la manera socialista.

Si la societat espanyola presenta una configura - ció tan desigual i injusta és degut a tres raons fonamentals de caracter polític. La primera és el control de l'aparell polític de la Restauració per part d'un capitalisme feudalit - zant. En aquest sentit la crítica blasquista recull d'una - manera dispersa però encertada els abusos dels grans terra - tenients del sud i el problema de la fam de terres, l'anar - quia amb què es produeix el desenvolupament industrial, fo - namentat en la corrupció de la classe política en combina - ció amb els interessos estrangers, i la creació d'una rique - sa artificial i no productiva deguda al predomini del capi - tal financer. Com podem veure es tracta d'idees clau del - pensament progressista i modernitzador. En segon lloc, els - disequilibris s'accentuen pel malbaratament dels Governos mo - nàrquics, hipotecats en els seus pressupostos a les conces -

sions que han de fer a l'exèrcit i l'Església. En aquest sentit El Pueblo publica amb freqüència els milions que gasten en el manteniment del clero i dels militars, comparant-lo amb els diners invertits en l'ensenyament. En tercer lloc, no hi ha una legislació social que reconega els drets dels treballadors com ha hi havia als països moderns, sobre tot en l'espill de Blancaneus del blasquisme que és França. Aquests tres eixos dels mals socials són de caracter polític i poden solucionar-se amb la revolució política i l'adveniment del règim republicà. En això es troba concentrada la ideologia social blasquista que creu obertament, i fins amb una certa ingenuïtat progressista, en el paper de la propietat privada i del capital inversor i dinàmic per a l'impuls i desenvolupament econòmic-social. El Pueblo prodiga les alabances a personatges com Sister, creador de la Navillera Valenciana, a l'amic de la casa C. Santomá, gerent de Gas Lebon, o a altres empreses menors (la de ventalls de Veres, la del metall de J. Bort, etc...) que presenta com a model pel seu dinamisme emprenedor. El programa de renovació municipal està articulat entorn d'una idea clau de l'ideari social blasquista: fer moltes obres per tal d'embellir València i "donar treball als obrers". És el millor resum de la seua conscient i conseqüent actitud reformista: diners inversors per a proporcionar treball, treball per a reproduir riquesa i benestar, modernització legislativa i elevació cultural per a resoldre sense traumes els conflictes.^{24/}

Social
- La tradició republicana

Aquesta actitud reformista que encaixa perfectament amb la dels regeneracionistes i institucionalistes, malgrat que Blasco no hi tingué gaire a veure, procedeix més aviat del vell republicanisme, que li aporta determinats matisos, i connecta com hem dit amb el socialisme belga-francés. El radicalisme republicà dels grans santons del 73 que més influïren en Blasco (Ruiz Zorrilla, N. Estévanez, Pi i Margall, Salmerón) concedia, com és sabut, la primacia absoluta a allò polític i a allò ideològic. El canvi en el sistema polític permetria solucionar els mals del país, i el desenrotllament sense entrebancs d'una llibertat il·lustrada provocaria noves formes de participació col·lectiva. La sobirania nacional, el sufragi universal, el federalisme, la separació de l'Església i l'Estat, el reconeixement de les Societats Obreres, il·lustren sobre la concepció eminentment política dels grans republicans. Hauríem d'afegir altres projectes, com el d'expropiació de grans finques, i amb això completariem el quadre del pensament radical-polític i social-reformista d'aquells polítics (la qual cosa no els resta valor i fins i tot gosadia revolucionària car l'esmentat projecte no pogué ser dut a terme ni en la II República). Anselmo Lorenzo fa referència en el seu llibre "El proletariado militante" a una nota atribuïble a Pi i Margall en la qual es llegia: ^{3o/} "No haría poco la República si garantizara la cifra de los salarios". Tot i que el cone

gut anarquista ho esmenta amb tirstor, no hagués fet poc, - certament. Però a Lorenzo l'ofuscava que, igualment Pi i - Margall com Salmerón, creien en la propietat privada. En els famosos discursos dels dos tribuns, pronunciats en defensa de la Internacional en les Corts de 1872, es desmitifica el valor sagrat d'aquesta a través d'amplis recorreguts històrics però no es pronuncia l'anatema proudhonià, - bakunista o marxista.

D'aquesta concepció hem de deduir quelcom que és de gran importància per entendre el funcionament del blasquisme. Es tracta d'allò que podríem anomenar autonomia - d'allò econòmic. La intervenció reformista reconeix en el fons aquest principi ja que no tracta de subvertir l'ordre econòmic, com sí preten fer-ho en allò polític, sinó de modificar-lo. En aquest punt hauríem de diferenciar clarament a Pi i Margall de Salmerón. El primer posseïa una fe ilimitada en les capacitats de la llibertat i la seua virtut - creativa i humanitzadora de la qual pensava que, sense els entrebancs del poder polític, podria desenvolupar un nou - tipus de vida que s'estendria a tots els ordres, inclos - l'econòmic. L'hostilitat envers tota forma de poder, expressada amb singular força en "La reacción y la revolución", va convertir l'il·lustre republicà en el mestre de les - principals figures anarquistes, com poder veure en l'en - questa realitzada per Federico Urales. "Yo, que no retrocedo ante ninguna consecuencia, digo: el hombre es soberano,

he aquí mi principio; el poder es la negación de su soberanía, he aquí mi justificación revolucionaria; debo destruir este poder, he aquí mi objeto". Aquestes frases de Pi eren el primer article del credo comú a federalistes i anarquistes. D'aquesta manera, la centralitat política del seu pensament no concep l'autonomia d'allò econòmic, a la manera liberal, com el lliure joc de les forces i interessos econòmics sinó com matèria emmotllable per una nova configuració d'allò polític. "Poder y propiedad contraen una unión in^usoluble: la propiedad lleva anejo el poder; el poder lleva anejo la propiedad", diu al seu discurs en defensa de la In^uternacional. La difusió del poder mitjançant els pactes de dalt a baix, formant comunitats federades, hauria de provocar una correlativa difusió de la propietat. Pi i Margall - no pensa en l'abolició de la propietat sinó en que la nova configuració d'allò polític la distribuesca i la iguale. En aquest sentit és significatiu, per la seua relació amb la concepció municipalista de Blasco, un paragraf del discurs esmentat. "Vosotros sois --diu referint-se als progressistes del 68- los que habeis coronado la obra empezada por las mu^unicipalidades de la Edad Media. Y vosotros que eso habeis hecho en materia de propiedad, cosa que yo de todo corazón aplaudo, ¿Os espantáis ahora de que vengan clases inferiores a la vuestra a reclamaros la mayor generalización de la propiedad?". Fins on arribava aquesta generalització en el pensament de Pi? Evidentment no a l'abolició total de la propietat privada, sinó a una mena de corporativisme municipal.

"Lo que tenemos por inmoral, diréis, no es que las clases - jornaleras deseen la propiedad individual sino que quieran la propiedad colectiva. ¿Y esto es inmoral para vosotros? - ¿No ha existido antes la propiedad corporativa que en el - fondo venía a ser la propiedad colectiva? Todos vosotros co noceréis probablemente la organización de la propiedad en los pueblos esclavos, donde el municipio es el propietario - de todas las tierras del término. Esto no quiere decir, sin embargo, que estos pueblos vivan en común, ni siquiera que cultiven en común la tierra. No, el municipio lo que hace - es repartir las tierras entre las diversas familias que - constituyen la municipalidad..." Fins aquí arribava el pensament social de Pi i no és d'estranyar que A. Lorenzo comentés el desencís produït per aquest discurs. Però no pot estranyar-nos que, a més a més s'haver marcat i orientat - als principals anarquistes que van anar molt més lluny que ell, servis de pont entre el molt difós federalisme republicà i les noves idees anarquistes.

Les idees de Pi i Margall no influïren decisivament en Blasco tot i que aquest, inclús després del trencament amb motiu de la participació o retraïment electoral en 1895, el proclamava com el seu principal mestre. La desimboltura i l'agressivitat blasquistes són la versió degradada del seriós radicalisme de Pi i Margall enfront de les componendes castelarianes. Del federalisme del mestre no resta més que l'obsessió del domini municipal, molt lluny de la -

visió articulada del pacte federal. Quant a les idees blasquistes sobre l'autonomia i la dinàmica d'allò social - s'apropen a les de Salmerón que de seguida apuntarem. Malgrat això, la reivindicació que el blasquisme feia del patrimoni pimargallià li conferia uns ornaments immerescuts - però eficaços. Sense cap dubte, les masses, el poble, els treballadors, que en València havien seguit majoritàriament durant la República l'orientació radical-federalista veien en el blasquisme la seua continuació. Les complicades divisions i subdivisions dels republicans (possibilistes, centralistes, federalistes, pactistes i no-pactistes) amb suports i aliances contradictoris, encara apareixen a les eleccions del 93 i 95. El mèrit del blasquisme està en haver polaritzat en un partit aquelles forces que es distingiran, d'una manera més elemental i simple, en quelcom així com "blancs" (els del Mercantil) i "negres" (els d'El Pueblo). L'escissió sorianista jugarà amb aquest mateix esquema, aprofitant de més a més el moment d'unió dels blasquistes amb els centralistes del Mercantil. Tot això pertany al capítol de la política però ho esmentem per tal de fer evident que "la massa federal", com era anomenada, era blasquista i constituïa una gran part dels treballadors degut a les fronteres imprecises que per aquells tenia amb l'anarquisme. En els anys que ens ocupen, 1898 i següents, seguia existint un partit federal pimargallià el centre del qual era el Casino Federal de Russafa i el seu president era Juan Bort qui, sense abandonar els seus principis, es pre-

sentava en la candidatura blasquista, fou regidor i, en la pràctica, era d'una fidelitat i devoció blasquistes a prova de tota escissió. La presència d'aquest grup, que tant bé - els servia, ajudava a la integració dels federalistes reticents. Inmediatament veurem la vehiculació de la influència i el pes d'aquesta ideologia en les Societats Obreres.^{31/}

Per més que Blasco no es proclamava salmeronià - (tot i que a partir de la constitució de la Unió Republicana en 1902, de la qual Salmerón era president, li féu contínues alabances) les seues idees socials s'acosten més a les d'aquest dirigent republicà que a les de Pi. En 1904, per a celebrar els éxits electorals de la recent constituïda Unió Republicana, es celebra a Barcelona un gran acte d'homenatge a Salmerón al qual hi acudeix un grup de més de 500 expedicionaris blasquistes.^{32/} En aquest acte Salmerón pronuncia - un "discurso a los obreros" reproduït a tota plana en El Pueblo. En ell es sintetitzen les idees clau que, a parer - nostre, constitueixen l'ideari social-blasquista i que en serum són: 1) Simpatia dels republicans vers tots els treballadors, professen idees anarquistes o socialistes (l'orador recorda la seua defensa de la Internacional). 2) Necessitat d'acabar amb les institucions vigents, causa de tots els mals, i d'instaurar la República. Els obrers han de participar en aquesta tasca constituint l'esquerra del partit republicà o el partit republicà socialista. En aquesta línia, es planteja la distinció entre revolució política, que

és necessari fer ja, i revolució social, que és una tasca a llarg termini. 3) Programa republicà de reformes: jornada - de vuit hores, abaratament de les subsistències, defensa - dels sous, estímul a les Societats Obreres, reconeixement - del dret de vaga... Proposta dels jurats mixtes per a la re solució dels conflictes. 4) Expectatives de transformació - total de la societat: en el futur desapareixerà el dualisme entre capital i treball i sols hi haurà el treball i el seu legítim fruit. En aquest horitzó, l'anarquia representa un ideal ètic de responsabilitat sense coerció i l'Estat una - garantia d'ordre i assistència. 5) Entre les reformes i la revolució, la societat camina cap a la socialització gene- ral del treball i, en conseqüència, del capital. La idea - marxista de la contradicció entre socialització del treball i concentració del capital és ignorada però apareix optimis- tament transformada. La contradicció pot evitar-se mitjan- çant la creació de societats estatals i cooperatives. En - aquesta direcció han d'orientar-se les Societats Obreres. 6) Necessitat, molt a to amb el regeneracionisme de l'època i amb tota la tradició republicana, de la instrucció i eleva- ció cultural dels treballadors que són la reserva moral de la societat.

La coincidència d'aquest programa amb el breu es- quema social blasquista podria fer-se evident amb una compa- ració de texts però preferim mostrar-la en acció, en la - seua mateixa pràctica. Els diferents capítols d'aquest lli-

bre constitueixen exemples significatius dels quals ací donarem un avenç compendiat.

- La connexió anarquista

L'empenta i suport a la constitució de les Societats Obreres per part dels blasquistes significa un reconeixement pràctic de l'autonomia d'allò econòmic-social de què veníem parlant. Els blasquistes no temien aquest funcionament autònom de les Societats, ans al contrari, el preferien perquè els permetia d'ocupar tot l'espai polític. D'aquí que tinguessen millors relacions amb els anarquistes que amb els socialistes, llevat d'una breu etapa. El PSOE aspirava a articular tots dos nivells la qual cosa suposava una ingerència en el camp polític que el blasquisme considerava d'ús exclusiu. Els anarquistes podien ser un fre, pel seu rebuig de la participació política, i un excessiu estímul pel seu radicalisme social, però els blasquistes eren conscients que en la mar de confusió amb què aquestes idees arribaven a les masses hi podien surar fàcilment. Així s'esdevingué en els anys que estudiem, quan no hi havia una organització anarquista sòlida i encara es confonien la tradició federalista amb la internacionalista. Els blasquistes transigien amb els excessos retòrics anarquistes, assumint els seus pronunciaments, i en comptades ocasions ironitzant sense acritud sobre ella. En el míting de l'1 de maig de 1901 es pronuncien els més diversos discursos. El represen-

tant de la Constructora, Societat amb clara influència blasquista, es pronuncia per la tèctica de la vaga general, la qual cosa no mereix cap comentari en contra d'El Pueblo. El representant del periòdic republicà, que sempre era invitat no com a republicà sinó com amic dels obrers, es mou amb habilitat en el camp de la propaganda indirecta. Sols mereix un divertit comentari un orador que "confundiéndolo todo - atacó a los republicanos y abogó nada menos que por la huelga universal". Aquesta actitud de contemporització i, fins i tot, complaença amb les idees anarquistes afavoria els republicans donada l'aplària amb què estaven esteses entre els treballadors i, al mateix temps, la seua imprecisió. En una Societat Obrera on eren majoritaris els anarquistes en la seua direcció, la d'ebenistes, es donaven públicament - les gràcies a El Pueblo per la seua defensa d'uns detinguts, o un destacat anarquista de la Societat de constructors de carruatges, Minguez, eixia en defensa del diari davant els atacs socialistes per la seua actuació durant la vaga de blanquers. I a l'inrevés, El Pueblo aplaudeix la intervenció del representant dels pintors murals en una reunió de totes les forces vives convocada per l'Ateneu davant el problema del Governador Martos, dient "si allí se hace política ellos se marchan". "Palabras sinceras y oportunas que levantan - aplausos", comenta el periòdic.^{33/} Al llarg d'aquests anys no trobem senyals d'hostilitat manifesta entre els anarquistes reals o en potència, concrets o imprecisos, amb idees clares o aspiracions vagues (fronteres difícils de dibuixar) i els

republicans. És molt important fer notar en aquest sentit - que els blasquistes no acostumaven instrumentalitzar les Societats com a corretja de transmissió de la seua política, excepte en el cas de les Societats de treballadors del camp dels pobles on el partit era feble. En la ciutat ells eren suficients per fer política i l'únic que pretenien era prestigiar-se davant dels treballadors, donant suport a les Societats i les seues iniciatives, per tal de capitalitzar - vots indirectament. Per altra banda, sabien que l'autonomia de les Societats tendia a fomentar el seu caràcter corporatiu o economicista, amb la qual cosa els quedava el camp - més lliure per a la política. Això no vol dir que els blasquistes no utilitzaren en determinats moments el pes de les Societats però gairebé sempre ho van fer fomentant el seu - corporativisme, els seus propis interessos socials, que indirectament servien a la política del partit. Més endavant n'esmentarem alguns exemples.

La relació dels blasquistes amb els anarquistes, a banda de les Societats, sembla haver estat relativament - cordial. En el nivell polític El Pueblo és el defensor de - la revisió del procés de Montjuich, tot i que no sempre - desinteressadament. En 1902, amb motiu del jurament com a - Rei d'Alfonso XIII, promou en València i província una sè-rie d'actes i telegrams en els quals s'exigeix la revisió però que indirectament estan lligats a un contenciós entre Lerroux i Portas, un dels "botxins".^{34/} S'hi adhereixen, se-

gons El Pueblo, 60 Societats Obreres i 55 Casinos. Igual -
ment fa companya pels anarquistes detinguts amb ocasió de
la vega de Barcelona de 1902, publicant una carta d'agraï -
ment de Teresa Claramunt. Una altra campanya és pels detin -
guts als esdeveniments d'Alcalá del Valle, en la que publi -
ca impressionants relats de les tortures als detinguts. Na -
turalment totes aquestes campanyes no les fa sols per con -
tentar els anarquistes sinó en el marc d'objectius de la -
seua política, per a desprestigiar l'arbitrarietat i cruel -
tat repressives del sistema i per a posar de relleu els va -
lors ètics del republicanisme, en defensa de la veritat i -
la justícia. Però no hi ha dubte que amb això es prestigia -
va davant els sectors radicals i anarquitzants.

La relació amb aquests és més intensa a nivell -
ideològic ja que al blasquisme no li importa, paral·lelament
al fet de repetir amb insitència les seues quatre idees bàsi -
ques, propiciar un confús magma d'idees radicals, utòpiques
o demagògiques. Deixem a banda el catàleg editorial de Sem -
pere per tal de tractar-lo al darrer capítol dedicat a la -
cultura obrera. Durant 1900-1901 apareixen en El Pueblo ~~qua~~
~~tre~~ articles d'A. Lorenzo (un d'ells sobre l'1 de maig) i -
dos de Fermín Salvochea contant els seus records revolucio -
naris. Aquest figura com a col·laborador i és conegut l'afec -
te de Blasco per la seua persona que convertiria en protago -
nista de La Bodega. No és molt però demostra que El Pueblo -
tenia obertes les seues portes a les grans figures de l'anar -

quisme. El Radical reconegué que el diari republicà "en cierta época pidió y obtuvo la colaboración de algunas plumas - brillantes del anarquismo". Més intensa fou la relació entre teixida a través de la sèrie d'associacions que el blasquisme propiciava. Els Casinos conreaven l'especificitat republicana, ja que eren els centres polítics del partit, però encara així estaven oberts a conferències de caire ^{societàri} ~~anarquista~~. Elena Just, l'activista més coneguda del partit, animadora de la Societat del Bé d'Obreres per a dones treballadores, portà a València Belen Sárraga, coneguda militant de Màlaga, la qual féu algunes conferències als Casinos republicans sobre la emancipació de la dona. Amb ocasió d'un acte d'homenatge a Louise Mitchell, l'heroïna de la Comuna, organitzat pels anarquistes al Casino republicà, es produí un curiós incident car, pel que sembla un dels oradors atacà els republicans. El Pueblo comenta: "En la velada hubo una mala interpretación acerca de una frase que pronunció un compañero - ácrata. Pero en seguida se deshizo por las leales manifestaciones que llegaron a la presidencia viéndose que republicanos y libertarios iban juntos en el tributo rendido a Louise Mitchell". En altres ocasions foren els Casinos republicans seu d'actes organitzats per anarquistes, com ara un míting - pels detinguts als esdeveniments de la Coruña o un acte per a constituir una societat contra la repressió batejada amb èmfasi "Solidaritat Internacional".^{36/}

D'una manera més intensa el pont ideològic s'esta-

blia a través de les diferents societats que aleshores existien. La de mestres laics que, impulsada pels republicans, tenia una gran activitat política (contra la reforma Pidal) i cultural (excursions al camp, visites a fèbriques amb els xiquets), era sens dubte un punt de confluència. El lliurepensament, la fe en el progrés i la ciència, l'educació moderna eren elements del credo radical i àcrata. Ferrer era l'inspirador d'aquests corrents i gaudia de simpaties en El Pueblo, la redacció del qual va visitar en un viatge a València. Posteriorment, amb motiu del procés de Ferrer, en el qual El Pueblo posà tota la seua força, seran clausurades - algunes de les escoles que mantenien els Casinos republicans, la qual cosa ens demostra l'existència d'un comú denominador d'idees.

Tot això no vol dir que el blasquisme tingués una component àcrata sinó que entre la seua clientela i més concretament, entre les classes populars suraven una sèrie d'idees polivalents que sàviament utilitzades aconseguien - quelcom semblant a un estat de fusió en les masses. D'aquesta manera, amb l'autonomia corporativa, per una banda, i la fusió o confusió ideològica, per l'altra, s'explica que republicans i anarquistes convisquessin sense especials dificultats en les Societats Obreres.

- La síntesi reformista

Ara bé, per paradòic que sembla, la idea que tenien els blasquistes sobre allò que havien de ser les Societats s'acostava molt més a un socialisme reformista que a l'acràcia revolucionària.^{37/} Blasco va escriure per aquell temps uns entusiastes articles al voltant del socialisme belga, on veia la imatge del que havia de fer-se. Hi descriu el funcionament d'una Casa del Poble impressionant, amb una magnífica biblioteca, el desenvolupament d'una reunió multitudinària, de la que queda impressionat per l'ordre i la disciplina, les realitzacions socials del sindicalisme, entre les quals destaca la borsa de treball i una gegantina cooperativa de pescadors que té la seua pròpia flota.^{38/} Les propostes blasquistes van en aquesta direcció i una de les primeres decisions només assolir la majoria municipal fou la creació d'aquesta somniada Casa del Poble per a les Societats on s'instal·laria la Borsa de Treball i la Biblioteca ("cómodos asientos, buena luz, nada de obras indigestas..."). Arran de la vaga de pescadors de bou de 1903 - un grup nombrós trencà amb els patrons i creà una cooperativa, amb l'assessorament de F. Valentín, que El Pueblo va magnificar imaginant que ací teníem la flota de la que havia parlat Blasco. Aquesta idea que les Societats podien convertir-se en instruments d'una progressiva socialització del producte del treball l'hem vist apuntada en el discurs de Salmerón i era especialment estimada pels blasquistes. -

En realitat no es molt original puix ve del fourierisme i l'hem vist aparéixer, i ser rebutjada, en el Congrés Obrer de Barcelona. Potser la matisació de ~~novetat~~ o modernitat - està en el fet que es contempla la qüestió no com una actitud estrictament defensiva sinó com a resultat del mateix - procés de la societat capitalista. El Pueblo fa propaganda de petits intents cooperatius, una sabateria organitzada - per uns acomiadats o el café de la Societat de Cambrers La Fidelitat, invitant els seus lectors a comprar o consumir.^{39/}

Però això és anecdòtic. La idea del periòdic és la de les - grans societats, com podria ser la del Progrés Pescador que controlava quasi la meitat de la pesca i intentà controlar també el mercat. Azzati escrivia des de París posant l'exemple de la Mutualité: "Hoy ha llegado a tener un capital de 6 millones de francos y lleva distribuidos 19 en préstamos a ciudades. Comenzó en 1881 con 757 socios y en 1891 eran - 145.000". La conclusió és significativa: "Los simples obreros se han convertido en banqueros. Ese es el medio de resolver la cuestión social". Aquesta idea de poder econòmic - social que podrien tenir les Societats apareix d'una forma - simptomàtica en Castrovido, Valentín, Rodríguez Abarrátegui, membres del staff d'El Pueblo. Però hom pensa també en el - seu poder polític. Blasco ho suggereix en un article, "El - último cristiano", dedicat al pacifisme cristià de Tolstoi que "admira pero en el que no cree". "Quien acabará con la guerra es la revolución social. Más grande que Tolstoi es - lo ocurrido en el Congreso de Amsterdam. Un ruso y un japo-

nés, estando en guerra sus naciones, se abrazaron. ¿Para -
 qué hemos de conquistar los pobres nuevas tierras?, pare -
 cían decirse. Así es. El día en que todos los trabajadores
 estén asociados bastará que los sindicatos obreros digan:
 Se acabaron las guerras, para que los gobiernos sofoquen -
 sus ambiciones".^{39/} Aquesta ambiciosa concepció no és, ni de
 bon tros, revolucionària sinó que s'inscriu com a final -
 d'una optimista idea del progrés de la humanitat. Per això
 no és contradictòria amb la centralitat i exclusivisme po -
 lític que s'atribueix el partit republicà per al moment -
 present. Constitueix gairebé un "mot de vici", en tractar
 aquestes qüestions, l'afirmació de la necessitat i urgèn -
 cia de la revolució política unida al "en el futuro llega -
 remos en lo social hasta donde sea preciso". Per suposat -
 que es tracta d'una afirmació retòrica, un gest demagògic
 dels que li agradaven al blasquisme, però que fa evident -
 una part de veritat, el convenciment que la humanitat evo -
 lucionaria necessàriament cap a formes socialitzants. Això
 explica la simpatia dels blasquistes cap al socialisme de
 Jaurés, que pel seu caracter reformista concedia un impor -
 tant paper als republicans, i l'animadversió envers Pablo
 Iglesias a qui consideraven culpable de l'estretor del so -
 cialisme espanyol. El Pueblo va seguir amb atenció el des -
 desenvolupament del Congrés Internacional socialista celebrat
 a Amsterdam en 1904, esperant que s'hi imposaria la línia
 jauresiana i que això repercutiria favorablement en el par -
 tit obrer espanyol. Manaut li dedicà un interessant arti -

cle. S'enfrontaven en el Congrés, segons la seua interpretació, la tendència alemanya encapçalada per Bebel i la francesa per Jaurés. Aquest es declarava partidari de donar suport als radicals en la seua lluita contra el clericalisme i el militarisme (recordem que són els anys de l'afer Dreyfus i de les lleis sobre les ordres religioses de Waldeck-Rousseau). A Jaurés li dona suport el belga Vandervelde, - mentre Guesde l'ataca acusant-lo de nacionalista. Pablo - Iglesias s'hi posa al costat, la qual cosa du l'articulista a afirmar que "si vence el guesdismo se retrasará el progreso en nuestra nación. Aquí existe con mayor intensidad que en Francia la necesidad del bloque frente a la reacción y por eso creemos que es suicida la política de los socialistas intransigentes manteniéndose aislados del partido de - Unión Republicana que no es burgués, como le motejan, sino mixto, que no es igual. Aquí es inútil pensar en reivindicaciones sociales si no acabamos con los puntales del capitalismo". Al Congrés s'hi imposà el guesdisme i el pes dels - alemanys que, pel fet de tenir un partit molt fort, no es plantejaven aquest problema. El Pueblo ho lamenta: "El - acuerdo más grave del Congreso de Amsterdam se refiere a la conducta política a seguir. Cooperar o aislarse. Oportunismo o absolutismo. La experiencia habla a favor de Jaurés en Francia y Turati en Italia. Abundante legislación social, - victoria sobre el clericalismo, no intervención del Ejército en las huelgas, es el resultado de esta política. Los - alemanes han impuesto su criterio pero allí tienen dos mi -

llones de votos. En España aún está por resolver el problema político. Sin condiciones propicias para la lucha, los trabajadores están en posición desventajosa". Apareix bastant clar que els republicans tenien raó tot i que pot posar-se en dubte que per la seua part hi hagués una gran predisposició a realitzar-ho.^{40/}

Aquesta amplitud en la consideració de les Societats, situant-les en un horitzó de transformació de la societat ingènuaament reformista, no impedia la seua acceptació - com a sindicats de resistència al capital. És un aspecte de gran importància que distingeix la concepció blasquista del corporativisme catòlic, impulsat aquests mateixos anys, pel P. Vicent a partir de les orientacions de Lleó XIII.^{41/} En primer lloc els sindicats catòlics es creen per tal de restar influència als de classe, mentre que des de la part republicana són promocionats aquests. En segon lloc, els sindicats grocs tenen com a objectiu fonamental la conciliació sota el signe paternalista dels patrons i en el marc de la re-regressió. Per als blasquistes, en canvi, la dinàmica social mena a un autèntic conflicte d'interessos, accentuat - pel caracter reaccionari de la burgesia espanyola. Conflicte que si no és irreconciliable, com per als anarquistes i socialistes, tampoc és evitable. L'objectiu de les Societats és clarament reivindicatiu i, per això mateix, conflictiu. Els texts d'El Pueblo abunden el tractament dels tres eixos del plantejament. Es descriuen amb freqüència els abu

sos patronals, el seu gran egoisme, la justícia de les recla-
 macions i, en conseqüència, el dret i la raó d'exigir-les.
 Hom apunta amb menor freqüència, èmfasi o convenciment, com
 de passada i amb impressió d'afegit, el reconeixement de la
 lluita de classes que no té el caracter irreductible marxis-
 ta però que és una realitat. Finalment es proposa en cada -
 conflicte la conveniència d'arribar a un acord, cedint els -
 patrons a les justes demandes dels obrers i no extremant - -
 aquests la tensió i radicalitat de la vaga. En aquest sentit
 solen citar-se favorablement els patrons que accepten les -
 reivindicacions dels treballadors i la gran cultura demostra-
 da per aquests en la seua capacitat negociadora. Si supri-
 mim el punt intermedi, aquesta lluita de classes timidament
 reconeguda, ens trobem amb la concepció de la sociologia fun-
 cionalista sobre el conflicte industrial. És un fet de la -
 pròpia dinàmica d'interessos els que fan el reajustament. -
 Aquest esquema, no explicitat però subjacent al blasquisme,
 s'entrecreu amb la preocupació ideològica. Si els interes-
 sos patronals no estiguessen exagerats per la seua mentali-
 tat retrògrada i clerical, que no vol que els treballadors -
 alcen cap per tal de tenir-los políticament sotmesos, i si -
 els obrers tinguessen més cultura per a no deixar-se arros-
 segar, el conflicte quedaria desbloquejat i situat en els -
 seus termes justos.

Tot això posa l'interés blasquista per les Socie-
 tats i la seua relació amb el moviment obrer en un nivell -

de major complexitat que el de la seua senzilla instrumentalització. Hi havia un veritable suport perquè els blasquistes no temien la lluita economicista i, en certa mesura, la consideraven un factor de progrés. Encara recomanant l'acord, són molts pocs els casos en que s'oposaren o frenaren una vaga d'aquesta mena. A allò que s'oposaven, i no sempre, era a la vaga general perquè com a suport d'una vaga consideraven inútil la seua repetició i com a mitjà de revolució social ultrapassava els seus esquemes. En els conflictes parcials no solien posar entrebancs com tindrem ocasió de veure, sense que hi intervingués el caracter interclassista del partit. Sols en les vagues on el municipi era l'empresari El Pueblo es mostrava beligerantment en contra, com en la dels fentors o matarifes. En les altres carregava la mà quan al front de la patronal s'hi trobava algun conegut conservador (en pells, els Martínez Lechón, en el Port, Lázaro, en els tramvies, Martínez Aloy, en ferrocarrils, Moret, en el comerç, la Vda. de Sanchez de León) i s'insinuava més conciliador, sense deixar per això de donar suport a la vaga, quan per la part empresarial hi havia implicat algun amic. En aquests casos s'esdevenia de vegades que coneguts blasquistes acceptaven les reivindicacions trencant així el front patronal, objectiu desitjat per les Societats i aprofitat per El Pueblo per a insistir en la viabilitat de l'acord. Aquest fet s'esdevingué, per exemple, amb les vagues de fornors (el regidor blasquista Suay tenia dos fornors), al començament del conflicte del

Port, en els tallers Noguera, a qui El Pueblo anomena "querido amigo", en el Gas Lebon, el gerent del qual era Santomá, entre uns pocs empresaris blanquers, en un primer intent de vaga dels barreters en el qual s'arriba a un acord, segons el diari republicà, perquè "conocemos el carácter abierto y franco de los patronos". Però aquests són casos isolats i allò més freqüent és que els patrons amb simpaties republicanes facen causa comuna amb els del sector (una cosa són les simpaties i una altra la butxaca). En casos semblants El Pueblo concedeix una autonomia pròpia al conflicte i es posa de part dels treballadors. En el cas del Port és claríssim, quan s'entenda amb els comerciants perquè fan el joc als grans naviliers contra els treballadors. Com veiem l'angle de tir apunta cap a dalt. En la vaga de barreters, en la qual petits fabricants de simpaties republicanes (dels que celebren el triomf electoral amb una paella amb els obrers) es veuen arrossegats per la fermesa d'un d'ells, Testón, es produeix un atemptat en què és ferit un regidor blasquista, barreter ell que acompanya pel carrer l'esmentat Testón. Malgrat tot, El Pueblo segueix donant suport a la vaga. Hi ha dos casos molt significatius per l'estreta amistat dels patrons implicats amb Blasco. El de tallers Gomez, on s'allarga una vaga per espai de dos mesos i el dels fogoners del Gas Lebon, on s'enfronten amb Santomá. En el primer, El Pueblo resta importància al motiu (pagament setmanal) però per això mateix considera més justa la vaga. "Nos ha costado disgustos con estimados amigos",

dirà després. En la del Gas Lebon informa amb detall i correcció sense posar res de part seua. És aquesta una vaga - que queda isolada, malgrat les repetides crides d'algunes Societats a recolzar-la, la qual cosa ens deixa la incògnita oberta de si la falta d'interés dels blasquistes, que no volien estar a males amb Santomá, hi contribuï. Evidentment és clar que El Pueblo en algunes vagues hi posava tot el seu interès i en altres apareixia mol més sobri, encara que mai en contra.

- La tradició gremial

El panorama ideològic-polític de les Societats - quedaria incomplet si no afegim algunes consideracions sobre el pes de la mentalitat gremialista. Hobsawm, en referir-se als moviments socials de les ciutats pre-industrials, afirma que "es troben a cavall d'allò vel i d'allò nou". - "La diferència social dins o entre els diferents oficis produï organitzacions compostes sobre el motlle dels gremis o germanants de temps enrarrere, encara que manifestant l'interés específic de seccions determinades, singularment els oficials, i una bona part del motlle tradicional es transplanta després (encara es discuteix la forma com tingué - lloc) als primers sindicats d'assalariats especialitzats en el període industrial".^{42/} En les Societats Obreres de resistència trobem que el trasvassament de què parla Hobsawm ja s'ha esdevingut per diverses mediacions ideològiques i polí

tiques de les quals n'hem assenyalat alguna. Hi hauríem d'afegir els esdeveniments de tipus polític i econòmic que les provoquen. En qualsevol cas, el trencament amb la matriu gremial s'ha produït tant organitzativament com ideològica i els associats en són conscients. Ja hem assenyalat que les lluites més dures s'esdevenen enfront dels intents patronals de reconstituir el gremi (per ex. en els blanquers) o d'atraure'ls cap a una organització para-patronal (els forners). Així mateix hem dit que en comunicats i panflets es tradueix una ideologia netament perfilada com de classe. No obstant, immediatament veurem que determinats capteniments i pràctiques sindicals, tintades d'un fort radicalisme de classe, tenen una component gremialista o corporativa. En el nivell ideològic s'esdevé qualsevol semblant. Abans ja hem notat que l'economicisme i apoliticisme no sempre cal atribuir-lo a una clara opció àcrata o llibertària sinó a la difusió d'aquesta ideologia barrejada amb la tradició gremial. Ací es necessari apuntar diverses expressions d'aquesta tradició puix contribuiran a configurar el patrimoni ideològic de les Societats sobre el qual li era més fàcil actuar al blasquisme.

Un element a tenir en compte, i que ha perdurat quasi fins als nostres dies, és la relació familiar o de coneixement i amistat que s'estableix al petit taller. El nivell de lluita assolit en aquests anys demostra que la petita empresa no és un obstacle insuperable per al desenvolupa

ment de la lluita de classes, que pot veure's empentada per la pressió d'un context general, però no podem oblidar les seues característiques. En El Pueblo trobem referències a aquest aspecte de les quals ja n'hem citat algunes. Les més característiques són aqueixes paelles que es celebraven amb el patró per celebrar algún triomf republicà. Trobem una notícia anecdòtica però enormement significativa. Quan ja s'ha produït el trencament de Blasco amb Soriano resulta que l'amo d'un taller, que devia ser sorianista, sanciona uns obrers que no han volgut passar a felicitar-lo, costum que devia ser tradicional en la casa. La carta dels sancionats és graciosa, i demostra la barreja d'idees que feia la gent pel seu compte. Diuen que ells no estan obligats a felicitar el patró i que no entenen que algú que diu ser republicà radical i anticlerical pretenga que es celebri el sant. Bromes a banda, allò que és patés és que les relacions d'un petit taller no sols són expansives i festives (la puella, etc...) sinó coercitives. Unes simpàtiques correteres escriuen al diari dient que l'encarregat controla qui llegeix El Pueblo perquè ell és "molinerista". A una blanqueria, on es fa la col·lecta del cèntim del famós doctor, l'amo posa la vidriola al seu costat a l'hora de pagar. Aquest caràcter de mutu coneixement i relació personal es produeix també entre els treballadors, la qual cosa explica que la negativa a treballar amb esquirols no sols tingui un caràcter sindical sinó que estigui reforçada per una repugnància psicològica a acceptar-los dins el petit cercle del taller. -

Allí es coneixen tots. En la disputa amb Soriano, El Pueblo contesta a una notícia d'El Radical dient que en els Tallers Ortega hi treballen vuit blasquistes i cinc sorianistes, ni més ni menys. Aquest coneixement s'estén moltes vegades al barri on viuen i així veiem que en la vaga del Port son - molts pocs els esquirols del Cabanyal, que és on vivien la majoria dels estibadors.^{43/}

D'aquesta situació tan feixugament personalitzada és possible deduir certes conseqüències influents però no - definitives ja que moltes vegades actuen en sentit contrari. El coneixement i tractament personal igualment pot desembo- car en una situació paternalista que odiosament coercitiva i, al seu torn, aquesta igualment pot frenar el desenvolupa- ment de la consciència de classe que aguditzar-lo. Ací volem subratllar un aspecte que desenvoluparem amb més amplitud - al capítol sobre la cultura obrera. La situació psico-socio- logica d'un ampli teixit de petites empreses i tallers tot i no ser un obstacle per a la constitució de la consciència de classe aporta, al nivell de consciència i de pràctica - quotidiana, tot un conglomerat de costums i tradicions pro- cedents del món artesanal que tenen a veure amb una espe- - cial configuració de la vida urbana en una ciutat pre-indus- trial. La sociologia d'una ciutat industrial moderna insis- teix en la dispersió que es produeix entre els individus, - efecte del mutu desconeixement en el centre de treball i de la massiva configuració del lloc de la vivenda. En aquests

casos hi ha una majoritària fugida a la vida privada i la retirada al petit cercle familiar o d'amics. La creació de centres de vida col·lectiva resulta enormement difícil. Pel contrari, en la ciutat pre-industrial el teixit social és molt intens, fruit de les relacions en el lloc de treball i de residència, i es manifesta en multitud de centres i acti vitats col·lectives. En la València obrera de 1900 aquest és un dels fets més rellevants. El teixit de Casinos als ba rris més populars és notable i la seua irradiació a l'entorn intensa, no sols per les seues activitats culturals o polítiques sinó perquè alguns (Cabanyal, Museu i Misericòrdia) mantenen escoles per a xiquets. L'activitat festera es mou entre el taller i la fàbrica. El Pueblo destaca comparses de Carnestoltes formades per grups de treballadors que han malbaratat temps i guanys en la seua preparació. Les Falles, que aleshores tenen menor importància, són també fruit d'aquests grups d'afinitats naturals, típiques de la convivència artesanal. El Pueblo conta que en un taller d'ebenistes constitueixen una Societat "d'un dia" per tal de conar ells un premi simbòlic a la falla que més els ha agradat. "Simp^{44/} tica iniciativa que demostra el ingenio..." Aquesta mena de Societats festeres proliferen entre els treballadors, i en coneixem tres o quatre de caire humorístic (El Chápiro, La Broma), una de pescadors de canya, i diverses de "colombaires".

A aquest multiforme teixit associatiu hi cal afe-

gir les de caracter ideològic o semi-polític (veterans de la República) i tindrem un esberrany de la seva complexitat i de les múltiples interferències i travassaments ideològics d'unes a les altres. Hem de tenir, també, en compte l'èxit de la campanya del cèntim realitzada pel doctor Moliner per tal de recollir diners per al sanatori anti-tuberculosos. Segons Moliner hi havia apuntats 14.000 treballadors, xifra altíssima i que resulta impossible de verificar. Per les reaccions provocades per El Pueblo, després de l'enfrontament de Blasco amb Moliner, estava molt estesa aquesta contribució de caracter netament popular i sentimentl-humànitari. El periòdic publica una sèrie de cartes donant-s'hi de baixa, en les quals podem veure que col·lectius de 30, 50 i 100 treballadors, és a dir, tota la fàbrica, estaven apuntats al famós cèntim. Sigui dit de passada, els blasquistes hagueren d'actuar a fons amb una de les seues campanyes més virulentes de desprestigi per tal d'aconseguir el seu objectiu, i en ella hi podem veure el desplegament de tots els tòpics de la mentalitat i emotivitat populars. L'argument "científic" (els mètodes proposats per Moliner estan superats, el seu pretès prestigi és un "bluff"), el personal (s'ha quedat diners del sanatori, és un "esteta", un "sarasa"), el "valencianista" (ens està fent quedar en ridícul als valencians portant-nos a Madrid com Colon duia els indis), el polític-republicaner (ha anat a demanar-li diners a la regent, cosa inadmissible, i s'ha aliat amb els conservadors), l'obrerista "seriós" (allò que cal combatre és la

poca higiene de les fàbriques que produeix la tisi i als inhumans patrons), l'obrerista-demagògic (Moliner es recolza en els senyorets estudiants que volen promoure gatzares per a no anar a classe i anomenen els partidaris de Blasco "los blusas"). Hem posat els objectius entre cometes per tal d'assenyalar l'accent deformat i grotesc amb el qual es produeixen. Però precisament és aqueix espill deformat i exagerat en les seues diverses figures el que reflecteix de manera més escaient una realitat ideològica sense quallar en la qual es barregen, sense consistència pròpia, velles i noves tradicions sobre una base social pre-industrial. Les masses són "molineristes" per un sentiment elemental i simple d'humanitat i simpatia, materialitzant en "l'home de ciència que fa bé al poble", fins el punt que en les eleccions de 1903 ^{es elegit per molts vots} ~~trou quasi tanta de vots com Blasco~~ (i aquesta competència degué ser la veritable raó del trencament). Però de la mateixa manera deixen de ser-ho, empesos per una demagògia en la que es barregen tots els metius. ⁴⁵

Per tal de completar aquest quadre que té quelcom de Brueghel perquè expressa una realitat bigarrada, petita, sarzida per mil insignificants anècdotes plenes de color - costumista, citem-ne una altra. En 1900 la Tacacalera augmenta els preus, i alguns periòdics, entre ells El Pueblo, promouen una campanya contra la poca qualitat dels seus productes. Mig en broma es llança la idea de fer un boicot deixant de fumar. Doncs bé, la campanya, acompanyada per argu-

ments polítics (contra el monopoli de l'empresa) i científics (naturístics i higiènics) pren volada entre els treballadors. Durant quinze dies (després El Pueblo la deixa morir) es publiquen cartes en les quals s'informa des de nombrosos tallers que grups de cinc, deu o vint treballadors s'han compromés a no fumar i a pagar una multa si cauen en la temptació. En aquella dies la premsa publica un gran -- anunci de la drogueria EL ERRO informant que acaben de rebre cinc-mil cigarrets de brea. La qüestió acaba en un míting al Casino de la Joventut Republicana en el qual es decideix lliurar a l'Escola d'Artesans els diners replegats pels improvisats ascetes anti-monopolistes i anti-tuberculosos. El Pueblo comenta: "Solamente han respondido, como siempre, -- los jóvenes republicanos y el elemento obrero. Pues muy -- bien, que la Tabaculera vuelva a saber los precios y nos dé basura". Per suposat la campanya té un evident to divertit ("fuller" diríem avui) ja que algunes cartes acaben amb un "¡viva la emancipación de los fumadores! Però és aquest to -- "populatxer" el que volem destacar com una component molt -- viva i actuant entre els treballadors. ^{46/}

Sense entrar més a fons en aquest tema, que amplia rem en l'apartat dedicat a la cultura obrera i popular, podem concloure que en la mentalitat i actituds dels treballadors, i en conseqüència dels que integraven les Societats, tenia un pes la realitat artesanal o de petita empresa, majoritària en la ciutat. Aquesta influència és reconeixible

en les relacions a l'interior de les empreses, en la trama social en què vivia un treballador encara poc modern, i en la complexitat d'elements diversos que configuren la seua consciència. És un factor a tenir en compte per a explicar-nos millor la relació del blanquisme amb les Societats - Obreres.

4) LA PRACTICA DE LES SOCIETATS

- El model sindical

Després d'haver assenyalat les diverses components ideològiques i forces polítiques que influeixen en les Societats, anem a aturar-nos breument en la seua forma d'actuar. Si no fos així, el lector podria arribar a la conclusió que entre socialistes, anarquistes, republicans i gremialistes, les Societats no sabien per on tirar. No és així, ja que posseeixen no sols una clara consciència sindical sinó una forma d'actuar coherent amb ella. Assenyalarem només les dues o tres característiques principals puix la resta del llibre pretén ser una il·lustració concreta d'una pràctica sindical.

En una forma esquemàtica, els elements que entren en joc poden ser resumits en un nom: Són "Societats Obreres de resistència al capital". Es a dir, els treballadors s'associen, partint de la constatació bàsica de la consciència obrera, perquè ells tenen interessos oposats als dels patrons i al mateix temps poden resistir-los i vèncer-los perquè posseeixen una arma fonamental, el seu imprescindible treball. Això vol dir que l'aspecte decisiu en la seua lluita és la valoració de la seua força de

treball no sols com a fi (aconseguir millors salaris, menys hores...) sinó també com a mitjà, com arma o instrument per tal d'aconseguir-ho. D'aquí el caràcter tancat i disciplinat que les Societats reclamen per a elles i que, tot i aparentant un clar gremialisme, es realitza en un tipus plenament sindical. La pretensió és tancar el cercle de l'ofici per a poder bloquejar completament l'oferta de treball arribat el cas. En conseqüència els dos eixos en què es sintetitza la seua actuació són la vaga i la caixa de resistència per poder mantenir-la. Segurament l'element que avui ens crida més l'atenció és la feixuga disciplina que s'imposava als associats i entre les diverses Societats en cas de vaga. Essent Societats d'ofici, amb un mercat relativament fàcil de controlar per la seua dimensió no gaire ampla, una vaga colapsava per complet la producció del sector. D'aquí l'actitud intransigent davant els esquirols i les queixes de les Societats quan estant en vaga les altres no contribuïen a aquest bloqueig. En el III Congrés de la FRTE les Societats catalanes es queixen de que vagen allí treballadors de València quan algun ofici està en vaga. El Pueblo ens informa que, sent Taroncher regidor, uns obrers valencians li van adreçar una carta des de Sant Feliu de Guíxols on havien estat apallissats com a esquirols. El periòdic comenta que això no pot ser permès però afegeix que "a fuer de imparciales debemos también decir que estamos en contra de que los obreros, sean o no paisanos -

nuestros, vayan a ocupar los puestos de los huelguistas. - La solidaridad obrera exige que los trabajadores se apoyen y procedan de una manera digna aunque sólo sea por el hoy por tí mañana por mí". No és que els obrers valencians fos sen menys conscients sinó que Barcelona era un mercat de treball molt més ampli al qual hi acudia gent de tot arreu. Devant d'això les Societats de València publiquen amb bastant regularitat avisos d'algun ofici que està en vaga en altres ciutats junt amb l'exigència que cap associat no hi acudisca, expressada en termes molt patètics ("nuestros hermanos están en huelga en tal sitio y sabemos que los patronos han venido a buscar gente aquí. Cometerían un verdadero crimen quienes aceptaran...") "Alerta! A todos los obreros del ramo de ebanistería. Le agradeceríamos que en su periódico rebata el anuncio que se publica en la 4ª página de El Mercantil (Ebanistas y silleros. Faltan en la mayoría de los talleres de Barcelona). En Barcelona no falta tal cosa sino que sobra la mala intención de los burgueses".^{47/} Les Societats d'altres llocs observen la mateixa conducta quan en València hi ha alguna vaga. Per exemple les de Granada solliciten informació abans de donar una resposta al Governador d'aquella ciutat que diu haver rebut una carta dels patrons barreters demanant treballadors del sector. Entre les Societats de la mateixa ciutat la conducta és més estricta. Moltes vegades es publiquen en la premsa els noms dels esquirols no sols per avergonyir-los pública

ment sinó per tal que no se'ls done treball en altres oficis. En ocasions una Societat expulsa algun dels seus membres perquè ha treballat en un altre ofici que estava en vaga, i cada Societat és inflexible amb els seus propis as sociats negant-se a treballar en un taller en el qual es permet fer-ho a qui actuat d'esquirol.

Aquesta mena de conducta remet a una valoració - excessiva de l'eficàcia de la vaga que cavalca entre l'eufòria de la novetat i la confiança gremialista de poder - controlar absolutament el mercat de treball, entre la nova consciència del poder de l'associació obrera i l'antiga - tradició de ser imprescindibles en l'ofici. De tota manera, les Societats s'adonaven del perill d'abusar de la vaga, tot i que la por procedia més de que les caixes s'exhauris sen que de la pròpia resistència del capital a fer hi front de mil maneres. De principi, la vaga era entesa com un ins trument defensiu, sols per al cas d'empitjorament de les - condicions de treball, i havien de passar per un tràmit bu rocràtic de notificació i acceptació per part de les al tres Societats. Així apareix al Congrés de Saragossa de - 1874, comentat amb indignació per A. Lorenzo que veia, amb raó, que una limitació tan estricta era impossible d'acom plir. En els anys que ens ocupen la vaga es decideix per - motius defensius (davant els atacs als "afiliats" sobretot) però també ofensius (millorament de les condicions de tre ball) i ja que entre les diverses Societats no hi ha lli-

gams organitzatius molt forta és cada una d'elles la que pren la decisió, excepció feta del cas de la vaga general en què es fa una assemblea conjunta. No obstant, algunes Societats es van anar imposant una certa auto-regulació. Així ^{que les Societats del c/ Eusebia} ~~llegim en el Congrés de Barreters que~~ només es recolzaran aquelles vagues que estiguen seguides per més de la meitat de l'ofici o fàbrica en qüestió. Per la seua banda, ^{el Congrés de barreters aprova,} ~~la UGT tenia~~ unes orientacions generals en les quals aconsellava donar prioritat a les dels sectors més endarrerits, els que tenien jornada de 10 hores abans que els que ja havien aconseguit la de 9 o 8. La preocupació de posar un cert ordre davant la temptació i el perill de cremar-se en vagues constants o inoportunes existia però era un terreny difícil d'organitzar. Alguna vegada sorgien dificultats entre les diferents Societats per la declaració d'alguna vaga que tenia repercussió en les altres, barrejant-s'hi qüestions ideològiques. Els ebenistes es van negar a donar suport a una vaga de serradors que trencava el treball en els dos oficis, aparentment perquè es va fer sense comptar amb ells però en el fons per considerar que estava inspirada pels socialistes per al seu lluïment. Aquests casos són més aviat estranys i, major o menor, quasi sempre existeix una solidaritat entre les Societats. En el Port, amb ocasió de la vaga d'estibadors en 1902, els carreters hi col·laboren negant-se a transportar mercaderies dels vaixells afectats. Quan en 1904 es torna a repetir es fa evident el

malestar entre els tonellers i carreters del Port en veure's entrebancats en el seu treball per una nova vaga de la qual no treien cap benefici. Però davant el Governador que els crida per tal que es posen en contra dels estibadors - contesten que si "los compañeros la hacen sus razones tendrán". En general es pot dir que al procés constituent de les Societats en 1900 correspon un llançament de vagues, - la qual cosa ens mostra l'estretament unides que hi anaven en la concepció de l'associació com a resistència al capital. I al contrari, les dificultats lògiques que van trobant les vagues fan caure un poc l'entusiasme associatiu. ^{48/}

Deixem altres punts sobre la mentalitat i actuació de les Societats per tal d'evitar repeticions quan tractem dels diversos conflictes.

- Divisió i tendències

Hem interromput el procés de creació de les Societats per tal d'esbrinar els diversos corrents ideològics i les influències que es manifestaven en elles. Ara podem seguir la narració d'una sèrie de fets interns que acabaran per donar-nos una mesura bastant aproximada de la seua realitat. El primer moment constituent, com deiem, és ràpid i intens i ve recolzat per un enteniment de socialistes i blasquistes actuant sobre una base obrera en la qual predominava el radicalisme obrerista barrejat amb el corporati-

visme economicista. Aquest primer cicle es tanca aviat i comencen les divisions. Com ja hem assenyalat, a mesura que les Societats anaven constituint-se entraven a formar part d'un Centre Obrer situat provisionalment al carrer del Palomar. A les primeries de març de 1900, M. Andreu, que encara és el cronista laboral d'El Pueblo, informa que ja són tretze les que han entrat a formar part del Centre. Es planteja aleshores constituir-lo formalment com a tal i sorgeix l'espurna de la discòrdia. El 29 de març es celebra una reunió per tal d'aprovar els Estatuts que presenta l'am^{buena}, del grup socialista. Segurament pensaven en la seua fàcil aprovació però apareixen alguns disconformes que exigeixen que siguin discutits primer en assemblea de cada Societat. A més a més, demanen que als Estatuts ha de quedar clar que només podran formar part del Centre Obrer les Societats Obreres, deixant fora els partits polítics. Pregunten els socialistes si això ho diuen per ells i hom els contesta que efectivament va per ells. Més clar no pot estar i posada la qüestió a votació perden els socialistes.

No sabem si aquest enfrontament estava preparat ni si hi tingueren part els blasquistes però el cas és que els fets es precipiten. El Pueblo informa de la reunió deixant caure, com si res, la derrota socialista, la qual cosa provoca immediatament una protesta de la Junta del Centre en El Mercantil i el que es posen de part del diari blasquista una sèrie de Societats, que visiten la seua re-

dacció. Els blasquistes apropien l'avinentesa per a tallar la influència socialista i atraure els seus plantejaments la major part de les Societats, i per això fomenten l'escissió que ben bé podia ser anarquista o sorgida simplement de l'apoliticisme obrerista. Hem de tenir en compte que els blasquistes davant les Societats sempre si posaven hàbilment fora, com a simples simpatitzants disposats a ajudar, i que aquesta postura era acceptada. En tots els mítings obrers ni participava algun blasquista però "no com a polític" sinó invitat per qualsevol altra raó. Així doncs, El Pueblo no té inconvenient en aprofundir en els motius antipartidistes del trencament. De moment es fa el màrtir innocent davant els atacs socialistes. "Conocemos de donde partió el tiro. Hace días que esperábamos algo así, de modo que no nos ha causado extrañeza. Parte de la culpa la tenemos nosotros por haber prestado crédito y cariño a quien no desperdicia la ocasión de zaherirnos. No es ésta la primera vez que tenemos que sufrir las mordeduras de la ingratitud y del enemigo disfrazado. Aprovecharemos la lección y tomaremos nuestras medidas de precaución pero procurando a todo trance que los obreros no sufran divisiones o al ^{49/}mercados por ello". La primera de les conclusions és certa car immediatament hi deixà d'escriure M. Andreu. La segona no, i té quelcom de cínic car El Pueblo donà suport a la creació d'un altre Centre Obrer. Aqueix mateix dia publica: "Según nuestras noticias la Sociedad de

Zapateros tiene ya buscado un espacioso local donde con gran comodidad se instalarán muchas Sociedades obreras que desean tener un centro de reunión puramente obrero". La iniciativa és secundada immediatament pels ebenistes, on el pes anarquista és més fort, tot i que de moment segueix endavant l'antic Centre Obrer. Però certes maniobres socialistes contribueixen a accentuar les diferències. Comença a preparar-se l'1 de maig i l'agrupació socialista planteja signar el manifest en pla d'igualtat amb les Societats, la qual cosa provoca que alguns s'hi desentenguen. Pocs dies després, en començar a discutir novament els Estatuts, es troben amb que han estat ja presentats a Govern Civil per a la seua legalització. Es produeix un enfrontament amb els socialistes als que no es deixa parlar ja que, segons un dels que intervé, "no queremos ingerencias interesadas". La Constructora, una de les Societats de més pes, es nega a signar el manifest amb els socialistes, i va avançant la idea de l'altre Centre Obrer. El 28 d'abril El Pueblo anuncia, sense prendre partit però amb evident mala intenció, que les Societats discomformes "siendo muy reducido el local de la calle del ^{Palomar} ~~Cerro~~ que habían tomado en arriendo, y visto que muchas se quieren unir, han alquilado un espacioso local en la calle de la Ensendra". Dos dies després la divisió ja és un fet. El periòdic republicà anuncia la "creación de la Federación de Sociedades obreras. Este es el título de la gran Sociedad obrera que

se ha constituido en la calle de la Ensendra y cuya inauguración oficial será el 1 de mayo. No existe en Valencia un casino tan grande como este local, con un salón de más de 30 m. de largo, con cabida para 2.000 personas, galería cubierta, café y jardín. Son muchas las Sociedades obreras - que desean formar parte de esta Federación y seguramente - entrarán más por estar exenta de carácter político determinado. Este centro está llamado a ser un centro de Cultura como las Casas del Pueblo de Francia y Bélgica y en él podría radicar en el futuro la Universidad Popular. Para la creación de su biblioteca, los representantes de las Sociedades han visitado a nuestro director, Sr. Blasco Ibañez, quien ha prometido regalarles numerosos libros y pedirlos a los escritores de toda España". Consumada la separació, l'1 de maig es celebren dos mítings.

Convé no exagorar les conseqüències d'aquest - trencament perquè realment no es consumà en base a ideologia o organitzacions clarament definides. Tot i que cada - un dels grups que hi havia darrere sabia de què es tractava, en realitat per a les Societats les motivacions no foren molt profundes, la qual cosa ajudà a no crear antagonismes massa grans entre els dos Centres obrers. Les Societats marxaren al carrer de l'Ensendra per a estar més independents o perquè el local era millor. Algunes continuaren en el local propi, com la Constructora. Malgrat això, la - creació del nou Centre Obrer ofereix una certa clarificació -

ció dels àmbits d'influència en el moviment obrer i permeté surar algunes disputes no gaire exacerbades però tampoc inexistents. De moment, la lluna de mel blasquista-socialista acaba i recomença la tradicional hostilitat entre ambdós grups. Afortunadament els socialistes no arriben a constituir-se en una de les terribles obsessions que solien escometre El Pueblo portant-lo a excessos d'agressivitat singulars. El Mercantil, Moliner, Capriles, Soriano, - els carlistes, les monges de l'Hospital, etc. foren objectius preferents. Als socialistes se'ls dedica de tant en tant unes punxades de despretigi però no s'arriba a la fúria púnica dedicada als altres.^{50/} L'enemistat es personalitza en Pablo Iglesias i els dirigents de València, en especial en M. Andreu de qui es deixa caure, quan convé, que és un empresari (tenia una petita impremta) i que en la vaga general de 1902 obligà a treballar als seus obrers. Al capítol següent veurem les tensions sorgides en la vaga de blanquers. Perquè no cal dir que els socialistes correspongueren amb la mateixa hostilitat, més raonada, però també més contundent i tenaç. Els seus arguments estan resumits en un fulletó (Los socialistas ante la política burguesa) que ~~citaran~~^{hem citat} diverses vegades en aquestes planes.

La separació de les Societats produí alguns enfrontaments entre anarquistes i socialistes. Els anarquistes, arran de l'època dels atemptats, patiren persecució policial i, per això mateix, no apareixien públicament com

a tals. És possible a més a més, que la política que ha- -
 vien dut hagués fet retirar-s'hi a les masses i ara procu-
 raven evitar tota sospita de radicalisme àcrata en les So-
 cietats. En alguns comunicats de Societats, on hi havia -
 anarquistes, hom insisteix en que allí n'hi ha de tot, in-
 clús catòlics. En contra d'aquesta norma de prudència tro-
 bem una carta, publicada com un desafiament en El Pueblo, en -
 la qual cinc persones diuen ser llibertaris i estar dispo-
 sats a enfrontar-ne es conseqüències.^{51/} Fora d'aquest cas i
 algun altre, la confessionalitat anarquista simplement es
 dona a entendre. En el moment de la separació les Socie- -
 tats dissidents empenen l'argument apolític, diuen que no
 volen ser manipulades per un grup socialista que busca el
 seu profit. Aquest motiu torna a repetir-se en un enfront-
 ament esdevingut a les primaries de 1901 entre la Societat
 d'ebenistes i la de serradors encara que allò curiós del -
 cas és que la impugnació és mútua.^{52/} "Hemos calado -diuen
 els serradors- mientras estaba Pablo Iglesias en Valencia,
 sin perder el tiempo en responder a chismes calumniosos a
 los que tan aficionados son los anarquistas. Nosotros no -
 nos referimos a los socios ebenistas que nos merecen todo
 el respeto sino a algunos de ellos. ¿Por qué se enfurruña-
 ron los que manejan la Sociedad? Porque dijimos que algunos
 ebenistas traicionaron al movimiento societario prestándo-
 se a trabajar durante nuestra huelga. ¿Qué hizo entonces -
 la Sociedad de ebenistas? Los amonestó pero no los expulsó.

Y, ahora, de acusados se quieren convertir en acusadores. Dicen que para convocar nuestra huelga no nos pusimos de acuerdo con los restantes sectores que dependen de nosotros, como ebanistas y carpinteros. Este argumento es ridículo, ya que en este caso los mineros tendrían que esperar a que todos se pusieran de acuerdo en hacer huelga - pues del carbón dependen todas las industrias. Quienes dicen esto serían capaces de bombardear a los panaderos por dejar sin pan a la población. El argumento, además, no sólo es ridículo sino equivocado ya que el éxito de la huelga de una Sociedad beneficia a las restantes. Esta Sociedad al constituirse en 1898 soportaba una jornada de 11 horas. En 1890 consiguió las 10 horas y ahora 9 y media. En cuanto a que la Sociedad es juguete de los socialistas hemos de responder que no es más que una insidia y una calumnia, aunque durante los 12 años de existencia haya recibido su valiosa ayuda. Veremos qué hacen los ebanistas con los directivos que tienen ya que hasta ahora han tenido que aguantar las cachufletas de los industriales". La respuesta dels esenistes manté el mateix to d'agressivitat. "Hemos leído el escrito de la Agrupación Socialista pero les seguiremos la broma en la que se hacen pasar por aserradores. En primer lugar hemos de responder que aquí no existen mangoneadores sino una Junta directiva que se atiene a un Reglamento y una asamblea de socios que es la que decide. Nuestra Sociedad no quiso entrar en el Centro de la

C/ del Palomar porque allí abundan los bichos. Aquí hay -
 anarquistas, socialistas, republicanos, monárquicos, libre
 pensadores y católicos. Tacharnos de anarquistas cuando és
 tos están perseguidos es una denuncia criminal. En cuanto
 a sus grandes éxitos no hay tal y la huelga de aserradores
 ha sido el mayor fracaso después de la de curtidores. En -
 realidad no han obtenido una rebaja de media hora en la -
 jornada sino tan sólo un aumento de 15 céntimos de jornal.
 Nuestra Sociedad, que ellos dicen es objeto de burla de -
 los patronos, consiguió el año pasado la jornada de 9 ho-
 ras. En cuanto a dar lecciones de solidaridad ellos son -
 los menos indicados, pues en varioso artículo de su regla -
 mento les invita a apoyar las huelgas que no reúnan condicio
 nes muy estrictas".

Els enfrontaments continuen degut a la tendència
 dels socialistes a caminar sobre segur i retirar-se abans
 que els altres en els conflictes. A meitat de febrer de -
 1901 les Societats del carrer del Palomar (pro-socialistes)
 preparen un míting de recolzament a una important vaga en
 Gijón. Però resulta que, abans que es celebri, els socia-
 listes de la ciutat asturiana donen per acabada la vaga in-
 tentant negociar, tot i que el conflicte encara continua.
 Els de València se retiren de l'organització del míting, se-
 gons El Pueblo, perquè El Socialista, periòdic que es tito-
 la obrer, ha donat per acabada la vaga. L'acte es celebra
 recolzat per les Societats del Port i del Carrer de l'En -

sendra.

Tota aquesta sèrie de xocs i problemes torna a sorgir l'1 de maig de 1901 quan novament es celebren dos actes per separat. En l'organitzat per l'Agrupació Socialista "se produjeron murmullos de desaprobación cuando nos criticaban" diu el periòdic blasquista, i a Gascó, un dels més significats socialistes, no el volien deixar parlar. Això no pot sorprendre'ns ja que cal tenir en compte que, com hem dit, en les Societats que es quedaren al carrer del Palomar no hi havia una adscripció clara a la línia del PSOE. A més a més, els blasquistes eren molt aficionats a anar a mitings aliens amb propòsits "reventadors". Allò més interessant d'aquest cas és que un anarquista, -- Alarcón, ix en defensa dels republicans o més aviat en atac dels socialistes. "Gascó dijo en el Teatro Apolo que discutirá con quien quisiera. Pues aquí estoy yo para demostrar los procedimientos policíacos de quienes pretenden redimir a los trabajadores desde el Congreso. El socialista o socialero M. Andreu denunció como anarquista a Octavio Chan". A la polèmica s'hi afegixen dos o tres més, entre ells Minguez, de la Societat de Constructors de Carruatges i de filiació anarquista, i Garcia Ballester, blanquer que diu no ser res. El primer insisteix en el tema de les denúncies i defensa Blasco. "El no ha creado otro Centro obrero para dividir a los trabajadores. Hemos sido nosotros porque no queremos someternos al jesuitismo".

El blanquer també defensa els blasquistes per la seua conducta en la vaga d'aquest sector. La polèmica es tanca per què els socialistes es neguen a respondre.

Les diferències d'estratègia, cauta i amb precaució en els socialistes, extremosa i radical en els anarquistes, contemporitzadora, ambigua i oportunista en els blasquistes, aguditzen la divisió amb motiu de la vaga general de 1902 en solidaritat amb la de Barcelona. Com és sabut, Pablo Iglesias influí poderosament per tal que els socialistes s'hi manifestassen en contra cosa que, segons el seu amic i biògraf José Abanto, fou un error. El petit grup de València va seguir la consigna i va rebre per això fortes crítiques de blasquistes i anarquistes, els quals empraren les Societats. Encapçalat per la Constructora i signat per 14 Societats, el lucelo publicà un comunicat titolat "Protesta contra El Socialista"^{52/}: "A raíz del paro del día 10 de febrero en nuestra ciudad y leído lo que dice El Socialista del 7 de marzo, se acordó, en vista de la conducta vil, rastrera y policiaca del corresponsal de ésta del mencionado periódico, dar el grito de alerta a las clases trabajadoras por conceptuar a los hombres del mi - croscópico partido mal llamado obrero como traidores a la causa del trabajo. Esto mientras se redacta una protesta - que evidencia con claridad los actos perversos y ruines de estas gentes". A aquesta nota contestaren els socialistes ratificant-se en la seua postura. "La Agrupación Socialis-

ta advierte a la clase obrera que se fije en quienes después de conducirla a desastres de los que sale descalabrada, aún pretenden mancillar la honra de sus compañeros de clase. Nuestra opinión ha sentado mal a los anarquistas, - elementos desequilibrados...". Malgrat aquesta referència directa, els que responen no són els anarquistes sinó un grup de Societats. "No debemos pasar en silencio -diuen- la audacia, mala fe y cinismo de estos enemigos del trabajador. Hacemos un llamamiento para firmar una protesta contra los traidores del microscópico partido obrero. Hay que denunciar la amenaza de estos nuevos judas". El Pueblo fomenta la polèmica publicant una nota de "los obreros detenidos contra Pablo Iglesias". "Iglesias ha dicho que los obreros deben seguir los procedimientos legales y no la violencia del saqueo y del atropello empleado por los huelguistas de Barcelona. Protestamos por tan calumniosa acusación hecha por un ex-obrero, cacique de obreros". Finalment, el 25 de març es celebra un míting de protesta contra els socialistes. Ja ens podem imaginar el to d'atac al PSOE i defensa de la independència de les Societats. Un dels oradors, de la Societat de Barreters, digué que "las Sociedades, aunque en su seno tengan individuos de tendencias ácratas, no son anarquistas ya que militan en ellas obreros de todas las escuelas políticas y sociales. Conceptuar las de anarquistas en los términos y con la intención que lo hacen los hombres del Partido Obrero es una argucia ma-

liciosa que los trabajadores no deben consentir".

Les tensions es tornarien a reproduir en altres ocasions. Tanmateix, no semblen haver estat un greu obstacle en el funcionament de les Societats donat el poc pes dels socialistes. Tenien una influència decisiva en la de Serradors, com ja hem indicat, i la veurem seguir la iniciativa de la UGT entorn a una campanya contra la carestia de la vida en 1904; en la de tintorers, la junta de la qual aprovà subscriure's a El Socialista; en la de litògrafs, com era tradicional; i, en un primer moment, en la de blanquers.^{54/} L'única Societat que es va veure sacsejada per divisions internes fou la de Sabaters. D'ella va partir la iniciativa de crear un altre Centre Obrer separant-se del pro-socialista però, pel que sembla, tenia dins el germen de la discòrdia contraposat al seu radicalisme societari. El Pueblo acusa Chirivella, un dels caps del grup de M. Andreu, de fer-se passar per sabater o sastre o el que fos. De fet, la Societat travessà un moment en què estigué a punt de desaparèixer, fins el punt que amb ocasió d'ahver plantejat certes reivindicacions, els patrons van contestar "que no tenían nada que responder porque la Sociedad ya no existía". Els avatars d'aquesta Societat mereixerien una atenció especial car aplega tres característiques quasi definitòries. Primer, un cert regust gremial. La Societat protesta per la pujada del preu de les pells que fa més cara la producció i perjudica a pa

trons i obrers; o s'oposa a que treballen com a talladores dones no qualificades. Segon, un gran entusiasme pel nou tipus d'associació obrera que la du a ser la més decidida i llançada en suport de totes les lluites. Tercer, un anti-politicisme molt marcat (és la primera que es separa del Centre promogut pels socialistes), quasi una obsessió per la puresa sindical que paradoxalment li provoca més escissions i polèmiques que si hagués tingut una orientació majoritària. Reproduïm dos dels seus pamflets, malgrat la seua extensió, per considerar que reflecteïsen significativament la vida interna de les Societats, les seues dificultats, mentalitat i aspiracions.^{55/} El primer és de 1901, quan la Societat, després d'una vaga amb poc èxit i d'haver consumit les seues energies en suport de les altres, es sent aïllada i entra en crisi. Diu així: "Compañeros: En El Pueblo, correspondiente al 10 del presente mes y en la sección Movimiento Obrero, apareció un suelto reseñando la junta celebrada en el Centro de la calle de la Insendra, y constaba de un acuerdo que decía que "si la Sociedad de zapateros no pagaba lo que debía en concepto de cuotas, en el plazo de ocho días sería expulsada del mismo".

¿Lo oís trabajadores conscientes del mundo entero? ¿Creéis que este acuerdo está tomado por obreros retrógrados, cuya misión sólo es desorganizar las Sociedades obreras y atacar al Centro hasta que logren su desaparición aunque demuestren lo contrario en apariencia?

Pues no, no hay nada de eso, o por lo menos nosotros no hacemos a ninguno de los que frecuentan ese Centro que sea capaz de tal villanía.

Pero, sea de ello lo que fuera, haremos a grandes rasgos un bosquejo de la brillante historia que cuenta la Sociedad de operarios zapateros, y de los obreros sensatos esperamos que juzguen el proceder de ambas partes.

La iniciativa para fundar este Centro partió de los zapateros y ebanistas, que desde años anteriores siempre han sido los más afines en pensar y proceder, pero los trabajos preliminares y primeros fondos para la apertura del Centro los llevaron en su mayor parte los zapateros; y tanto es así que aún se nos adeudan 262 ptas. de las acciones que se hicieron. Hasta ahora no habíamos dicho sobre el particular una palabra.

Público y notorio es el proceder que hemos usado en todas las huelgas. Nunca hemos aguardado a que nadie nos recordara el deber de practicar la solidaridad y de trabajar para emancipar a todos los explotados.

Si no fué la primera cantidad que recibieron los empleados del tranvía la nuestra, sería de las primeras.

En la huelga de las corseteras, que nadie se acordó de aquellas cuatro víctimas que tanto honran al bello sexo, allí acudimos con nuestro óbolo.

¿Qué diremos de la huelga de curtidores? ¿Se han olvidado las grandes suscripciones que hacíamos, y recibos

constan, que más de mil pesetas les recogimos del oficio - sólo? ¿Se han olvidado las iniciativas que salían de esta Sociedad, que pusieron en movimiento a toda la Provincia, y que de no estar suspendidas las garantías constitucionales, dado el tesón que tuvieron los huelguistas, con esta sola medida el triunfo hubiera sido seguro?

Si es en la de cerrajeros, una semana antes de - declararnos en huelga nosotros, aún les dábamos toda la recaudación. Y, en fin, en todas hemos cumplido como buenos y satisfechos estamos de que hemos estado bien.

¿Y a una sociedad que tan noble, generosa y luchadora se ha portado, si hoy a causa de una huelga medio - fracasada se encuentra algo en decaimiento, no sería más - noble tenderles la mano a los que no abandonan la brecha, que tratar a la Sociedad de una manera tan indigna?

Algo de descontento existía entre el oficio de - zapateros porque a la solidaridad que ellos han practicado con todos, se nos ha contestado no mandándonos un céntimo, y para final no faltaba más que ésto.

Casi estamos por asegurar que hay gran empeño en que nuestra Sociedad no funcione, y esto es un poco más - que imposible, porque elementos y hombres de convicción - tiene este oficio para contra viento y marea proseguir adelante, y esperar hora oportuna para poder reorganizar el - oficio y hacerle comprender que debe seguir otro derrotero y con nuevos bríos, diviso como divisamos en lontananza nuevos horizontes, y cuando sobre estos burgueses estúpi -

dos, que por haberles tratado con consideración y respeto se han reído de nosotros, hacerles sentir el peso de nuestra ira acumulada y dar solemne mentís a todos los que de nosotros se hayan formado diferente concepto.

Jungad, obreros conscientes, juzgad el proceder de unos y otros.

La Junta Directiva de la Sociedad de Zapateros - acordó en principio retirar sus delegados de la Junta del Centro y buscar nuevo local para la misma.

Otros agravios se nos han inferido por algún negocio, pero hacemos caso omiso de ello.

Allá quede el Centro, que tantos trabajos nos - costó y que siempre nos hemos excedido en celo por él. Con el sentimiento que un patriota experimenta al volver por - postrera vez la vista y divisar los últimos destellos de su patria, así saldremos nosotros, porque nuestra patria - es el Centro y nuestra familia la Sociedad, crean lo que quieran ciertos estúpidos que no son capaces de sentir lo que sufren los hombres cuando tratan con elementos fríos, y por más que se esfuercen no pueden transmitirles el hálito que da vida, calor y entusiasmo.

En vuestras manos, compañeros zapateros, dejamos la contestación.

Volvamos de nuevo a la Sociedad, formemos de nuevo aquellas guerrillas, empuñemos de nuevo la bandera de - combate y a la vanguardia de las huestes obreras: este es nuestro sitio".

La crisi de la Societat es perllongà car les dificultats van fer saltar encara més les divisions fins que en 1904 es va intentar tallar dimitint tot el món i nomenant una nova Junta reorganitzadora. El manifest d'aquesta comença per constatar que han existit diversos criteris al si de la Societat, la qual cosa ha dut a una situació insostenible. Per tal de poder eixir-ne s'ha elegit una "comissió de neutrals als qui no es coneixen idees de determinat color". Aquesta Comissió fa una crida en la que "se prohibe en absolut tractar dentro de la Sociedad oficial mentenint cap classe de idees sino sólo asuntos administrativos". Escoltem-los: "Todos en general podemos pertenecer a la Sociedad tanto los negros como los blancos, los azules como los encarnados. Así es que esperamos que nos prestarán su apoyo acudiendo al seno de la madre Sociedad a estrecharse en apretado y cordial abrazo con sus compañeros para cumplir con el deber que todo hombre tiene, que es el de defender el pan de sus hijos, esposas y madres, que es la razón, la justicia y la verdad. Desde hoy ya no hay excusas, desde este instante ya no hay colores. Desde este momento sólo compondremos un conjunto de obreros zapateros que miran sólo el asunto económico-administrativo. Obreros zapateros: ha llegado la hora de cumplir cada uno con su deber. Por lo tanto, prestad apoyo a esta obra colosal. Hoy empieza desde nuestra Sociedad el principio de redención del obrero. Firmado: La Comisión reorganizadora."

No coneixem casos d'altres Societats que traves-
saren dificultats internes d'aquesta mena, encara que sí -
alts i baixos de major o menor interés, de més o menys par-
ticipació. Però, sense arribar a aquest extrem, la disputa
per controlar les Societats fou una realitat i es produí -
entre el corporativisme apolític i l'anarquisme per una -
banda i el projecte polític socialista, per l'altra. Als -
blasquistes els venia molt bé aquesta polarització i preci-
sament jugaven la carta que era més forta, la de l'apolíti-
cisme de les Societats. Com a resum d'aquest problem citem
el cas de la constitució de la Societat de perruquers-bar-
bers. En El Pueblo del 15 de juny de 1901 apareixen tres no-
tes sobre l'afer. Una, la convocatòria de la Comissió "al
objeto de constituirse en Sociedad sin matiz político". Al-
tra del socialista K. Andreu: "En un remitido suscrito por
algunos peluqueros y barberos de Valencia se dice que yo -
he manejado a la mayoría de la Comisión organizadora encar-
gada de constituir la Sociedad de los que trabajan en esta
profesión y que los mismos se han dividido gracias a mis -
manejos. Todo ésto es completamente falso. Hace una por-
ción de meses que no pertenezco al Centro Obrero... Desco-
nozco quienes sean los individuos de la nombrada comisión
..." I una tercera de tres perruquers: "Sentimos mole-
star la atención del público y ocupar espacio en el periód-
co, que tanta falta hace para cosas interesantes. Pero co-
mo se trata de un infusorio que se mete en todos los asun-

tos obreros, a pesar de ser un burgués refinado, y cuando le acosan niega la verdad de la manera más desconsiderada, afirmamos que el señor Andreu se filtró en la organización de la Sociedad de peluqueros y que terminó el reglamento... Tenemos que decirle a D. Preciso Andreu que los obreros peluqueros quieren constituirse en Sociedad sin ingerencias de ningún político y menos de políticos anfibios como usted".

Les diferències entre les Societats afavorien la influència blasquista no tant perquè amb el trencament i la creació d'un nou Centre Obrer es tragué de davant la competència socialista, que no era molta, sinó perquè aquests li serviren d'excusa i cobrit expiatori. La reafirmació, per part dels "societaris purs" i dels anarquistes, de la independència de les Societats era aprofitada pels blasquistes per tal de predicar la seua magnanimitat, el seu desinteressat ajut als obrers, el seu respecte a les Societats, la qual cosa tenia efectes de simpatia i acostament molt majors que si les hagués tractat de manipular. Davant l'abandonament del Centre del carrer Palomar i la creació del nou, El Pueblo fa veure la seua neutralitat, encara que ja hem pogut veure com les seues informacions afavoreixen el trencament. "El Pueblo tiene abiertas sus puertas como antes a todas las Sociedades Obreras domiciliadas en la calle del Palomar. A quienes se les ha cerrado es solamente a ciertos individuos políticos, enemigos

del republicanismo. Que conste que de los obreros y para los obreros será siempre El Pueblo".^{56/} En el paragraf s'introdueix una frase d'indubtable eficàcia: els individus polítics són els enemics del republicanisme. Excepció feta dels anarquistes més convençuts, l'antipoliticisme no era total sinó que significava només que no es barrejessen allò sindical amb allò polític. Això permetia als blasquistes una capitalització fora de les Societats del prestigi guanyat amb el seu suport a aquestes. Inclús es permetien el luxe que les Societats els assenyalassen distàncies, ja que tenien un caracter inofensiu i recuperable. Per exemple, el president de la Federació, en nom de les Societats del carrer de l'Ensendra, retira el suport que havia donat a un homenatge a Castelar perquè en la llista d'adhesions i donatius hi ha el nom de Martínez, "un dels patrons més odiosos". El Pueblo calla i atorga. És quasi una frase ritual l'afegit, assumit per ells mateixos, que hom invita els amics d'El Pueblo "no com a polítics". Només salten quan hom posa en dubte el seu desinterés i això s'esdevé poques vegades al llarg d'aquests primers anys. En el míting de l'a de maig de 1903, la Constructora, que per altra banda tenia una majoria fidel al blasquisme, protesta que l'Ajuntament obligava a treballar els seus empleats. El Pueblo hi troba una maquinació de Soriano, publica un dolgut article i la Societat reconeix haver estat mal informada. Quelcom semblant s'esdevé en la vaga del Port de

1904, com després veurem. Exceptuant aquestes comptades -
ocasions, les relacions entre les Societats i El Pueblo fo
ren cordials, sobretot per l'habilitat d'aquest a manio- -
brar i perquè els feia indubtables serveis. Vegem-ho.

5) EL SUPORT MATERIAL

En primer lloc, el periòdic era una excel·lent caixa de ressonància i un instrument propagandístic insubstituïble, i ho veurem clarament en aquelles vagues en què El Pueblo s'hi aboca. Era l'únic que tenia una secció diària dedicada al moviment obrer i les Societats, a més a més de convertir-ho en notícia preferent en moltes ocasions. El Radical, de Soriano, l'imitarà en això. Però no sols hi havia el periòdic sinó tot l'aparell blasquista que sens dubte era el més potent en la ciutat. La xarxa de Casinos traslladava la vaga al barri, la treia del seu aïllament. El "staff" blasquista, en el qual hi eren abundants els periodistes i advocats, esdevingué fàcilment mentor. En tots els pobles de la Ribera les Societats de treballadors del camp foren constituïdes a iniciativa i amb el suport dels blasquistes cosa de la qual tindrem ocasió de parlar. De totes hi era assessor jurídic Manaut, i això tenia la seva importància. En la ciutat, Barral era assessor dels paletes del Grau i Manaut assessor dels tallistes, ebenistes, Constructors, Unió del Port, Cotxers, Ferroviaris, Tramviàries, el Progrés Pescador (després passà a ser-ho Valentín)... Blasco era president d'honor de la Unió Marítima d'Estibadors.

Les Societats recorrien als intel·lectuals blasquistes per als seus actes. Agzatti, Serrano Clavero, Hamat, acompanyats dels obrers del partit, Payà o Garcia Rives que foren regidors, eren cridors inevitables a tots els mítings. Per suposat s'invitava sempre a Blasco, tot i que hi assistia menys. Amb motiu de la inauguració del local de la Federació, a la qual no pogué assistir, els envià la següent carta: ^{57/} "Queridos amigos: De todas las contrariedades sufridas en mi vida la más sensible es verme privado de asistir a vuestro acto. Tendido en la cama e incapaz de movimiento como estoy, mi pensamiento va hasta vosotros deseando vida próspera y ruidosos triunfos al Centro que inauguráis. Que en él se eduquen las generaciones obreras. La ciencia y la razón libre son las encargadas de redimir a los que sufren. Cuanto más sepáis más libres seréis. Agrupaos en indestructible unión para defender vuestro derecho a la vida. Pero también estudiad, sabed. Como obrero intelectual me ofrezco a vosotros. Soy vuestro compañero. No figuro entre los privilegiados, pero necesito trabajar para vivir. Contad siempre conmigo para la obra de la educación del pueblo. Yo vivo y viviré siempre en guerra sin cuartel contra tres enemigos que lo son también vuestros: el abuso, la ignorancia y el fanatismo. Exterminémoslos. Os abraza vuestro amigo, Vicente Blasco Ibáñez."

Finalment, citeu el cas més conegut. Un dels primers acords, després del seu èxit electoral a les municipals de 1902, és el de subvencionar la Casa del Poble. ^{58/} En

realitat consistia en pagar el lloguer de la del carrer de l'Ensendra i al conserge i administrador. Evidentment era un ajut interessant per a les Societats que, com en el cas dels Sabaters, no anaven sobrades de diners. Però El Pueblo exagerà l'acord com si es tractàs de la seua admirada institució de Bruselles. Fou inaugurada oficialment com a Casa del Poble l'1 de maig de 1902 amb certa precipitació. En traslladar-se allí moltes Societats, tot i que altres continuaren al carrer del Palomar (traslladat després al carrer Siurana) o en local propi (ventallers, Constructora), el Centre esdevingué incòmode. El projecte de construir un local nou en algun solar de l'Ajuntament encara es discuteix, i amb gran agressivitat, en la Junta d'Associats celebrada en març de 1904. Al llarg d'aquest temps l'Ajuntament inverteix 3.000 pts. anuals en despeses de lloguer i manteniment però algunes Societats es queixen de l'estretor i deteriorament del local. Els socialistes, mitjançant la Societat de Serradors, aprofiten aquest petit malestar per a proposar que els diners que l'Ajuntament inverteix es repartessen equitativament entre les Societats per tal que s'instal·len on vulguen. Com és de suposar, els blasquistes no ho accepten no sols perquè això destruiria la seua idea d'una Casa del Poble conjunta sinó perquè no volen ser els "pagadors" i que cada Societat faci allò que vullga amb els seus diners. La veritat és que la majoria blasquista havia presentat diverses vegades el pro

jecte de reforma del local del carrer de l'Ensendra i de la construcció d'un nou local però, enxarxada en altres batalles, la qüestió se li escapava de les mans entre anades i tornades de la Comissió al Ple i la interferència dels diferents alcaldes. En setembre de 1904, pressionats per les queixes i aprofitant que tenen que lliurar una dura batalla contra l'alcalde i les minories de l'oposició carliste i conservadora, plantegen novament el tema. L'esdeveniment mereix ser contat per tal de veure la utilització "municipalista" que feien de la seua influència en les Societats. Resulta que l'alcalde Sr. Iolo vol que siga aprovat un pressupost extraordinari de 60.000 pts. per a la vinguda del Rei a la qual cosa els blasquistes, com és natural, s'oposen. El tema està plantejat per a la sessió del dia 12, vespre de la Junta d'Associats que haurà de ratificar-lo. L'alcalde imagina una jugada. Convoca una reunió de tràmit per al dia 11, comença a l'hora justa, quan encara no han arribat més que els regidors que ell ha avisat aprova les 60.000 pts. com a qüestió de tràmit i als sis minuts dona per acabada la reunió. Quan la resta de regidors arriben, ja que les sessions començaven sempre amb vint minuts i fins mitja hora de retard, es troben amb el fet que ja ha acabat. L'escàndol és enorme.^{59/} En la sessió del dia següent els blasquistes acusen l'alcalde, declaren l'acord ilegal perquè no figura en l'ordre del dia i fan aprovar un vot de censura contra l'alcalde. "Desde hoy -diu Beltran

cap de la majoria blasquista- emprendemos un duelo a muerte con su señoría para que deje ese bastón". Amb ~~la~~ l'habilitat que els és característica, en la mateixa sessió proposen construir la Casa del Poble. L'alcalde s'hi oposa i - d'aquesta manera dóna ocasió a la rèplica fàcil, esperada i buscada pels blasquistes. García Rives li indica que els expedients de la Casa del Poble estan presentats fa molt - de temps i l'acusa d'haver-los retingut, acabant amb una - "martellada" de cara a la galeria. "¿Cómo se atreve a negar 40.000 pts. para los obreros después de haber aprobado ilegalmente 60.000 pts. para el Rey?" La batalla queda - plantejada per a la Junta d'Associats. Com és sabut, a la Junta hi participaven, amés a més dels regidors, representants dels districtes per sorteig, per la qual cosa la majoria blasquista es podia trobar amb dificultats. Aleshores, fan córrer la veu, cosa que els era molt fàcil a través dels Casinos, que l'alcalde ha preparat la JUNTA, anant inclús a casa dels associats per tal de comprometre el seu vot, i que té el propòsit de suprimir totes les consignacions que han anat fent els republicans i aprovar-ne altres. Aquest argument acumulatiu és típic del discurs blasquista perquè d'aquesta manera es barreja tot en el sentiment popular. Els clericals i carlistes, que volen subvencionar una altra vegada les processons, són els mateixos - reaccionaris i enemics del progrés que pretenen llevar la subvenció a les escoles laiques, i són també els enemics -

de l'obrer que tracten de carregar-se la Casa del Poble. Ràpidament, amb l'agilitat que tenia el partit per mobilitzar la seua gent, s'esten la notícia i la indignació. Els Casinos enviaren la seua tropa de xoc a la sessió de la Junta, però també les Societats, que no solien entrar en afers municipals, es reuneixen en sessió extraordinària i decideixen acudir perquè està en joc la seua Casa del Poble.

La sessió resulta tumultuosa. Una enorme gentada s'empenta a la porta vigilada per la Guàrdia Civil que l'alcalde ha demanat. Comença a porta tancada i els blasquistes plantegen un vot de censura previ per aquest fet i per la presència de la guàrdia. "El pueblo tiene derecho a presenciar como se defienden sus intereses y la sesión no comenzará hasta que se abran las puertas". Un membre de la Junta, esglaiat, diu que se'ls vol coaccionar. Payà contesta: "He visto muchas reuniones de obreros, algunas muy reñidas pero siempre ordenadas. Lo que nunca he visto es que unos cuantos adelantaran la hora de la reunión para aprobar sus propuestas". Beltrán afegeix: "De aquí no me muevo hasta que se abran las puertas, y antes me sacarán atado para llevarme a la cárcel". Després de discutir amb l'excusa que cal entregar els pressuposts abans de les 12 del dia següent, exigeixen que la reunió, calçada pel seu públic, no acabe en tot el dia i es perllongue per la nit si és necessari. Així es fa i la maratònica Junta dura de

les 10 del matí del 14 a les 6 del matí del 15. Obviament, no s'aprova la suspensió de subvencions a les escoles laiques ni la concessió a les processons. No està la cosa per a jocs i l'ambient està a punt d'esclatar quan un regidor carlista, dirigint-se a la majoria blasquista, els anomena "obrers d'ocasió". Beltran i el carlista arriben a les mans. L'espectacle distrau el personal i els blasquistes el converteixen en mostrador de la seua política. Dins el confús i bigarrat sac de la defensa dels interessos populars posen tot allò que els interessa i realitzen l'operació a la que abans hem assenyalat (els carlo-clericals són els que no volen la Casa del Poble, recolzen les processons, etc.). Ara és a l'inrevés: els republicans blasquistes són els defensors de la Casa del Poble, d'una honrada administració dels diners dels ciutadans que no es poden perdre en festes religioses o en honor del Rei, de l'educació laica dels fills del poble, etc... La maniobra rau en que en aquest bloc de propostes, articulades demagògicament, entren algunes que analitzades per separat podrien ser criticades des dels mateixos supòsits i que, de fet, eran criticades per l'oposició. Per exemple, en aquesta sessió s'aprovaren 100.000 pts. per a la Fira, la qual cosa suposava un gran triomf de revenja dels blasquistes ja que havia estat posada en dubte la seua administració de la Fira de 1902¹⁹⁰³ i en 1904 se'ls llevà l'organització per estar processats pel Governador, acusats de malversació, alguns

regidors. Del procés van eixir absolts i l'aprovació --
d'aquest magnífic pressupost suposava la seua rehabilita -
ció coram populo. En aquesta sessió "calenta" s'aprova tam -
bé, entre aplaudiments, 100.000 pts. per al passeig de Va -
lència al Mar i 200.000 per a la façana de l'Ajuntament, -
presentades com la gran obra embellidora de la ciutat i -
com a font de treball per als obrers. Els afiliats a la -
Constructora, que gràcies al regidor Payà tenien una mena
d'exclusiva en la col·locació de paletes i pions per a les
obres de l'Ajuntament, degueren aplaudir amb especial gust.
Novament la superposició de dos tòpics, enganxats emocio -
nalment, operava amb eficàcia. La discutible política urba -
nística del blasquismo arribava a les masses com quelcom -
sense discussió possible, associada a conceptes diferents:
els republicans són els que estan fent gran la nostra esti -
mada València i donant treball als obrers. En aquest clima,
en el qual s'aprovà la proposta de 20.000 pts. per a la no -
va Casa del Poble i un pressupost addicional per a una al -
tra Casa en el Marítim, no ens pot estranyar que els blas -
quistes mantingueren una proposició com l'augment de sou a
un agent de negocis en Madrid que ningú no sabia per a què
servia. Convé insistir en que els blasquistes empraven -
aquesta majoria ideològico-política no tant per a guanyar
les votacions com per a renovar la seua actuació i cohesio -
nar sobre la pràctica els mecanismes de la seua influència.
En efecte, és digne de ser tingut en compte el fet que la

sessió és presentada en El Pueblo com un triomf republicà sobre els conservadors i clericals, com un triomf de l'Ajuntament popular sobre els seus opositors i com un gran triomf obrer sobre la reacció, però tot això a la vegada i de forma intercanviable. Els socialistes, amb gran agudesa crítica, s'adonaven del joc però ingènuament queien en la seua trampa. Dos dies després d'aquesta sessió, la Societat de Serradell publicava una nota defensant el regidor carlista de l'acusació d'El Pueblo de que s'oposava a la Casa del Foble. Amb això volien destruir la subtil superposició per la qual els enemics dels republicans eren sense més enemics de les Societats i així ho expressaven: "Como esta Sociedad no quiere servir de comparsa a ninguna fracción política dejamos en su sitio el buen nombre del concejal". És evident que una aclaració d'aquesta mena resultava intel·ligible i servia per tal que els blasquistes - possassen contra les cordes als socialistes acusant-los de convivències amb els odiats carlistes, ampliant així l'espai de la seua pròpia influència i l'eficàcia dels seus mecanismes de cohesió ideològica.

Aquesta llarga història entorn de la Casa del Foble resumeix perfectament l'actitud dels blasquistes davant les Societats i la complexa utilització que hi feien, talment hem vingut assenyalant. 1) Els blasquistes no paguen la Casa del Foble per a controlar les Societats. ^{60/} En aquest

greu error tingueren cura de no caure i ho rendabilitzaren més que amb una manipulació directa. És veritat que es resistiren a alguna proposta malintencionada de que l'administrador o el conserge els pagaren i nomenaren les Societats i mantingueren el control d'aquests càrrecs. Però, a parer nostre, es tractava amb això de mantenir viva la seua presència i el record constant de qui era el padrí. La Casa del Foble era, per als blasquistes, una operació de prestigi, és a dir, una materialització o confirmació de la política reformista que abans hem descrit i que es fonamentava precisament en protegir l'autonomia de les Societats. 2) Per paradoxal que pugui semblar (i creiem que hem demostrat suficientment el contrari) aqueix respecte a l'autonomia i el prestigi de desinterés i de servei que s'hi derivaven, revertia en forma política a dos nivells, que eren els que principalment preocupaven al blasquisme. El nivell de suport electoral, ja que la força dels abstencionistes conseqüents era molt inferior a la inèrcia del vot i a concedir-lo als qui passaven per ser el partit més actiu i popular. I el nivell de reforçament de la ideologia blasquista com a ideologia dominant. A un altre lloc estudiarem llargament la configuració del blasquisme com una ideologia i una pràctica populistes, és a dir, que aplega grups socials amb una consistència encara poc definida i realitzada en base a l'articulació d'un discurs ideològic heterogeni però emocionalment compacte. Els meca

nismes que hem descrit entorn a l'aprovació de la Casa del Poble, exercits amb seny i a espai però presents en tota la seua actuació, menaven a una elemental conclusió entre les classes populars. Anticlericalisme, república, programa municipal, formen un bloc amb el reformisme social, que traduït al nivell del carrer vol dir que els amors i odís blasquistes formen un tot amb la fúria del poble, les seues il·lusions i lluites. 3) Els dos aspectes esmentats no exclouen una utilització secundària de les Societats al ni vell d'allò que solem anomenar instrumentalització. Que ho siga fet amb freqüència ni siga prioritari no vol dir que no s'esdevinga. Ja hem comentat alguns casos i en podríem afegir altres. En la polèmica al voltant del treballat de l'estació o el projecte d'aigües potables, davant el boicot a la Fira de Juliol per part de la burgesia, les Societats mostren el seu suport a l'Ajuntament blasquista. També es produeix el cas invers. Els sorianistes fan en 1903 i 4 una campanya de protesta contra els consums que, lògicament, era una campanya de desprestigi contra la majoria blasquista. Assoleixen un seguiment bastant violent a la barriada de Sagunt on els partidaris de Soriano, a jutjar pels resultats electorals són superiors als blasquistes. En tot aquest embolic tracten d'arrossegar a les Societats Obreres. Les convocatòries de reunions per tal que les Societats interessades acudisquen a un local del carrer de Sagunt es succeïxen durant un cert temps i al final el re-

gidor blasquista García Rives demana en l'Ajuntament que - convoque les Societats i que aquestes diguen el que pensen. Allò que no es pot permetre, dir, és que s'intente amb - elles anar contra l'Ajuntament.^{61/} En qualsevol cas, a favor o amb menys freqüència en contra, de la política blasquista les intervencions de les Societats no són habituals. Hi tenien molt encastrat el pensament que eren societats de resistència al capital i per això es movien en el camp es- tricte d'allò laboral o de la solidaritat de classe, és a dir, no es consideraven institucions de la vida civil o pú blica. Prova d'això és que no apareixen en cap de les con vocatòries que es feien a totes les institucions (Societats Casinos, Ateneus, periòdics...) excepte en el cas del con- flicte amb el Governador Martos i encara aleshores algunes mostren la seua disconformitat. Hagués estat un greu - error, en què els blasquistes se van caure, tractar de for- çar el seu caràcter sindical o corporatiu.

Tanquem ací el capítol de consideracions gene- - rals sobre les Societats, la seua constitució, ideologia, organització y desenvolupament. Aspectes que a penes han - estat apuntats i altres de nous aniran apareixent en trac- tar d'una forma particularitzada les més importants.

2ª PART: LA DEFENSA DEL ASOCIACIONISME (111-189)

1) Llançament triomfal: la vaga dels tranviaires

- Retrat d'època
- Obrers i ciutadans
- Campanyes d'opinió
- Els ferrocarrils.

2) La lluita més heroica: la vaga dels blanquers

- La situació del sector: la Societat, els empresaris, les condicions de treball.
- El desenvolupament de la vaga
- La radicalització del conflicte
- La dignitat obrera.

1) LLANÇAMENT TRIOMFAL: LA VAGA DELS TRAMVIAIRES

El rellançament de les Societats Obreres que hem vist al capítol anterior tindrà com a conseqüència un augment bastant notable de la lluita obrera. Els treballadors es senten segurs i protegits com expressivament respon un grup de corseteres al seu patró: "Diu el Sr. Gerent que, si estavem tan malament com nosaltres afirmem, per què ho suportàvem. Perquè no teniem altre remei, fins que van estar formades les Societats"^{1/}. Per altra banda, la patronal s'adona del perill que li suposa la unitat dels treballadors i llança una ofensiva per tal d'impedir que qualle l'associacionisme. Per això, les primeres lluites que anem a veure no tenen per objecte reivindicacions econòmiques o laborals sinó la defensa de l'Associació enfront dels atacs patronals. Resulta veritablement exemplar la tenacitat i, de vegades, l'heroisme esmerçats en la defensa d'aquests primers sindicats. En aquest capítol anem a centrar-nos en els dos conflictes més importants esdevinguts al llarg del 1900 perquè van ser tinguts pels mateixos treballadors com a símbol de la defensa del renaixement del moviment societari. Ofereixen aspectes del màxim interès, com anirem veient en l'exposició dels fets. El més important potser siga que republicans i socialistes els prenen com a banc de provatures de la seua influèn-

cia en les Societats Obreres a la reconstrucció de les -
quals han contribuït decididament i no desinteressada.

- Retrat d'epoca

A València funcionaven la Societat Valenciana de Tramvies, creada en 1885 per iniciativa de Navarro Rever -
ter i amb el Marqués de Colomina com a president, i la Com -
panyia General de Tramvies, creada en 1891 per iniciativa
de Fernando Burriel però que el 1898 passaria a dependre -
de la Societat Lionesa de Crèdit. El 1900 el seu "staff" -
dirigent el constitueixen un grup d'enginyers francesos. ^{2/}
En aquests dies, la primera explota la concessió de les lí -
nies de l'interior i el ^{"trecat"} ~~Gran~~ i la segona les de Torrent i
~~Catarroja~~. ~~Burjassot. La General és de tracció elèctrica però la Va -~~
~~lenciana~~ ^{o de vapor} Encara està fent el canvi de la tracció animal a
la elèctrica en unes condicions d'improvisació i "bunyol"
veritablement alarmants. ^{3/}

Els republicans blasquistes sempre distingiren -
les grans/companyies amb una hostilitat irrefrenable. La -
raó cal veure-la en què es concentrava en elles la corrup -
ció político-econòmica de la Restauració ja que en les con -
cessions sempre hi havia darrere alguna manifiasseria minis -
terial. El tema de les relacions del poder econòmic amb -
les "élites" polítiques ha estat posat de relleu per Tuñón
fent especial insistència en els ferrocarrils i les mines. ^{4/}

Però, a més, la hostilitat blasquista es veia alimentada - pel fet que les grans companyies, sempre a l'ombra d'algun ministre, tiraven al dret i no respectaven les sacro-santes ordenances municipals, tot posant en dubte així la parcel·la de poder que els republicans consideraven intocable. La Companyia del ferrocarril d'Aragó, a la qual "El Pueblo" - sempre anomenava la Moret-belga, tenia invadida la zona - del Cabanyal com si fos pròpia, i la Companyia del Nord - plantejà a l'Ajuntament el llarg contenciós del trasllat - de l'Estació. La General de Tramvies ens tracta als valencians, diu el periòdic republicà explotant un xovinisme - que li és especialment plaent, "como si fuéramos zulúes". "Lo que hay que hacer en Valencia se decide en Lyon". Encara li és més antipàtica la Valenciana "que de valenciana - sólo tiene el nombre" perquè un dels seus principals accionistes és Martínez Aloy, polític conservador i maniobrer, ^{permanent aspirant a l'Alcaldia} ~~que encoratja igualment el malestar dels agricultors de l'horta contra l'Ajuntament com la caiguda del batlle "carlo liguero" feto per poder ocupar el seu lloc.~~ "Sólo - nos faltaba esto, que el Alcalde fuera de la Compañía de Tranvías", dirà El Pueblo quan arriba el moment. Fa la impressió que aquest diari, quan no té cosa millor que fer, dedica els seus esbravaments a aquestes Companyies com a objectiu predilecte.^{5/}

No ens estranyarà, doncs, que mire la vaga amb - especial complaença. Una vaga del transport urbà té sempre

una notable espectacularitat i, tot i presentant greus dificultats per la intervenció directa del Governador o l'Exèrcit, ofereix també, pels problemes generals que crea, certes possibilitats de ser resolta amb èxit. Aquest atractiu fa que aquells que han contribuït amb el seu esforç o suport a la reconstitució de les Societats Obreres la prenguen com una magnífica ocasió per posar-les a prova i, pressentint l'èxit, enfortir-les. Hi ha, així, dues motivacions "subjectives" ben poc dissimulades. Per als blasquistes és l'oportunitat de donar una lliçó a les odiades Companyies, convertint la lluita en una gran campanya ciutadana contra elles. A més a més, es tracta també d'una magnífica oportunitat de fonamentar un camp d'influència en el moviment obrer donat el pes específic que hi representa un col·lectiu de treballadors com aquest. Més endavant sentirem, en una Assemblea de Societats Obreres, demanar la presència de la de Tramvies ja que "ellos solos constituyen ya una huelga general", amb paraules d'un delegat.^{6/} Per al grup de socialistes (Martínez Andreu i altres), als quals hem vist empenyar el moviment societari al capítol anterior, aquesta motivació era de gran importància.

Això no vol dir que blasquistes i socialistes -- "inventaren" la vaga per raons subjectives. La situació objectiva dels empleats de tramvies era tan dolenta que el conflicte havia d'esclatar necessàriament només prenguesen una mínima consciència de la seua unitat i de la seua

força. "El Pueblo" publicà un article titolat "Los esclavos blancos" que ens estalvia cap comentari^{7/} Allò que en ell s'expressa, deixant de banda determinades frases efectistes, ho veurem confirmat als punts de discussió de les negociacions. "De cuantas huelgas han ocurrido y puedan - ocurrir, ésta es la más justificada y digna de apoyo. Esos pobres empleados son esclavos blancos que pasean por calles y plazas la más indefensible de las servidumbres. - Por once reales diarios (2,25 pta.) trabajan dieciseis horas, en un mes de continuo trabajo sólo se les concede día y medio de descanso, y, para colmo de su angustiosa situación, no disponen ni de media hora para comer viéndose - obligados a devorar su escaso alimento en el corto espacio que media entre la llegada de un tranvía y su salida. Consulte el lector su memoria y recordará cuántas veces ha - visto en los puntos de salida, o en los cruces, a mujeres tristes y macilentas, a pobres niñas que esperan con la - cestita al brazo para entregar la comida al empleado, comida que queda sobre la plataforma y que aquél, como nuevo - judío errante, siempre en perpétuo movimiento, devora horas después donde puede y como puede, a toda prisa, casi - ocultándose, como si al llevar a la boca el pan ganado con tan fatigosa esclavitud estuviera cometiendo un crimen... Esas mujeres son esposas sin marido, esos niños y niñas - son hijos sin padre, pues el pobre empleado apenas si puede estar unas horas en su casa y éstas las pasa en la cama

no gozando de un sueño tranquilo, sino víctima del sopor de abrumadora fatiga, después de dieciseis horas de estar en pie en las plataformas, al aire libre, sufriendo el ardoroso sol del verano o las lluvias y el viento del invierno. Esto un día y otro para siempre. Para él no hay domingos, ni fiestas de ninguna clase. De cada treinta días de esclavitud le dan uno y medio para él. Algo más tenían los negros de Cuba cuando vivían en la esclavitud. Y al llegar la Feria de Julio trabajan hasta la madrugada y tal es su fatiga y tan pocas horas les quedan para el descanso que, antes que ir a su casa, prefieren quedarse a dormir en los coches. ¡Todo por once reales! No basta vivir con escaso - alimento, faltos de sueño y privados de la familia en plena sociedad cristiana. Aún pesa sobre ellos otro peligro: cuando ocurre un choque, un descarrilamiento con desgracias, la Compañía sale del paso valiéndose de su influencia, hace caer la responsabilidad sobre el empleado y éste va a presidio... ¡Todo por once reales!".

- Obrers y ciutadans

La vaga, que tindrà lloc el 5 de març, no es un fet improvisat sinó que potser veure com va gestant-se paral·lelament al procés constituent i organitzatiu de la Societat. Això la fa sumament interessant ja que ens permet

d'observar la dialèctica que existeix entre organització i lluita, presa de consciència i praxi obrera. Dialectica, certament, copsada amb molta perspicàcia pels seus oponents, la direcció de les Companyies, i sostinguda per blasquistes i socialistes units encara en fugaç lluna de mel. Per tal d'evitar complicacions innecessàries en l'exposició, tot i senyalant les notes que apareixen signades pel socialista M. Andreu, no farem una especial diferenciació puix escriu amb l'assentiment d'"El Pueblo". 8/

El 2 de gener d'aquell any, 1900, junt amb la notícia dels passos que estan donant altres Societats, llegim: "Pronto será un hecho la de empleados de tranvías". En efecte, el dia 16 del mateix mes "es ya un hecho la organización de los obreros del Tranvía. Dignos y correctos, estos trabajadores darán a su organización la seriedad y el carácter que imponen aprecio y cariño". La direcció empresarial té una reacció immediata: "En la Sociedad Valenciana de Tranvías el jefe de revisores se dedica a trabajos de zapa ofreciendo aumentos de salario a quienes se comprometen a no asociarse. Nosotros aconsejamos a estos cocheros que se resistan a tan rastrera proposición". La contraofensiva empresarial és seriosa, amb el propòsit d'impedir que qualle la Societat i comença per dividir, pujant els jornals dels caps de baixador. Però no reïx a frenar l'entusiasme obrer. L'11 de gener es celebra l'Assemblea Constituent al Casino Republicà amb as-

sistència pràcticament de tots els treballadors, uns 500 - entre ambdues Companyies. Queda encarregat V. Avalos, advocat i regidor blasquista, de gestionar la presentació i legalització del Reglament. La resposta de la Valenciana és un inici de declaració de guerra. Acomiada un obrer associat després d'haver tractat de comprar-lo. Tal com ho conta l'acomiadat, un cap de taller li havia proposat d'entrar a la Societat per a fer de confident de l'Empresa. - "Míreme frente a frente Sr. Bayarri, dijo el obrero, míreme y vea si mi carácter se puede prestar a traicionar a mis compañeros".

Preparats organitzativament, els treballadors -- presenten el 20 de febrer la seua plataforma reivindicativa centrada en els següents punts: Reducció de la jornada a 12 hores, augment de jornal a 14 rals (3,50 pts.) i un - ral per hora extra. La contraoferta de l'empresa és: 11 - rals (2,75 pts.), no res sobre hores extres ni sobre reducció de jornada, i possible negociació del descans. "El Pueblo" comença la seua campanya: "no queremos excitar a nadie pero los obreros tienen de su parte la razón frente a unas empresas que cometen continuos abusos". L'empresa rebutja la negociació i els treballadors decideixen anar a la vaga. "No les asuste el apocamiento de los anémicos de espíritu ni las baladronadas de la empresa", diu M. Andreu tot advertint de passada possibles ingerències anarquistes. - "Mal que les pese a los elementos extraviados, habéis de

proceder en la más estricta legalidad para no dar lugar a que os cercenen las libertades".

Exhaurit el termini donat pels treballadors a l'empresa per tal que aquesta responga, el dia 4 comença la vaga. "Ni un conductor, ni un cochero, ni un operario acudió al trabajo. Comisiones de huelguistas acudieron a vigilar las cocheras y talleres, observando que todos los asociados habían cumplido fielmente su compromiso. No circuló coche alguno de las cinco líneas de la capital ni de las poblaciones marítimas, Godella, Masamagrell, Catarroja y Torrente. Fuerzas del Cuerpo de vigilancia y Guardia Civil rondaron para guardar el orden pero innecesariamente porque los huelguistas observaron intachable corrección. El vecindario, que tantas molestias ha de sufrir con motivo de la huelga no protestó sino que por el contrario aplaudió masivamente la resolución de los empleados quienes en todas partes recibieron pruebas de simpatía, demostraciones de adhesión y alentadoras excitaciones. Tartanas y ripperts hicieron el servicio a los pueblos cercanos". A continuació "El Pueblo" ens informa de diverses entrevistes entre el Batlle i el Governador i acaba dient: "Nos consta que los huelguistas están dispuestos a continuar en la misma actitud mientras no se acepten todas sus peticiones".

Com veiem, "El Pueblo" no sols dona suport a la

vaga sinó que tracta de presentar-la amb simpatía i de popularitzar-la entre els ciutadans a fi d'obtenir una ràpida victòria. "A Valencia nos dirigimos en nombre de las - víctimas. ¿No creen los valencianos que estos 500 padres - de familia han procedido bien defendiendo el derecho que - tienen a la vida y el reposo? Todos los corazones sanos y honrados deben estar a su lado. Hace poco tiempo los emplea dos de los tranvías de Madrid se declararon en huelga por el mismo motivo y triunfaron. Pero fue porque el público, reconociendo su razón, se puso de su parte y hasta el gobierno confesó que los empleados eran unas víctimas. El - público contribuyó a la suscripción en favor de los huelguistas y los taberneros, carniceros, los dueños de las - tiendas de comestibles, todos ayudaron. En esta Valencia - tan democrática, tan justa, tan generosa, que siempre se coloca al lado del débil contra el fuerte, debe ocurrir lo mismo... Todos los que constituyen el público deben apoyar a estos servidores del público. No dejemos que sufran hambre y miseria unos obreros que no hacen más que defender - el pan de sus familias y su dignidad de hombres, violada - por su insufrible esclavitud".

Aquesta crida es concreta en una subscripció de suport als vaguistes que obri el periòdic i encapçala Blas co amb 100 pts. la redacció d'El Pueblo, un carnisser repu blicà, alguns homes, un licorista republicà, etc... A ban-

da d'aquesta subscripció, que significativament va adjec-
 tivament-se amb donants "republicans", les societats obre-
 res n'obrin una altra pel seu compte. El primer dia hom
 cita les de Serradors, Tintorers, Torners en ferro, Ebenis-
 tes, Bronzistes i Forjadors, a les quals van afegint-se -
 totes les altres. "El Pueblo" va donant compte d'aquest -
 suport citant anècdotes "cordials". "Un conocido ingenie-
 ro (posiblemente Santomá) 50 pts.". "Hermosísimo rasgo. -
 La Comisión de huelga recibió una tarjeta en la que se -
 lee: Unico capital que tengo de mis ahorros de 20 años. -
 Esta moneda de oro de 25 pts., que os entrego. Un obrero".
 Cal remarcar la subscripció feta per les treballadores de
 la Tabacalera la qual va assolir la quantitat de 992 pts.
 ultrapassant àmpliament totes les altres.

La vaga es perllongà al llarg d'una setmana to-
 pant, de principi, amb la intransigència de les dues Com-
 panyies, que "El Pueblo" s'encarrega de deixar ben palesa,
 i suscitant un suport bastant ampli. El protagonisme blas-
 quista és indubtable. Manaut i Barral, el primer redactor
 d'"El Pueblo" i el segon redactor i president del Casino Re-
 publicà Central, assisteixen a l'assemblea de treballadors
 L'assemblea degué ser molt participativa i entusiasta a -
 jutjar per aquest comentari: "las causas justas tienen vir-
 tud tan grande que han convertido en oradores elocuentes a
 modestos empleados y obreros". Es pronuncia "con un no ro-
 tundo y estruendoso a la oferta empresarial". Manaut, en -

la seua intervenció, subratlla que no el mou cap interès polític sinó de justícia i Barral promet ajuda de l'Ajunta_{ment}. Amb aquest fi els regidors de la "Fusión Republica_{na}" que encara no tenen la majoria en la Corporació municipi_{pal}, recullen signatures per tal que el problema siga tractat com una qüestió que afecta la ciutat. La Comissió de Vaga visita la redacció d'"El Pueblo" per tal d'agrarir_{l'}ajuda. "Nada tienen que agradecemos los obreros de tran_{vías}. Sufren, son pobres, son víctimas de la explotación y es nuestro deber defenderles", comenta el periòdic amb la seua típica arrogància populista.

Les Companyies, que ja han passat de la seua negativa a negociar, van cedint i el tercer dia de vaga proposen: 13 horas de jornada, 0.25 per hora extra i un dia complet de descans cada quinze dies. És ben clarament insuficient, tot i voler dir que van reculant. L'assemblea no ho accepta.

"El Pueblo" inventa aleshores, com a mesura de pressió, una estratagema original més pels seus efectes propagandístics que per les seues possibilitats de dur-la a la pràctica. Promou una reunió dels abonats per tal de protestar per l'incompliment del contracte i exigir a les Companyies una indemnització que, per a major espectacularitat i punyeteria, prometen donar als vaguistes. S'apleguen 570 abonats. L'impulsor de la Comissió és Coscollà,

conegut blasquista, president del Casino Universal del -
 Grau. Al mateix temps hom organitza una funció per recap -
 tar fons al Principal. La Companyia que actuava devia te -
 nir simpaties republicanes (i era molt mediocre, segons -
 "Las Provincias") car unes setmanes després estrenarà un -
 drama pamfletari contra els jesuites de l'ex-capellà Sar -
 miento. La Diputació, agafada d'imprevist, cedeix el tea -
 tre, cosa que no farà quan la vaga de blanquers per "consi -
 deraciones políticas". Hom representa el famós "Juan José"
 de Dicenta, un clàssic de la literatura obrerista, "Cada -
 ovella en sa parella", i toca "La lira valenciana". Un pro -
 grama complet que produeix un ple fervorós al teatre. La
 fi de festa sembla de "festa major". Són rifats els rams -
 de les artistes, uns pollastres que han regalat uns llaura -
 dors de Russafa, reciten poemes "ilustrados obreros" i no
 falten les paraules d'encoratjament. Però, sobretot, la fi -
 nalitat propagandística és plenament aconseguida puix esde -
 vé un honor ajudar als vagustes. El teatre Pizarro ofereix
 el 50% de la seua recaptació, alguns forners el pa, i "El
 Pueblo" conta que un grup de vaguistes, en ser reconeguts
 quan marxaven a peu cap a Torrent, foren convidats a pujar
 en cotxes particulars. Conclusió: "Miren las empresas lo -
 que hacen. Toda Valencia está en contra. Si adoptan una re -
 solución violenta habrá desórdenes y sangre".

Les empreses, a corralades per l'opinió pública,
 intenten una tímida defensa. Allò que demanen els vaguis-

tes suposaria un augment de 73.000 pts., més el personal - que caldria contractar d'estiu quan hom augmenta el servei. La Valenciana està 5 anys sense repartir dividends i la General acaba de ver un desembossament quantios en la instal·lació elèctrica. Però no els valen excuses perquè la vaga dura ja 6 dies quan a Barcelona, per la intervenció enèrgica del Governador, fou resolta, segons "El Pueblo", en 24 hores. Catorze batlles dels pobles afectats exigeixen del Governador que intervinga fent pressió sobre les empreses ja que fer-ho contra els treballadors provocaria una catàstrofe tenint en compte l'ambient que s'ha creat. Per fi, - el dia 10, en una larga reunió de quatre hores, és signat l'acord sobre les següents bases: sou de 3,25 pts. diàries, jornada de 13 hores amb un màxim de 15, extres a 0,25, una hora per a dinar, i una festa quinzenal. Els treballadors no seran responsables de les avaries i el director es compromet a rebre les queixes formulades en cada cas pels treballadors associats. Finalment, no hi haurà cap acomiadament per causa de la vaga. Com podem veure, les reivindicacions obreres no foren assolides en la seua totalitat però les empreses van cedir en algunes qüestions importants. El resultat fou valorat com un triomf, no sols per "El Pueblo" a qui interessava exagerar l'èxit, sinó pels treballadors, ja que posteriorment és citat com un punt de referència positiu en algunes assemblees obreres.

La rapidesa amb la qual hom aconseguí d'arribar

a un acord ampli i favorable, en contrast amb altres vagues que es perllongaven dramàticament o s'esllanguien - inermes, va servir per aixecar la moral del procés associatiu i impulsar-lo. Si una de les finalitats de la vaga havia estat el servir de banc de provatures per a l'enfortiment de les Societats, pot considerar-se plenament assolida. El protagonisme dels blasquistes, aconseguir gràcies al seu paper propagandístic i de captació de simpaties - dels ciutadans en general, els donà en la Societat d'Empleats de Tramvies un prestigi i influència decisius. - D'ara endavant, "El Pueblo" va tenir especial cura de les reivindicacions dels tramviàries donant-los suport amb ferotges campanyes contra les Companyies les quals, malgrat l'acord signat, es van permetre continuats incompliments. No podem dir que aquesta Societat obrera fos un satèl·lit de la política blasquista però sí que li va saber agrair els favors. El juliol de 1902, ocasió molt compromesa per als blasquistes, majoritaris en l'Ajuntament, (degut al boicot de les classes conservadores a la Fira, en la qual els republicans han esmerçat tots els esforços) la Societat de Tramvies tenia plantejada una vaga per reivindicacions pròpies. Tanmateix, atenent una insinuació d'"El Pueblo" sobre el caos que això crearia, decideixen posposar-la. "El Pueblo" contrasta l'actitud ciutadana i responsable - d'aquests "honrados trabajadores" amb l'incivil boicot de la burgesia. "el que sembla, entre els empleats de tram-

vies hi havia blasquistes convictes i confesos puix, després del trencament amb Soriano el 1903, un cap de serveis que és sorianista es dedica a molestar-los i les queixes d'"El Pueblo" són nombroses en aquest sentit. Aquesta corrent de mútua simpatia entre blasquistes i tramviàries la veurem novament en acció uns anys després. ^{9/}

- Campanyes d'opinió

De moment, la ràpida resolució de la vaga retorna la normalitat a la vida ciutadana. Les Companyies han tingut l'experiència que tot el mont no és orenga. Enfront té uns treballadors als quals l'associació els ha donat consciència dels seus drets i de la seua força. En conseqüència, es dediquen a una política dissimulada contra els més destacats. Encara no han passat dos mesos després de signar que no hi hauria acomiadats quan la Societat Valenciana de Tramvies, utilitzant el contractista dels cavalls i sense donar la cara, acomiada 11 cotxers. ^{10/} Els seus companys reaccionen aviat. S'apleguen en assemblea a les cotxeres i esperen fins la una de la nit una Comissió que ha anat a entrevistar-se amb el Governador. No treuen res en net i, al dia següent, 18 d'abril, aturen el treball. En la conversa amb el director, aquest pronuncia paraules litúrgiques en boca de director: que està fart d'embolics i que dimitirà. "El Pueblo" li retruca amb gràcia que no hi ha més embolics que els que ell ha provocat amb l'incompliment

ment dels acords. El periòdic amenaça amb una nova mobilització ciutadana i els obrers de la Companyia General decideixen adherir-se a l'atur si hom no resol aviat el problema. La Junta de la Societat obrera acompanyada per mateix Blasco visita al Governador en funcions el qual, temerós d'un nou conflicte, obliga a readmetre els acomiadats, per la qual cosa el dia 11 tothom torna al treball.

Les tensions provocades per unes companyies acostumades a l'abús no acaben amb aquest incident. En la Valenciana tornen a reproduir-se l'agost del mateix any 1900 i el juliol del 1902 quan, com ja hem dit, la Societat conté la vaga per a no perjudicar els plans de l'Ajuntament i la Fira. // En la General la política repressiva i de persecució i atabuixament personal té greus conseqüències car l'agost del 1902 hom atempta misteriosament contra la vida de M. Fillard, gerent belga de la Companyia. "El Pueblo" manté un discret silenci però "Las Provincias" ho atribueix al malestar produït per unes sancions. Sense entrar en més detalls, anem ara a referir-nos a un altre conflicte que resulta especialment revelador de les relacions entre polítics i moviment obrer.

Arran de la Vaga General que s'esdevé el gener de 1905 en solidaritat amb els treballadors del Port, vaga que després analitzarem, les dues Companyies de tramvies, germanes bessones en política laboral, acomiaden uns quants

^{12/}obrers. Uns altres són sancionats amb pèrdua d'antiguitat i substituïts en els seus llocs de treball pels "esquirols" que aquell dia van treballar. La capacitat de resposta de les societats obreres està molt minuada en aquests moments ja que acaben d'eixir d'una vaga general. El director d'"El Pueblo", Faustino Valentín, d'acord amb els treballadors, proposa a les Companyies una conciliació. Que siguin readmesos i sancionats lleument, però col·locats tots en l'escalafó i el lloc que ocupaven. Els representants de les empreses, Amat i Martínez Aloy (regidor conservador) per la Valenciana i Blanco, per la General, es neguen. "El Pueblo" reacciona amb un dels seus típics desplantes. "¿Quieren guerra? pues tendrán guerra. Hoy mismo hemos devuelto los pases que las citadas Compañías proporcionan a la Prensa, y esperamos que los concejales republicanos harán otro tanto. Mañana El Pueblo comenzará una serie de reportajes en los que el público podrá apreciar los trapos sucios de estas nefastas Compañías que se ciscan en los valencianos".

En efecte, al dia següent l'immens llençol del periòdic apareix ocupat en la seua primera plana per un interminable article de denúncia. D'una forma llampant i monòtona alhora la sèrie es perllonga gairebé al llarg d'un mes. El seu contingut és concret (hom denuncia el cotxe nº 5 que no duu frens, el nº 7 on quan plou et xopes...) humorístic i populatxer (la Companyia és Jack l'esbudella

pel nombre de víctimes que causa i els seus cotxes són carros de mudances, el canvi-agulles necessita ser atleta...) busca la complicitat total del públic (inmediatament plouen les queixes, les denúncies, les adhesions a la campanya...).

La campanya sobresurt en una nota que és característica d'"El Pueblo" quan la mamprén amb quelcom o amb algú: pel seu caràcter agressiu, fregant la demagògia, que no s'atura a pensar gaire allò que diu mentre siga susceptible d'aconseguir un efecte espectacular. Acusa a la General d'haver posat de Director el fill de l'enginyer municipal, responsable de la inspecció. "Así entre padre e hijo todo queda en casa". Afirmar que la instal·lació de cables no ofereix garanties exposant els ciutadans a ser electrocutats. Publica una carta (si non é vera e ben trovatta) dels veïns del Camí Fondo del Grau els quals "como son pobres, a la Compañía no le importa que mueran". I en aquest sentit recorda el cas d'un veí, David Ruiz, que patí una descàrrega i ara és un invàlid venedor de diaris. Enmig de tan feroç campanya, s'esdevé un accident. Un borratxo, conegut per "Cagañils", és atropellat. El titular del periòdic esclata: "Asesinos! Ha llegado ya el siniestro que veníamos anunciando. La Compañía tiene poderosas influencias y la pagará el pobre conductor que no tiene ninguna culpa". El tema és inagotable però creiem que el que hem apuntat - basta per a captar el caràcter valent de les denúncies, -

mexclat amb un estil d'allò que avui anomenem premsa groga.^{13/}

Dins aquest maremàgnun d'anècdotes i denúncies - de jutjat, hi ha dos aspectes que ens interessen especialment; la connexió de la campanya amb el problema obrer que l'ha suscitat i la seua connexió amb l'afermament del poder municipal. Última "ratio" de les rauxes blasquistes. - Al llarg de la sèrie d'articles, i de la reacció que hom pretén amb ells, podem veure que el primer motiu va quedant embolicat pel crescendo trompeteril del segon, sense que per això siga necessari parlar d'instrumentació o manipulació del conflicte obrer. La campanya de desprestigi - organitzada amb tanta fúria té com finalitat donar suport als obrers en conflicte. El que passa és que una campanya d'aquesta mena ofereix als blasquistes una oportunitat d'or per a exercir el seu estil demagògic i populiste d'agitació i mobilització ciutadana, de manera que això n'esdevé l'eix. El motiu obrer queda aleshores assumit com la nota més infamant a llençar a la cara de les Companyies dins un conjunt que a tots afecta. En aquest sentit sí podem parlar d'una certa instrumentació indirecta puix, quan als regidors blasquistes els interessa acudir al Consistori municipal per tal d'envectir contra les Companyies, ho poden fer amb un consens molt ampli i, sobretot, amb la simpatia dels treballadors.

D'avant d'aquests darrers, les dues empreses - són ridiculitzades amb idèntic furor crític. Els esquirols van treballar el dia de la vaga perquè els van pagar cinc dies extra y els van convidar a un sopar opípar. Resulta, a més, que són una colla de matons. Per confirmar-ho, hom publica una carta de la Junta de la Societat Obrera dient que un d'ells, hi havia estat expulsat per malversació de fons. "El Pueblo" insisteix en aquesta línia per acabar - demanant que siguin processats i acumula retrets amb evident exageració. "Ayer uno de los citados esquiroles, que ocupa el puesto de los operarios sancionados, fue visto - cuando sacaba una pistola que mientras limpiaba se le disparó, pudiendo ocasionar víctimas. Según nuestras noticias habia sido despedido hace tiempo por conducir borracho". Uns dies després és un altre esquirolet el qui manprén a bufetades un xiquet que venia "El Pueblo". "La empresa prefiere a los Fellorfa, Tarugo y demás inútiles esquiroles - antes que a honrados trabajadores. Incluso sabemos que ha empleado como conductor a un cojo que, como es lógico, no puede frenar". Probablement els treballadors associats empraren aquesta vegada, com a mesura de pressió, la marxa lenta i allò que avui anomenem "vaga de zel" per tal de posar relleu les denúncies d'"El Pueblo" perquè, segons el periòdic, "el director Sr. Blanco ha lanzado un ataque a los conductores a los que acusa de hacerlo mal adrede". Però - "¿Cómo lo van a hacer mejor", afegeix, "si nosotros hemos

visto un revisor que durante media hora estuvo intentando cerrar una puerta y tuvo que desistir". Per fi, el conflicte amb els treballadors és tancat en una assemblea de tots els associats. La reunió és interessant perquè revela aspectes de com funcionaven les coses. El Governador, alarmat per la recent vaga general, encercla el local de policies que escorcollen un per un tots els qui entren. "Este Pérez si llega a estar en San Petesburgo deja en niño de teta a Trepoff". L'Assemblea admet en la Societat, per la seua bona conducta al llarg de la vaga, alguns que havien estat donats de baixa. I a l'inrevés, pregunta als esquiroles si estan disposats a deixar el lloc als sancionats i, com no accepten, els expulsa de la Societat definitivament. Es decideix aportar una quantitat per als acomiadats, fins que troben treball a un altre lloc, i negociar el problema dels postergats els quals, a poc a poc i per necessitats del servei, són retornats als seus llocs. L'assemblea acaba amb un vot d'agraïment a "El Pueblo". Aquesta vegada el resultat és més modest que en la vaga de 1900 però no hi ha dubte que el ressó que donava el diari a tot allò que s'esdevenia amb les Companyies de Tramvies frenava un poc la seua forma prepotent d'actuar.

La campanya ciutadana val per tal que els regidors blasquistes puguin exigir una revisió de l'actuació de l'Ajuntament y organitzen un dels seus "shows" preferits sobre la mortalització de la gestió pública. És típic de la

seua forma de procedir que els afers que consideren importants vagen previament recolzats pel bombardeig informatiu d'"El Pueblo" i el moviment de les seues tropes (Casinos i algunes Societats). Amb la qual cosa, si aconseguixen el que pretenen, millor que millor, i si no, almenys fan paelés que ells canten les veritats. El curiós de les denúncies contra la permisivitat municipal amb les companyies és que, encara que les carreguen sobre determinades persones, els impliquen a ells mateixos com a majoria en la Corporació que són. Així per exemple, protesten per l'existència d'una via morta i sense utilitzar en el carrer Caldereria, feta per La Valenciana per a no perdre la concessió, quan havien estat ells en sessió de maig del 1902 els qui l'havien autoritzat contra allò estipulat en les ordenances municipals sobre amplària dels carrers. Però aquestes contradiccions les compten sempre a benefici d'inventari del bé de València, ja que aleshores el que hom proposà fou unir, mitjançant aquesta línia, el ramal nord amb el sudest a través del carrer de Quart. Això és bo (perquè ho aprovaren ells), allò que està malament és que no siga utilitzat. I quan el carlí Iluch els va retreure com s'assembentaven tan tard dels abusos de les Companyies, van respondre que ells no eren tècnics i que la culpa la tenien aquells. En conseqüència demanen que els siga obert als anginyers de la inspecció un expedient i que immediatament siguin comprovades i corregides totes les infraccions. Ai-

xí es va fer i tot i suposant que un afer d'interesos tan complexos no exhauriria el tema, puix tornarà a aparéixer en "El Pueblo", aquest consigna amb ironia que la General davant l'anunci de la inspecció "lo está poniendo todo - muy bonito y muy arregladito (música de la Diva, maestro)".

Deixém ací els problemes municipals per tractar-los en el moment i el lloc corresponents i acabem. L'important d'aquest assumpte és la relació establerta entre moviment obrer i lluita ciutadana i el ffront comú integrat per l'Ajuntament i les Societats obreres per tal de frenar els abusos d'allò que analògicament podriem anomenar "multinacionals" o empreses monopolistes. Relació no exempta de deficiències però a la qual no podem negar cert valor exemplar i resultats positius.

- Els ferrocarrils

Les deficiències de la relació, és a dir, instrumentació del moviment obrer per plantejaments polítics i buidament de la campanya política fins deixar-la convertida en pura denúncia demagògica, es manifesten amb més claredat en la lluita dels obrers del ferrocarril.

Els treballadors de les Companyies de ferrocarril Aragó i Nord, formaven ^{una} ~~dues~~ Societat~~s~~ obrer~~a~~s ~~diferents~~ - que, pel que podem saber, contenia~~n~~ poca relació amb la resta de les altres de la ciutat. ^{15/} En certa manera era lò-

gic ja que l'organització obrera estava vinculada en extrem a l'estadi d'organització del treball i passaran alguns anys fins que eixample els seus límits. Mai no veiem citats els ferroviaris entre les societats que s'apleguen als Centres obrers amb motiu d'algun problema comú. Per contra, els seus moments conflictius s'eixamplen al llarg de la línia, fins a Calatayud o Terol. Aquesta eixampla - anirà esdevenint cada vegada més consistent entrant a formar part de la Unió Nacional. El 1912, ja fora del període que estem estudiant, aquesta Unió Nacional té problemes amb els de Catalunya. Les dues Societats de València oscil·len entre un i altre bàndol però l'important no és això sinó el tema que hom està plantejant, ni més ni menys que un atur general de ferrocarrils en tota Espanya. El protagonisme d'aquest sector en el moviment obrer i revolucionari comença a ser en aquells anys de gran pes. - Basta recordar el paper que hi exercí en la vaga del 1917.^{16/} El 1900, i fins el 1905, les Societats de treballadors del ferrocarril d'Aragó i del ferrocarril del Nord són encara febles.

Els blasquistes no mantenen amb aquests treballadors una relació directa, com la que tenien amb els tramviàries, tot i que el polivalent Manaut és el seu assessor. Són treballadors que, d'alguna manera, pel seu isolament o desplaçament cap a un àmbit diferent, ixen de l'àrea municipal. Tanmateix, les Companyies són feroçment atacades. Ja

hem apuntat adés les raons. El més notable del cas és que l'odi púnic dels blasquistes quan la manprenen amb algú, té objectius ^{municipals} de curt abast (l'afer dels terrenys amb la - Moret-belga o d'Aragó, el trasllat de l'Estació amb la del Nord) però pren qualsevol ocasió com a pretexte. Així - veiem com "El Pueblo", que no és un periòdic "taronger" - com "Las Provincias" car les poques vegades que fa campanyes agràries és més aviat "arrosser", s'indigna molt més que el diari conservador perquè la Companyia Nord no posa suficients vagons de transport. Un accident ferroviari en la línia de Calatayud, del qual la Companyia d'Aragó aconseguí treure's de sobre greus responsabilitats, serveix - per a fer una campanya contra "el ferrocarril de la muerte", en el qual si no hi ha més accidents és per miracle. El mecanisme ideològic de la denúncia és sempre el mateix: Les grans Companyies protegides per la corrupció dels governs monàrquics fan allò que els ve en gana sense importar vides ni hisendes. Subliminalment hom està preparant els ciutadans contra els abusos que van en València. ^{17/}

El conflicte obrer en aquestes Companyies és - per a "El Pueblo" una nova ocasió de desprestigiar-les i es nota que no el viu des de dins com els dels tramviàries o els portuaris dels quals gairebé en tingué la direcció. Els blasquistes pressentiren que l'extensió geogràfica i l'envergadura del problema desbordarien els límits que havien traçat a la seua política. Les seues intervencions -

són més aviat marginals. Amb ocasió de l'aprovació d'una nova legislació sobre la vaga, que coartava aquesta possibilitat en diversos serveis, entre ells els ferrocarrils, Manaut, l'especialista en temes jurídic-laborals, publicà un parell d'articles en contra, seriosos i ben raonats.^{18/} En la vaga que anem a veure informen amb exactitud, encoratgen els obrers i les Societats per tal que els donen suport però es situen fora. Això sí, aprofiten l'avinente sa per ridiculitzar la Companyia, la qual cosa també era una mesura de pressió.

La vaga del ferrocarril d'Aragó esclata el 27 d'abril del 1903.^{19/} Els treballadors havien presentat les seues reivindicacions i avisat amb 15 dies d'anticipació. Davant la nul·la resposta de l'empresa, deixen el treball tots els fogoners de la línia València-Terol-Calatayud, - produint-se l'atur en tot el trajecte. El motiu és fona - mentalment salarial encara que debia existir un descontent general pel despotisme de l'Empresa ja que, segons "El Pue - blo", "exceden de toda crítica los escandalosos abusos de que vienen siendo víctimas los trabajadores". Aquests dema - nen un augment sobre el terme mitjà percebut, que és de - 100 pts. mensuals, estipulant-lo per categories: 150 pts. els maquinistes de 1ª, 140 pts. els de 2ª, 120 pts. els de 3ª, 95 els fogoners de 1ª, 85 els de 2ª, i 75 els de 3ª. Afegeixen, de més a més, que hom fixe en mig cèntim la pri - ma per quilòmetre en trens de viatgers i d'un cèntim en

els de mercaderies, canviant-la per la que donava l'empresa per estalvi de carbó, la qual venia a resultar d'unes 150 pts. mensuals. Amb tota aquesta combinació de factors és difícil calcular amb exactitud la quantia de l'augment però segons els treballadors era d'un terme mitjà entre - allò que estaven cobrant i allò que cobraven en altres empreses.

La Direcció de la Companyia es resisteix, de - principi, a la negociació tractant d'eixir del tràngol. - "La empresa con una temeridad criminal ha confiado el servicio a gente inepta. Ayer noche para que saliera el tren número 8 tuvo el ingeniero jefe de tracción que hacer de maquinista y el jefe del depósito vestirse de fogonero. Pero se conoce que son bastante torpes pues les costó más de una hora hacer el trayecto de aquí a Sagunto, que tiene - marcado en el itinerario 35 minutos". Al día següent l'empresa encara persisteix en la seua "temeridad criminal" però dubta esverada. "El Pueblo", que ha estat acompanyant - les seues informacions amb els titulars de "huelga importantísima", "huelga justísima" i "abusos insoportables en la Compañía" carrega les tintes. "Los belgas que están al frente de la línea deben comprender que no tienen derecho a tratar como esclavos a los trabajadores y hacer peligrar la vida de los viajeros. A menos que crean que los españoles somos una raza inferior". "Según nuestras noticias, el

trayecto de Caudiel a Begis que está fijado en una hora se hizo ayer en 2 horas y veinte minutos. Y, lo que es más - grave, el tren nº 6 se quedó parado en el túnel de Sarrión. Este tren lo conducía el maquinista Campayo y su inepto hi jo, colocado por la empresa para premiar al esquirol. Exi- jimos que ante la gravedad de la situación el Gobernador - obligue a la empresa a entrar en razón". En efecto, abans que pugués produir-se el caos o algun accident en una lí - nia que pel seu mal traçat hi era procliu, l'empresa accep ta les reivindicacions dels treballadors quasi en la seua totalitat i hom reprén el servei normal.^{20/}

Els ferroviaris seguiran isolats, mantenint di- versos enfrontaments de menor importància fins el 1910 - quan començarán a jugar un paper decissiu en el Moviment - Obrer.

2) LA LLUITA MES HEROICA: LA VAGA DELS BLANQUERS

- La situació del sector: la Societat, els empre-
saris, les condicions de treball

La Societat de Blanquers es constitueix a les dar-
reries del 1899 i en poc temps arriba a ser la més nombrosa
de les que s'adhereixen el 1900 al Centre Obrer i una de -
les més importants de la ciutat. Per aquells dies compta
amb 1.200 associats, pràcticament la totalitat de l'ofici.
Al nombre hi cal afegir la seua coherència i combativitat,
com tindrem ocasió de veure. En la seua constitució havien
estat protegits pel grup socialista dels M. Andreu, Fambue-
na, etc. Aquest fet tindrà un pes important en el desenvolupament
del conflicte puix no hi ha dubte que contribueix a
donar-li consistència ensens que introdueix elements de -
fricció amb els blasquistes. Ja parlarem de tot això. Defi-
nim, d'antuvi, la característica fonamental d'aquesta impor-
tant vaga, una de les que van deixar més petjada en la memò-
ria col·lectiva. És una lluita tremenda, fins a l'esgota-
ment d'ambdues parts, en defensa o contra l'associació. Les
reivindicacions econòmiques són introduïdes una vegada ini-
ciat el conflicte i, en el seu transcurs, són tornades a re-
tirar perquè allò que hi ha en joc és l'altra qüestió.

La vaga que anem a analitzar havia tingut ja un

precedent l'any anterior, només constituir-se la Societat. Els patrons no l'accepten i ofereixen a canvi reconstruir el gremi en base a patrons i obrers, embellint-lo amb magnífics avantatges.^{21/} "Todo lo que les ofrecían aquellos corifeos del titulado socialismo lo ofrecieron los fabricantes a sus obreros: escuela, caja de socorros, etc., dentro del gremio y con la subvención del gremio". Tot ho oferien els patrons, naturalment, davant el perill que puguéssien aconseguir allò que ells no volien ni podien donar: un sindicat obrer, esqueixant i independent del gremi patronal. Els eufemismes del llenguatge patronal insinuen molt més del que diuen: "Algunos de los fabricantes antiguos previeron el resultado del movimiento que se iniciaba entre los trabajadores para asociarlos, bajo el pretexto de siempre, de instruirlos y de mejorar su situación". I tant que ho van preveure! Inmediatament alguns d'ells van acomiadar uns quants obrers per l'únic fet de saber que s'havien inscrit en la societat. Esclatà la vaga, i fou breu perquè es tractava d'un tempteig de forces. Els patrons van reconèixer formalment el dret a associar-se, dret que ja era reconegut per la llei. El 21 de novembre del 1899 hom signava un acord al qual li era donada certa solemnitat ja que va ser fer davant el Governador i el Batlle. Per part dels treballadors el van subscriure el president i el secretari de la Societat i Fambuena, del PSOE. En la primera clàusula els patrons es comprometien a no acomiadar de les seues fàbriques

cap obrer per l'únic fet d'estar associat. En la segona estipulava que "atendida la naturaleza de la industria de que se trata, la Sociedad no promoverá ningún paro en el caso - de no ser atendidas sus peticiones sino después de 20 días de haber sido desestimadas". La veritat és que aquesta clàusula no passava de ser una formalitat limitativa però l'hem esmentada perquè els patrons la van emfatitzar, pretenent - que no s'havia complert i que per això tenien la raó de - part seua. Si això era cert, molt més ho era que els patrons no havien complert la tercera clàusula per la qual es com - prometien a que en cas d'acomiadament (que mai no es produïria per pertànyer a la Societat) haurien d'avisar també amb 20 dies. Però no discutim els termes formals de la qüestió abans de donar compte dels esdeveniments. El cas és que - existia un acord de reconeixement de la Societat obrera. - Aquest acord tenia, si més no, un valor exemplar o paradigmàtic en la mesura que havia estat aconseguit després de la constitució i impugnació d'un de les més importants, és a dir, mitjançant una agressió patronal i una coratjosa i vic - toriosa defensa obrera. Per això l'incompliment patronal - tingué per als treballadors tanta gravetat. En els inicis - de la seua reconstitució les Societats es jugaven el seu fu - tur i és admirable la lucidesa amb la qual van saber defen - sar-lo.

Hem descrit la situació de la Societat de Blan - quers en el moment d'esclatar la vaga. Diguem dues paraules

sobre els empresaris i la situació general del sector. Les blanqueries i magatsems on s'adobaven i aparellaven les pells abundaven en la ciutat i un índex d'això és el gran nombre de treballadors, prop de 1.300.^{22/} No confirma, de més a més, el fet que una indústria que depenia directament d'ella, la del calçat, comptava també amb un nombrós personal. La Societat de sabaters dona compte de tenir només en València 700 associats, als quals calia afegir algunes empreses importants del sector radicades en Torrent. La infraestructura econòmica de les blanqueries no podem conèixer-la amb detall i exactitud. No apareixen esmentades entre les que preocupen a la Cambra de Comerç i trobem en les seues Memòries com indústries en crisi. Tanmateix, el 1898, degut a la crisi cubana, van travessar un mal moment car només treballaven mitja jornada. La recuperació vingué aviat ja que l'inici del 1900 treballaven a ple rendiment. Respecte a l'estructura empresarial cal afegir un parell de dades d'interés. "El Pueblo" en una de les seues crides a la concòrdia fa al·lusió a què, enfront de la intransigència d'uns pocs, la majoria dels empresaris són comprensius puix gairebé tots han estat abans treballadors. Aquesta dada, que veurem repetir-se en parlar dels constructors de carruatges, coincideix amb la idea general que hom té sobre el caràcter de la petita empresa valenciana, sorgida de l'establiment per compte propi d'algun treballador. Idea que han verificat empíricament alguns estudis al vol-

tant d'èpoques pròximes. En aquells anys, dejuns d'enques -
tes, ens hem de conformar amb informacions aproximatives. -
La d'"El Pueblo" es veu confirmada per un dels primers comu -
nicats dels treballadors. En ell s'adrecen als petits empre -
saris del sector fent-los veure que la vaga serà duta a una
situació extrema pel Sr. Martinez car la seua intenció és -
enfonsar a molts d'ells. "A Martinez no le importa perder
3000 o 5000 duros pero el prolongamiento de la huelga puede
significar la ruina de otros muchos pequeños", diuen els -
obriers en una anàlisi que sorprén per la seua sensatesa. -
Després de dos mesos de vaga "El Pueblo" constata que mol -
tes empreses ja no podran recuperar-se i la Comissió de pa -
trons, capitanejada per Martinez, retruca que és impossible
admetre tots els treballadors. Tot ens duu a concloure que,
en efecte, el grup dels "grans" ha planejat, junt amb l'es -
capçament de la Societat obrera, un reajustament del sector
Pensem que quan hom diu això han marxat de la ciutat prop -
de 500 treballadors dels 1400, aproximadament, que el forma -
ven. Sabem també que el gremi i la Societat de sabaters es
queixen de l'enorme pujada dels preus de les pells, la qual
cosa s'esdevé abans de la vaga i ens confirma encara més -
l'operació de concentració monopolista planejada per uns -
quants fabricants de cuir acabat per tal d'imposar més fà -
cilment els seus preus. 23/ Hom provoca la vaga en les grans -
blanqueries (Barea, Boluda i Martínez Lechón), i roman sota
el control terrorista del "capo" dels Martinez, D. Esteban,

en l'arbre genealògic-comercial del qual podem comptar -
 quatre inscripcions en la Cambra.^{24/} Ell imposa a tots els fa-
 bricants el compromís, sota determinades sancions económi-
 ques, de no acceptar aïlladament la negociació amb els va-
 guistes. Allò terrible del cas, sempre actual, és que els -
 petits fabricants, per por a l'obrer, s'avinguen a signar -
 la seua sentència de mort, amb molt poques excepcions.

Un altre aspecte a tenir present és la mena de --
 treball, realitzat en condicions d'especial duresa. La majo-
 ria de les blanqueries estaven situades entre el carrer de
 Blanqueries i la ronda de Guillem de Castro, fins les proxi-
 mitats del Temple. D'aquesta manera aprofitaven la proximi-
 tat del riu per a la feina de neteja de les pells que els -
 obrers havien de realitzar amb l'aigua a mitja cama i a -
 l'aire lliure.^{25/}

Treballant en aquestes condicions, la malaltia -
 s'aferjava als obrers, especialment reumes i pulmonies i, -
 com a conseqüència del seu mal guariment, tuberculosi.^{26/} D'a-
 quí que la popular subscripció del cèntim del Dr. Moliner,
 per al Sanatori de Portacoeli, fos molt estesa en el sector.
 Els 500 obrers de les blanqueries dels Martínez hi estaven
 apuntats i quan el gener d'aquest any s'esdevingué el tren-
 cament dels blasquistes amb l'original Doctor, s'hi van es-
 borrar. Per cert que aquell gestionà amb la direcció de -
 l'empresa el poder parlar amb els obrers i aconseguí que al

guns s'hi reapuntassen. "El Pueblo" comentà orgullosament indignat que "a nosotros la empresa no nos deja entrar porque apoyamos a los obreros en la pasada huelga de Noviembre". La resposta del periòdic fou obrir una subscripció - d'ajuda a la família d'un obrer, acomiadat anteriorment pels Martinez, i que havia mort tísic. A desplants efectistes no els guanyava ningú. De forma demagògica va introduir en la seua campanya contra el Doctor, a qui fins aleshores havia donat suport, la idea que allò que calia era evitar la tuberculosi que produïen les males condicions de les fàbriques, en lloc de replegar diners per guarir-la. El primer, evidentment, era cert en el cas de moltes indústries, com les blanqueries, i com veurem en parlar del sector tèxtil. Deixant, de moment, el tema de les condicions sanitàries de l'adobat del cuir, que no era sinó un factor més de la seua duresa, acabem la caracterització general. Els treballadors d'aquest ofici es trobaven en la difícil situació de fer quelcom "especialitzat", en la mesura que no tots volien ni podien fer-ho, però sense tenir veritablement un ofici, com podrien dir d'un tallista o un ajustador. Aquesta circumstància afegirà un especial dramatisme a la lluita pel lloc de treball que anem a presenciar i és remarcada en l'informe dels blasquistes a l'Ajuntament.

De les causes del conflicte que s'esdevé a mitjan abril tenim dues versions diferents. L'explicació de la patronal, donada en un llarg comunicat, és que els obrers ha-

27/

vien abusat del dret d'associació. "En la fábrica de D. José Lechón impusieron la despedida de un trabajador por el pecado de no ser asociado. Igual pretensión tuvieron en la fábrica de D. José Borrás y en la Gra. Vda. de D. Vicente Boluda, imponiendo la separación del encargado por el mismo pecado de no ser asociado". En arribar aquí el comunicat patronal fa un salt líric puix resulta que, immediatament després de tot això, els obrers es declaren en vaga sense el pre-avis dels 20 dies. El lector queda desconcertat però per aquests casos hi ha l'infal·lible "deus ex màquina" dels agents a sou i els pertorbadors que "no tienen otro interés que el de subyugar a los trabajadores para realizar sus fines a costa del sacrificio de los obreros". Les coses mai no han estat tan senzilles ni ho van estar aleshores, però les explicacions patronals romanen inalterables.

La versió dels treballadors es remunta també a l'acord de novembre de 1899 però per a denunciar el seu immediat incompliment per part dels patrons.^{28/} En efecte, el gener del 1900 un d'ells, Barea, acomiada alguns treballadors pel fet de ser associats, produint-se així un primer conflicte. La vaga es resolgué d'una forma certament original. Els associats van abandonar la blanqueria, prohibint que ningú no hi treballés, i negant-se a treballar amb ningú d'aquells qui havien col·laborat amb l'esmentat Barea. Aquesta fou la raó dels casos citats per la patronal, segons

la qual els treballadors van imposar l'acomiadament de no - associats en dues empreses. En realitat, no fou així sinó - que es van negar a treballar amb els esquirols del conflicte anterior.

De tota manera, aquells foren tempteigs prelimi- nars. La gota que va vessar el got fou quan en la important fàbrica de la Vda. de Boluda hom comença a privilegiar els no associats donant-los un plus de jornal. Els treballadors consideren aquest procedir com un trencament del pacte de novembre. En Boluda decideixen anar a la vaga i en pocs - dies, del 17 al 21 entre els dos fets, s'adhereix tot el - sector.^{29/} Es aleshores quan afegixen a la raó fonamental de solidaritat i defensa sindical una plataforma reivindicati- va molt modesta. Un real augment del jornal, hores extres a doble preu, no treballar els diumenges (encara no ha estat promulgada la llei del descans) i que els patrons acudes- - quen a la societat en cas de necessitar operaris. Evident- ment, la vaga fou convocada amb gran precipitació "formal", en allò que fa referència a terminis i preavisos, però no - amb gratuïtat. La plataforma reivindicativa a la qual els - patrons no van tenir temps de respondre era una qüestió se- cundària i el que pesava eren les continues infraccions - d'allò pactat respecte als drets dels associats. El que exi- gien els treballadors era que hom respectàs aquest dret i - que l'empresa Boluda fes marxa enrera en el seu tracte dis-

criminatori. Però Boluda y la saga dels Martinez van veure, com hem dit abans, una ocasió propícia per als seus plans i es van tancar des del primer moment en una actitud intransigent. Podien matar dos pardals d'un tir: desfer la societat obrera provocant el seu fracàs i sagnar medicinalment el sector, sobrecarregat d'empreses, portant les més febles a la ruïna. Podem preguntar-nos per què els obrers, que des del primer moment havien vist aquest perill i l'havien denunciat, van caure en la provocació. En les explicacions "a posteriori" ens parlen uns d'inxperiència, altres de dirigisme, altres de falta d'ajuda. Deixem aquestes reflexions per al final. En el moment de produir-se només caben un parell de raons elementals però de pes suficient per tal que els treballadors prenguessen la greu decisió d'una vaga que preveïen difícil. En primer lloc, no era clar que la tanca-da intransigència dels grans anés a imposar-se de manera -- tan fèrria i disciplinada a la resta. De fet, només començar, tres o quatre empreses cediren a les demandes dels treballadors i se'ls hi afegiren unes poques més. En segon lloc, el moviment obrer s'ha vist al llarg de la seua història en situacions sense eixida davant les quals no ha tingut més remei que tirar endavant. Llargues i heroiques lluites de la seua història acabades en aparents derrotes han estat -- considerades com a exemple, tot i reconeixent els seus errors. Sense la vaga de "Bandas", per citar un exemple conegut, el moviment obrer en la seua resistència al feixisme no hagués

estat el mateix. Aquest mateix heroisme sense eixida inme -
diata, però sense el qual el futur hagués estat ben dife -
rent (almenys en valors ètics per a la col·lectivitat), és
allò que cal considerar en la decisió que el 18 d'abril em -
pentava els nostres blanquers a resistir fins a la fi.

- El desenvolupament de la vaga

El dia 20 d'abril, senyalat per a l'atur general
del sector, un grup compacte i nombrós de més de 1.000 ho -
mes travessava el barri del Carme i recorria la ronda de -
Guillem de Castro. No hagués estat necessari per ells, car
allí hi eren tots, però calia recórrer les blanqueries una
rere l'altra per tal de veure si hom treballava amb esqui -
rols. De moment no els apareix res sospitos encara que sa -
ben que aquesta serà només una de les batalles. El poderós
Martinez ha fet pressió sobre els seus amics polítics i en
Requena i Gandia hom ha cridat bans oferint treball de blan -
quer. Diversos grups resten vigilant les portes de les fà -
briques, un altre més compacte s'adreça al centre de la ciu -
tat per tal de fer palesa la vaga i una comissió marxa a -
protestar davant el Governador per la col·laboració de l'au -
toritat civil amb els patrons. Aquest no ho pot creure i, -
tot fent les investigacions pertinents, resulta que ha es -
tat la Guardia Civil qui reclutava gent pels pobles. Promet
que no tornarà a repetir-se però les promeses se les enduu
el vent ja que tindrem oportunitat de veure altres actua -

cions encara més descarades.

La vaga és rebuda en la primera plana d'"El Pueblo" amb paraules d'encoratjament. Serà una de les que el periòdic es prendrà amb més interès i seguirà al dia. A banda de raons de justícia i ètica passa aquí el mateix que en la de tramvies, encara que no és un cas tan fàcil i, per això, a l'hora de fer-hi l'estudiós ho ho dubtarà gens. Talment la de tramvies, aquesta vaga s'esdevé en el moment clau de rellançament de les Societats obreres i on el qual el blasquisme volia guanyar influència. Però, a diferència d'aquella, en aquesta ocasió ja s'ha produït el trencament de socialistes i blasquistes i l'escisió entre el Centre Obrer, d'influència ugetista, i les societats del carrer de l'Ensendra, d'influència blasquista i anarquista, les quals formaran molt aviat una federació. Els blanquers havien restat al Centre Obrer, com era d'esperar, car ja hem senyalat que la constitució de la societat havia estat tutelat pel grup de M. Andreu i Fambuena i que aquest signà l'acta d'acord amb la patronal el novembre del 1899. Al llarg del conflicte veurem que els socialistes actuen com assessors en repetits moments. Hom pot comprendre que l'interès blasquista per mantenir una zona d'influència en el moviment obrer era aquí major per tractar-se d'una lluita per l'hegemonia en una societat de capital importància pel seu nombre i combativitat. En conseqüència, només declarar-se la vaga, "El Pueblo" obri una subscripció d'ajuda, tal com havia fet amb

els tramviàries, que encapçalaven Avalos i Manaut, coneguts prohoms del partit, Castrovido, que aleshores escrivia diàriament l'article de fons, i a la qual s'afegeix Blasco quan torna d'un viatge. A més a més de la subscripció, hi aboca tot el seu aparell informatiu dedicant-li sovint a la vaga la primera plana. I quan arriba el moment, trasllada la qüestió, amb la seua tàctica habitual, a l'Ajuntament.

El desenvolupament de la llarga vaga, que no s'extingeix fins a les darreries de juny, travessa diferents fases, però fé un comú denominador: la cohesió i fermesa de la Societat manifestada en els primers moments d'eufòria així com en l'amarg final. L'activitat combativa i organitzada dels treballadors presenta, esquematitzant, quatre direccions: 1) mantenir la vaga vigilant que ningú no trebal·le. 2) aguantar-la buscant el suport de les altres societats. 3) resoldre-la, tractant de negociar per tots els mitjans. 4) donar-la a conèixer, tot sensibilitzant l'opinió pública. Dues paraules sobre cada punt.

1) Per tal de mantenir la vaga i evitar que la patronal la burle amb esquiroles, organitzen piquets permanents davant les fàbriques, inclús per la nit. Els primers dies causen un gran impacte en la ciutat les fogueres que encenen per a escalfar-se els qui romanen de guàrdia nocturna. Sotmés a pressió per part dels patrons el Governador envia contra-piquets de la Guàrdia Civil que impedeixen als vaguis-

tes quedar-se a la porta. Aleshores, passegen pels voltants i diverses vegades són detinguts. De l'eficàcia d'aquests piquets ens pot donar idea el comunicat de la patronal del qual, naturalment, hi cal treure la palla abundant. "Cercados, sitiados por los huelguistas garrote en mano y al lado de la misma Guardia Civil encargada por la autoridad de custodiar el hogar y la vida de los patronos, éstos no han podido utilizar el servicio de otros trabajadores para atajar - las funestas consecuencias de la huelga y ellos mismos, sus hijos, sus domésticos, y, en algunas tenerías, hasta sus esposas y sus hijas, se han visto precisadas a ocuparse en - faenas superiores a sus fuerzas e impropias de su condición y de su sexo para salvar algo de su fortuna, amasada con el sudor y el trabajo constante. Las autoridades provincial y municipal, la prensa, han podido presenciar el espectáculo tristísimo que ofrecen esas tenerías en las que los fabricantes ven que avanza paso a paso su ruina sin que les sea dado, gracias a esas guardias organizadas contra la ley y atentatorias contra el derecho, introducir en sus fábricas - trabajadores que quieren trabajar... Ante todos estos hechos la autoridad gubernativa ha creído que no podía ni debía hacer otra cosa que interponer sus oficios como amigable componedor y poner a cubierto de un golpe de mano las fábricas, estableciendo en ellas retenes de la guardia civil".

La "terribilitat" dels piquets no era tan gran com els patrons planyívolament expressen. I les funcions de la Guardia Civil es demostraren menys circumspectes del que dona a entendre la intencionada frase "para prevenir un golpe de mano". Malgrat tot, cal reconéixer que l'eficàcia dels piquets fou radical car molts pocs esquiroles gosaren entrar a treballar inclús protegits per la Guardia Civil, i aquells qui ho van fer no s'atreviren a eixir. D'això ens informa la mateixa comissió de vaga en un comunicat a la premsa.^{30/} La qüestió fou que unes senyores van dir als qui guardaven la blanqueria d'E. Martínez que dins hi havia uns esquiroles tancats i van demanar que els deixassen eixir sense destorbar-los. Eren set pobres diables que portaven 20 dies tancats sense atrevir-se a eixir. El seu estat era llastimós - puix sembla que l'empresa ben just si els atenia i n'hi havia tres malalts. Els vaguistes els van treure, els van donar de menjar i van dur els malalts a l'hospital. "Nosotros no somos inhumanos y así habrán podido comprobarlo los señores que estaban presentes". El comunicat de la Comissió de vaga acaba amb un comentari irònic i aborronador. "Los esquiroles contratados por el Sr. Martínez con promesas aún no han cobrado un céntimo. Juzgue el público por sí mismo del proceder de los obreros y de los patronos".

2) La Societat tingué bona cura de recaptar la solidaritat moral i econòmica de la resta de societats, cosa que va aconseguir amb generositat i entusiasme. En començar

la vaga, els blanquers tenien en la caixa de resistència -
 1.020 pts., quantitat ben clarament insuficient, però cal -
 tenir en compte que feia només uns mesos que havia hagut -
 d'enfrontar una altra vaga. De tota manera, podem veure -
 aquí per què els anarquistes atacaven, amb cert fonament, la
 confiança mecanicista en les caixes de resistència. Amb -
 aquest pressupòsit, una societat de més de 1.000 treballa -
 dors hagués necessitat un fons de resistència fabulós per
 poder llençar-se a una vaga perillosa i llarga. Però sobre
 aquest punt ens remetem al capítol anterior. Allí déiem que
 les Societats van anar establint unes normes mínimes per re -
 gular l'ajuda mútua i és evident que la de blanquers hi -
 queia dins. Les Societats van fer un enorme esforç de soli -
 daritat i al final de la vaga moltes tenien les caixes ex -
 haustes. A banda de les aportacions globals, hom adoptà el
 sistema d'una quantitat fixa setmanal, per exemple.- els es -
 tibadors 20 pts. setmanals, constructors de guitarres 10, -
 boters del Grau 50, operaris d'Alcañiz 20. Els vaguistes -
 van recórrer les fàbriques en algunes ocasions.^{31/} Així els -
 veiem a la porta de la Fàbrica de Tabacs i, en una escena -
 amb llum de gas i color d'època, a les 4 de la matinada re -
 corren els forns acompanyats de la dinàmica Comissió de la
 Societat de Forners. Hi hagueren donatius importants, com -
 1000 pts. dels boters del Grau i 1000 pts. dels sabaters. -
 Però tot i amb això, en perllongar-se, fou necessari recó -
 rrer a un festival (per al qual la Diputació negà el Princi

pal) i hom demanà l'ajut de l'Ajuntament, del qual parlarem més endavant.

A més del suport econòmic hom plantejà, com gairebé sempre s'esdevenia en casos semblants, la qüestió de la vaga general.^{32/} La Societat de Sabaters, que era la més vinculada als blanquers, va subscureix la possibilitat molt aviat, quatre dies després d'obrir-se iniciant el conflicte, demanant una reunió de totes les societats. La proposta va quedar en l'aire fins que, quan la situació començava a posar-se difícil, fou tornada a plantejar intervenint aleshores "El Pueblo" amb poderós efecte dissuasori.

3) La negociació és buscada des del primer moment en base a l'acceptació, empresa per empresa, dels punts mínims de la plataforma (augment d'un ral, hores extres i, sobretot, reafirmació del respecte als associats). Aquesta estratègia la veurem practicada amb un relatiu èxit en les vagues de forners i fusters. Aquí no dona el resultat desitjat i l'eufòria d'"El Pueblo" en constatar que, en principi han acceptat 4 i als quinze dies ja són 16 les empreses negociadores, sembla exagerada i ridícula. Per això esdevé aviat en fúria contra Martínez i el seu trust i es desfoga contra algun conegut republicà "mercantilero" (del Mercantil, no blasquista) que donava suport a Martínez.^{33/} "El ex obrero cortador F. Iluch, transformado en patrono ha estampado su firma al lado de la de Esteban Martínez. Es extraño,

pues alardea de opiniones revolucionarias. Se ve que, influido por el ambiente, sostiene los derechos de la burguesía y hasta enseña doctrina cristiana sin olvidar aquello - de que a Dios rogando y con el mazo dando".

Segons va perfilant-se que aquesta eixida és impossible, hom intenta forçar a Martinez fent pressió sobre el Governador per tal que l'obligue a negociar. És el moment clau del conflicte. Han passat uns 15 dies, som a 8 de maig, i encara és temps de trobar una eixida que pugui satisfer les dues parts. Els blasquistes ho entenen així i s'ofereixen a fer de mitjancers encarregant a Taroncher, que aleshores és el cap de la minoria republicana en l'Ajuntament, que plantege el problema al Ple. La sala de reunions s'omple de blanquers. Després d'una llarga discussió hom nomina una comissió de tres regidors de diferents partits per tal de transmetre al Governador la seua preocupació per la vaga. Taroncher multiplica les seues gestions conciliadores. Els vaguistes retiren les seues reivindicacions econòmiques deixant reduïdes les seues exigències a la readmissió de tots i a les garanties pactades sobre els associats. El Governador convoca una reunió i declara que tot pot solucionar-se. Però la Comissió es cansa d'esperar en el despatx del Temple... Els patrons no acudeixen. No es tracta només d'una bufetada als treballadors, d'un acte descortès i fetsenda del prepotent Martinez, sinó d'una decisió calculada. El

"trust" no vol negociar de cap manera, encara que li siguen oferides totes les facilitats, i de moment retarda la resolució amb excuses, dilacions i tardades, per poder dir després que ja és massa tard. Som a 11 de maig, i, com hem dit, és el punt d'inflexió de la vaga que a partir d'aleshores entra en un atascac. Els treballadors mantindran fins el darrer moment una dignitat exemplar però entre blasquistes i socialistes comencen a manifestar-se discrepàncies. El fracàs de la negociació permet que els socialistes diguen a - "El grito del pueblo", un periòdic de curt tiratge que acaben d'editar, que "Tarancher ha querido hacer de Cirineo de los curtidores, bailando de Herodes a Pilatos, para llevarlos al Calvario". L'acusació és de tebiesa i indeterminació, de no voler fer-ho de tot. Per als blasquistes, que reben molt malament les crítiques, el cul de sac en què es mourà a partir d'ara el conflicte és degut a les manipulacions i la intransigència dels socialistes. Afortunadament les discrepàncies afloren menys que l'entestament que tots dos continuen posant en la lluita i això cal reconèixer-ho en honor seu.

4) Respecte a la informació a l'opinió pública és notable la forma de cuidar-la. Trobem algun cas de Societats que després de bastants dies de vaga es despengen amb una nota en la qual, no sabem si per un cert complex d'inferioritat gremial o de superioritat obrerista, diuen: "No es costumbre de esta sociedad girimir sus problemas en la -

Prensa però ante el remitido patronal, nos vemos obligados ...". En aquest cas, i molts altres, no és així. Des del primer moment els blanquers informen detalladament dels passos que van donant, aclarint, com era en realitat, que no són ells sinó els patrons els qui han trencat el pacte signat en novembre. En aquesta freqüent comunicació amb la premsa potser hi cal veure l'orientació de M. Andreu, un dels assessors socialistes que després de la vaga de tramvies havia escrit amb una visió moderna del pes de l'opinió pública: "El triunfo se debe en gran parte al apoyo de D. Nadie, de la gente, y sería torpe indisponerse con la misma que tan buenos apoyos puede prestarnos". Potser siga degut a la consciència que tenien els blanquers de la importància de la seua vaga i d'allò que s'hi jugava el moviment obrer.

- La radicalització del conflicte

La nova fase en què entra el conflicte després del fracàs de la negociació, manté les mateixes quatre constants però radicalitzades per una forta tensió dramàtica. Les dues parts s'adonen que és ja un combat a mort: la supervivència a tota costa de la Societat i els seus principis, per una banda; la destrucció i l'aniquilació d'aquella, a qualsevol preu, per l'altre.

En primer lloc, la combativitat i la cohesió dels

treballadors segueix un peu malgrat que les dificultats es multipliquen. La decisió de no entrar a treballar mentre - hom no accepte les condicions de la Societat es manté unànim fins a la fi. Els darrers dies, quan ja molts han optat per marxar de València ans que claudicar, s'esdevé un cas patètic.^{34/} Un obrer associat rondreja enfront de la blanqueria de Martinez, amb la intenció d'entrar-hi, però sense atrevir-se a fer-ho. Un grup de companys, als qui acompanyen moltes dones, l'observen en silenci. L'aspirant a esquirol s'allunya pensant però la seua muller el reté. Discuteixen i ella entra a la fàbrica. Torna a eixir acompanyada d'un dels amos que demana a la Guardia Civil protecció per a l'esquirol. Els companys el miren callats, amb pena, sentint que els crema la veremanya aliena, però les seues dones són menys discretes. "Escultado como un criminal entró en la fábrica. La satisfacción de su esposa hubiera sido intensa, pero se la malograron las mujeres de algunos huelguistas que la pusieron de oro y azul. Lo más extraño es que este obrero informal es propietario de una casa y de varias tierras". Però és un cas només. Les blanqueries segueixen aturades tot i que Martinez multiplica els seus esforços per reclutar esquirols. "El Pueblo" denuncia un bar, enfront de la plaça de bous, on hom "enganxa" jornaleros que arriben dels pobles i se'ls endueu enganyats custodiats per la Guardia Civil. Aquesta es pren cada vegada més atribucions mostrant una escandalosa paranoia. Els veïnes per tal d'evitar con-

flictes inútils, i ja que la ciutat està en estat de guerra arran dels aldarulls esdevinguts el 10 i 11 de maig amb motiu del tancament de botigues de la Unión Nacional, i per a fer demostració de bona voluntat, han suprimit els piquets. La Guardia Civil dissol els grups que inevitablement es formen i, al final, practica nombroses detencions. S'esdevé el cas veritablement indignant que els detinguts són duts primer a presència de Martínez, el qual s'ha fet ja amo i senyor de la situació, per tal de sotmetre'ls a coaccions.

Tot això respon a un canvi d'actitud del Governador arran del boicot de les negociacions per part de la patronal i del consegüent enduriment del conflicte. L'autoritat civil s'ha deixat impressionar pels patrons després que aquells l'han fet visitar les fàbriques abandonades. Segons una nota de la patronal, en elles hi ha 400 pells ja remulades i a mig adobar que seran llençades a perdre i que suposen, a 4 i 6 pesetes el quilo, molts de milers. Els obrers repliquen que no és cert, que quasi no va quedar treball dependent i que si han de llençar les pells ells estan disposats a comprar-les a 1 pta. el quilo. "El Pueblo" comenta que si el Governador hagués visitat les cases dels obrers encara hagués vist més pèrdues. I, a més a més, "sin tener ellos la culpa". Però, naturalment, el Governador només gira visites a les fàbriques i, un cop veu fracassat el seu tímid intent negociador, està disposat a que la vaga acabe afavorint la patronal. Per altra banda, la pressió que exerceix

el Governador militar és molt forta ja que la ciutat està sota el seu comandament des del dia 12 de maig.

El suport de les societats obreres en aquesta nova fase del conflicte, cada vegada més dramàtic i tens, roman incòlume. Segueixen apareixent en "El Pueblo" les llistes d'aportacions. De la Societat de Tramvies 800 pts., dels acomodadors de la plaça de bou una mòdica quantitat, dels blanquers de Barcelona, d'infininitat de particulars una posseta o dos rals. La tenacitat dels blanquers commou la gent. Alguns barbers s'ofereixen a fer-los el servei debades. Els amor d'unes cassetes de Mont-Olivet, on viuen un grup d'ells, els dispensa el llo per. Ho fa un nou festival. Els vaguistes desenvolupen una activitat incansable per a recaptar ajuda i recorren els pobles de la província. Podem seguir el seu itinerari gràcies a que "El Pueblo" li dona un gran relleu perquè en la majoria dels llocs són acollits pel Casino Republicà. "El domingo, en el primer tren, llegaron a Xàtiva (Xàtiva) los obreros delegados por la Sociedad de trabajadores cartileros de esa capital con el objeto de reunir recursos para el sostenimiento de la lucha entablada contra los abusos del capital. Se trasladaron al Circulo republicano...". Aqueix diumenge (22 de maig) trobem una comissió que visita Xàtiva i altra Sueca i Cullera. Els dies següents els trobem a Billa, Illaurí, Riola, Gandia, Sagunt... A la fi, per tal d'estalviar el màxim allò recaptat, fan els viatges a peu, Les anècdotes, seleccionades amb in-

tenció per "El Pueblo", proliferen. Els republicans de Sagunt, emocionats, els conviden a una succulenta paella, mentre la Societat Vitivinícola de propietaris no els dona res. En Tabernes i Puçol (en la geografia blasquista és zona carlo-clerical aquella que s'estén d'Alboraia a Massamagrell) es neguen a rebre'ls. I no pot faltar un capellà, el de Xeraco, que després d'un sermó els dóna 10 cèntims. A banda del fet veritablement admirable d'aqueixos treballadors marxant caminant de poble en poble, la col·lecció d'anècdotes recollides per "El Pueblo" no és gaire important ni importa que siga verídica. Si resulta rellevant és precisament perquè el periòdic l'empren per a marcar els seus amics i enemics tradicionals.

Amb aquesta situació de radicalització del conflicte hom torna a plantejar entre les Societats la possibilitat d'una vaga general tal com havien proposat els sabaters ja a la primavera del conflicte. La iniciativa sorgeix aquesta vegada del Centre Obrer i a proposta dels socialistes, que aprofiten l'avinentesa per atacar els blasquistes. La vaga està "podrint-se" tot i seguir incòlume la unitat i la resistència dels treballadors. Les oixides són cada vegada més tancades i, en aquest clima, és lògic que campe el nerviosisme entre els seus inspiradors. La Societat de blaquers no pot ser considerada agetista, malgrat que en la seua fundació els promotors hi havien estat socialistes i que en l'anterior vaga havia signat l'acord un d'ells amb

la Junta de la Societat. Segurament per a demostrar la seua autonomia, amb motiu de la celebració de l'1 de maig no accepta la invitació socialista. Però no hi ha dubte que el pes i la influència dels dirigents socialistes hi debien ser molt forts. Això ho sabem tant per les acusacions de la patronal o dels blasquistes, que podien ser interessades, com per alguna declaració de la mateixa Societat. La seua Junta protesta en la premsa contra les esmentades acusacions d'esser manejats per un grup de socialistes i proposa, per a evitar qualsevol sospita, que hom nomena una comissió de control amb persones de les diferents Societats. Tanmateix, exclou d'aqueix control la manera de dur la negociació, la qual cosa, si bé apareix com una senyal d'autonomia, permet pensar que precisament en la marxa de la negociació, i així en allò fonamental de la vaga, eren aconsellats pel grup socialista.

El fet és que després del fracàs de la negociació del 12 de maig i de la radicalització de la vaga hom celebra al Centre Obrer (recordem que a partir del dia 1 de maig n'hi havia dos) una reunió en la qual M. Andreu, Cases i Gascó, coneguts socialistes, tenen la veu cantada. Les resolucions que s'adopten són: protestar per l'actitud pro-patronal del Governador. Protestar contra l'Ajuntament que no els ha ajudat i demanar 8.500 pts. destinades a ser donades als Blanquers en les festes del Corpus. Celebrar un míting i proposar a totes les Societats obreres que acordem una va

ga general.

Paga la pena que ens aturem en aquestes ressolu -
 cions perquè provoquen una reacció immediata i destemprada
 del periòdic blasquista.^{35/} El dia següent respón en una agra
 gasetilla: "Ya pasa de castaño oscuro la campaña que cier -
 tos elementos que monopolizan un Centro Obrero están haciendo
 contra nosotros. Si El Pueblo no existiera, el movimiento
 obrero no hubiera encontrado eco ni crónica en ningún peri
ódico". El mateix dia, l'article de fons, que habitual -
 ment signa Castrovido, és dedicat a la vaga general. L'articulista
 fonamenta la doctrina oficial blasquista sobre el -
 tema, la qual, per cert, no fou sempre mantinguda d'igual -
 forma en la pràctica. Aquest tema de la vaga general el -
 tractarem més a fons en altre capítol. Ara només ens interessa
 destacar alguns aspectes. En primer lloc que la postura
 mantinguda per Castrovido denunciant que la vaga general
 no duu enlloc és habitual, en contradicció amb la retòrica
 radical que el blasquisme produeix entorn de la revolució i
 en contrast amb la seua pràctica freqüent d'aldarulls de carrer,
 que encara és més ineficaç. Això ens indica, en segon
 lloc, que el blasquisme no té una concepció revolucionària
 que tinga res a veure amb la tradició obrera, en la qual la
 paralització de la producció podria dur a un canvi social,
 sinó amb la concepció del motí, el disturbí i l'aldarull urbà
 com a manera de canviar el règim polític, amb el model -
 de les revolucions del s. XIX. En conseqüència podem dir, -

en tercer lloc, que la postura davant la vaga general sem - pre serà cauta per a no veure's desborats, de vegades obertament negativa i de fre, però sense excloure moments d'ajuda i suport quan les consideracions polítiques més o menys oportunistes així ho aconsellen. No entrem ací a considerar si aquesta postura va constituir una influència nefasta sobre el moviment obrer o va servir per a corregir l'error de convocar ritualment, freqüentment i inútil, vagues generals.

Anem a veure allò que diu l'articulista d'"El Pueblo" perquè ens estalvia comentaris. "Tratan algunas Sociedades obreras de apoyar con una huelga general a los cortidores. El paro de todos serviría, a su juicio, para que cesara la porfiosa y larga huelga de los obreros cortidores. A primera vista, y supuesta la afición latina por lo expeditivo, sencillo y simple, esa idea atrae, enamora y seduce. Pero es preciso no dejarse seducir por las apariencias. Sí, el procedimiento, por lo expeditivo, entusiasta, como todo aquéllo que, de pronto, por arte de birlibirloque nos dé lo que deseamos. El milagro, la lotería, la revolución, tienen en España muchos adeptos. ¿Qué extraño es que los tenga la huelga general? Creémoslo, con todo, y salvada la generosidad y buena fe de los iniciadores, muy prematura y expuesta al fracaso. Lo primero que sería preciso es que esa huelga general, lo fuese en efecto, no creemos lo fuera, y no lo creemos porque en países mucho más adelantados no ha podido practicarse aún con buen éxito ese supremo recurso. Mucho

es lo que han progresado las masas obreras; pero así y todo les falta cohesión, conciencia de su fuerza, unidad de acción, ilustración y otras muchas condiciones indispensables para una huelga general. Esa idea fue ya acariciada - por los partidarios de la revisión del proceso de Montjuich y no se pudo llevar a la práctica. En Valencia, además, - las asociaciones obreras datan de muy poco tiempo y no son lo suficientemente fuertes para realizar un paro total. Si la huelga se hiciese y resultara incompleta, parcial !cuán^{to} contratiempos acarrearía! Daría pretexto al Gobierno - para suspender las garantías constitucionales, con lo cual no podrían los obreros reunirse ni asociarse; agotaría los fondos de todas las sociedades de resistencia y, como en - esos casos el desorden es inevitable, habría entre la masa trabajadora muchas bajas por muertos, heridos y prisiones. Total: un quebranto moral y material incalculable para la masa obrera y un aumento de fuerza para la burguesía. Los partidarios tienen la razón de su parte. Así los términos - del problema, y sin leyes que aplicar a los fabricantes, - no hay otro remedio que continuar la huelga y sostener a - los huelguistas en su noble empresa cuantos amen la justicia, no solamente los obreros. Como amigo "condicional" de los obreros me atrevo a aconsejarlos parsimonia en usar de las huelgas y mucha prudencia antes de decidirse por la - huelga general... Si mi voz fuese oída la huelga general - no se verificaría".

Hem resenyat l'article en tota la seua extensió - perquè hi podem apreciar no sols raons relativament vàlides, que un sindicat obrer podria tenir en compte en algun moment (feblesa organitzativa, oportunitat...) sinó un tarannà o to particularment sospitos. És aqueix to paternalista que es col·loca de part dels obrers, que accepta i dóna suport "però", un "però" que amaga, entre raons i ironies, la manipulació i l'engany. Hom no pot, malgrat tot, afirmar taxativament que a l'hora de frenar una vaga, de frenar aquesta - en concret, hi havia manipulació i no una visió encertada. A parer nostre l'engany es situa a un nivell més general, - és a dir, quan es presenta com orientador dels treballadors i dels interessos sense tenir una perspectiva de classe. És aquí on cal jutjar l'efecte perjudicial del blasquisme en la lluita obrera i no tant en l'anàlisi freda i neutra de les circumstàncies. Respecte a aquest cas, resulta impossible tenir-ne la cortesia però sembla evident que una vaga que ha pres un caràcter exemplar, en la qual s'han mobilitzat tantes energies i que comença a no tenir eixida, demanda des del punt de mira obrer un salt qualitatiu, una capenta que la pugui treure de l'embús. Allò que és clarament absurd és jutjar amb el "sí", "però", "sí", que continue la vaga perquè no volem desacreditar-nos davant els treballadors, però que no s'estenga perquè no volem complicacions.

Els socialistes, que aconsellaven els blanquers, van comprendre amb encert la situació d'impasse en què es -

trobava la vaga i acusaren amb raó l'ambigüitat blasquista. Crida un poc l'atenció la postura socialista en aquest cas quan, en general, eren refractaris, enfront de l'estratègia anarquista, a la utilització de la vaga general, com tindrem oportunitat de veure el 1902. Per això no podem excloure un cert afany de protagonisme ja que aquí eren ells els qui dirigien el moviment.

No coneixem amb seguretat l'efecte de la proposta socialista. No hi degué tenir molt de ressó puix, contràriament a allò que era usual quan alguna Societat proposava una vaga general, en aquest cas no hi apareixen les notes de les altres donant compte del sí o del no. Això podria donar a entendre que ni tan sols va ser discutida i que tenia raó "El Pueblo" quan deia que les societats eren encara organitzacions molt febles. També hi degué influir, com és lògic, l'actitud negativa d'"El Pueblo". En qualsevol cas, la vaga general no tirà endavant i la de blanquers entrà en el seu moment més difícil.

La negativa dels blasquistes a encoratjar la vaga general i el seu suport a la de blanquers els posava en una postura incòmoda. Es veien acusats d'indecisos, ambigus i falsos pels socialistes, i de revolucionaris, o, millor dir, agitadors per l'influent Mercantil, sense comptar els acostimatats cants angoixats de la premsa conservadora. "El Pueblo" es regira amb acritud contra els seus acusadors i orga

nitza una estratègia en dos fronts: escomet amb tota la -
 seua energia per a donar un colp espectacular, demanant -
 una subvenció a l'Ajuntament, i torna a emprendre la via -
 de la negociació fent veure que encara és possible i utilit_z
 zant tota mena d'arguments. A la fi perdrà els papers i -
 igualment dirà que és necessari acabar amb la vaga com -
 afirmarà davant la intransigència patronal que "cualquier
 resolución que tomen, por violenta que sea, estará justifi_c
 cada". És clar que dir això entrats ja en juny, quan ja co
 mencen alguns blanquers a marxar de València, i afirmar al
 dia següent que "porque tienen toda la razón no deben dar
 motivos de queja", no és més que una mostra de retòrica in
 operant.

El gest espectacular té indubtable eficàcia. La
 idea de demanar una subvenció a l'Ajuntament havia sorgit
 molt aviat, en la segona setmana de vaga. "El Pueblo" en -
 parla positivament i ho dona com a fet, però, sense saber
 per què, al dia següent, en donar notícia de la sessió de
 l'Ajuntament, hom diu que el blasquista Taroncher havia de
 manat que fos nomenada una comissió mitjancera formada per
 regidors i no cita la subvenció. No sabem que va passar. -
 Potser per tal d'aconseguir que fos aprovada la comissió,
 integrada per tots els partits, van retirar la proposta de
 subvenció, inadmissible per a la dreta. El cas és que els -
 socialistes aprofitaren el buit per a demanar-la ells i -
 acusar els blasquistes de l'abandonament dels vaguistes. -

De toda manera aquest fet no sembla gaire rellevant si no és per a demostrar la tensió existent entre els dos en el sentit de no deixar-se arrabatar protagonisme davant els treballadors. Impententat per les crítiques, "El Pueblo" s'excusa amb el fet que la petició no es va fer perquè els blanquers no la van presentar "formalment" i es decideix a la fi a plantejar l'assumpte donant-li un to agressiu i arrogant de cara a la galeria, encara que mesurat de cara a la Corporació.

"Los Concejales que suscriben, presidente y vocal de la Comisión de Hacienda, creen que el Ayuntamiento puede y debe, dentro de la esfera de la ley, atender a remediar la precaria situación en que se encuentran más de mil trescientas familias, totalmente arruinadas hoy por la duración inusitada de la huelga. Respetan los que suscriben la opinión de sus compañeros de Comisión y sus escrúpulos acerca de la legalidad de semejante accion, pero entienden que en casos extraordinarios como el que se trata, las atribuciones de los municipios no pueden contenerse dentro de los estrechos moldes de una interoposición restrictiva. En consecuencia tiene el honor de presentar al Excmo. Ayuntamiento el siguiente voto particular:

Impórtanos en primer término declarar que nuestra opinión en este asunto importantísimo no obedece a ningún móvil político y que el acto que realizamos no prejuzga ab-

solamentament nada en el conflicte pendient entre obreros y patronos curtidores... A nosotras nos cumple declarar que nuestra actitud favorable a los obreros no se deriva de imposiciones ni puede atribuirse, como torpemente se ha dicho, a fomentar el odio de clases, que nunca ampararemos, ni menos podemos hacerlo investidos con el cargo honroso de concejal y, por lo tanto, como administradores de todos los intereses de Valencia. (Segueix l'escript fent història de les gestions realitzades per a resoldre la vaga, dels mals que produeix a tota la societat, posant especial èmfasi en la miseria dels blanquers: "verifícamos perecer de hambre a centenares de inocentes niños y desgraciadas madres"). "Basta este sólo argumento para justificar nuestra actitud, creyendo que bajo su aspecto moral de equidad y justicia no cabe discutirse la proposición". L'escript acaba dient que no existeix cap impediment a que les 10.000 pts. demandades a la Comissió d'Hisenda siguin transferides d'altres partides, ja que per altres motius sí que s'havia fet. Siguen Taroncher i Olmos en nom de la minoria de Fusió Republicana.

A la petició, per oportunistes que poguessen ser les seues motivacions, no podem negar-li audàcia.^{36/} Basta considerar el soroll que ha organitzat recentment el que un - Ajuntament amb majoria d'esquerrers haja rebut i hostatjat - els vaguistes de Crimidesa. El paper de crític irònic i distanciat, jugat en aquest cas per "El País", fou assumit - aleshores pel Mercantil. I, és clar, els periòdics conserva-

dors van jutjar que allò era quasi convertir l'Ajuntament - en la Comuna, argumentant que els diners del Municipi són - de tots i que en conseqüència havien de ser concedits tam- bé als patrons. "El Pueblo" es regira amb ira, especialment contra el Mercantil que pretén atacar-li des de l'esquerra "assenyada" ("el correcto diario del escrupuloso partido de Concentración Republicana ¿Qué es lo que quiere?") i li - llença un repte: "Los curtidores no han pedido ayuda a los concejales de Fusión Republicana sino al Ayuntamiento. Así que menos palabras y a retratarse todos en la votación. Pe- ro estamos seguros que los concejales de Concentración pre- ferirán dar mil pesetas de su bolsillo que dar la cara en - el Ayuntamiento". De l'acritud de la polèmica es dedueix - que a l'afer hom li donava una significació política. Els blasquistes encara en minoria van saber emprar-la per a de- mostrar que un Municipi republicà faria justícia i afavori- ria els obrers. Al llarg de la sessió Taroncher denuncia - els regidors monàrquics que reguen aquests diners als treba- lladors però no tenen escrúpols en destinar 4.000 pts. d'u- na altra partida per a coaseguir un ex-ministre. Tanmateix "El Pueblo" té bona cura de guardar les distàncies i insis- tir que no es tracta de parcialitat obrerista. Un municipi republicà no seria un municipi dels obrers sinó que els aju- daria. "El Mercantil nos acusa de haber levantado bandera - socialista y de lucha de pobres contra ricos. Mienten. Nos- otros hacemos propaganda republicana. El día de mañana, tal

vez, dentro del régimen verdaderamente democrático, abrazaríamos una bandera más radical porque nuestro ideal es el progreso constante. Hoy por hoy militamos bajo la bandera de la República porque esta primera conquista la consideramos indispensable para lograr las demás. La masa obrera es, en su mayoría, republicana y nos ha seguido dando el triunfo en las elecciones. Nuestra casa es la de los obreros. Al Mercantil y a otros por el estilo no acudían. ¿Por qué? Porque allí no es la blusa la prenda más considerada, ni se pueden hacer suscripciones a favor de los obreros para que no se ofendan los burgueses".

Malgrat la seua irada protesta contra els qui gos-
sen posar en dubte que no està de part dels obrers, "El Pue-
blo" no amaga que la seua perspectiva no és la d'un partit
de classe. En aquest sentit és especialment clarificador un
article signat per Castroviño la vespra del dia que els re-
gidors blasquistes feien la petició d'ajuda als vaguistes. 37/
L'articulista comença subratllant la importància de la peti-
ció. És quelcom que fins ara sols havia estat fet a França,
en municipis amb majoria socialista. D'antuvi, doncs, queda
clar que els republicans en el moment d'esser amb els obrers
són tan avançats com els que són. Passa després amb certa -
agudesesa i gràcia a desarmar els adversaris de la subvenció
ridiculitzant-los. "Yo lloro también al contemplar esos -
tristes hogares, dirá el condejal dinástico mientras se sa-
ca los puños de la camisa, Pero ah, señores, pongámonos en

lo justo, en la realidad. No hay dinero en el presupuesto". "Luego surge el concejal-abogado para demostrar que la ley municipal no lo autoriza. A continuación "el del buen sentido" "Yo que no sé de leyes ni de filosofía pero tengo sentido común, digo que en ese caso también habrá que socorrer a los fabricantes". "Tercia el republicano correcto. Nadie - más amigo que yo del trabajador, del proletario, de ese ilota de nuestros tiempos. Pero yo entiendo que la solución - del problema social está en la asociación bien entendida, - en la libertad, señores, en esa libertad por la que tanta - sangre hemos derramado. En nombre de la libertad debe desatenderse la petición que, si se aprobase, entronizaría el sectarismo...". Después de las ironías en contra hom aporta argumento a favor. "Esos que se oponen ¿se opondrían a que se pidieran 10.000 pts. para socorrer a las víctimas de un terremoto? Es injusto socorrerlos, se dirá, con el dinero de los mismos fabricantes que contribuyen a levantar las cargas municipales. Contribuyen también los trabajadores, no - solamente pagando el impuesto de consumos, sino resarciendo de sus pérdidas a los industriales, propietarios, comerciantes, etc. comprando a más caros precios, alimentos, vestidos, alquileres de viviendas...". Però no ens enganyem. Mal grat aquesta breuvida proposició que introdueix la noció de plusvàlua indirecta, l'articulista es distancia de seguida per a retrobar el punt reformista. "¿Es esto socialismo? Si lo es habrá que considerar socialistas a las corporaciones

que curan enfermos pobres y cogen a los huérfanos. El individualista, el liberal a la inglesa, son tipos que han de desaparecido de la fauna política. Sólo existen esos bichos, raros ya en toda Europa, en países intelectualmente selváticos, inaccesibles a la renovación de ideas". "Pues si vais al socialismo ocuparemos vuestro puesto" dicen els republicans assenyats. "Aquí está la madre del cordero, eso es lo que quieren. Pero no hay tal cosa. Porque los republicanos reclamen o implanten las reformas que constituyen la legislación del trabajo (limitación de la jornada diaria, fijación del salario, reglamentación del trabajo de mujeres y niños, inspección de fábricas y talleres, enseñanza obligatoria y retribuida, jurados mixtos, indemnización patronal por accidente de trabajo, etc.) no por eso dejarían de ser republicanos burgueses. En los partidos republicanos hay, - no ya afines al socialismo, sino socialistas del todo. Más claro: Hay individuos que admiten el principio colectivista de la socialización, no sólo de la tierra sino de todos los medios de producción. Pero ése son aspiraciones individuales, excepciones. Los partidos republicanos, incluso el federal, no son, como tales partidos, socialistas. No hay que caer en aquel platónico y algo incrustancial socialismo la - martiano... Así a los republicanos como a los colectivistas (esta denominación comprende a socialistas y anarquistas) - no les conviene ese socialismo de similar. Al contrario, lo que necesitan unos y otros y el país es que el republicanismo

mo español favorezca el desarrollo de la riqueza, de la burguesía, como ya reconocía en numerosos artículos El Socialista de Madrid al discutir sobre las relaciones entre republicanos y socialistas. En nombre, pues, del republicanismo burgués, sin adular a las masas trabajadoras, vicio tan feo como el seducir a las clases conservadoras, pueden los concejales republicanos acceder al auxilio que piden los huelguistas". L'article acaba amb una encertada previsió: "Preludios son estos de la gigantesca lucha por la igualdad que se ha de librar en el siglo XX. A su lado palidecen todas las demás cuestiones. Lú de omdil parece la religiosa y la cuestión política, la que por la conquista de la libertad agitó el siglo XIX".

Sense cap dubte aquest article és una de les més clares declaracions de principi del blasquisme i de la política obrera dels republicans. En línies generals hom no la pot acusar d'incoherent sinó, ben al contrari, d'exposar amb lucidesa una política reformista, essent conscient de les seues limitacions. Però això no ens ha d'enganyar sobre la política practicada, aquesta sí incoherent, doble i cooptant. Cal tenir en compte que la voluntat d'aclariment d'aquest article ve potenciada per la necessitat de fer front a una campanya, no sola de la dreta sinó del "centre", personificant en el republicà "mercantil" el qual presenta el blasquisme com un partit "esquerrà". D'alguna manera la situació és semblant quan, després d'alguna de les seues inter

vencions anticlericals, és presentat com un terrible menja-capellans. "El Pueblo" fa aleshores, entre grans escarafalls, equilibris de sensatesa i racionalitat presentant la seua postura davant la qüestió religiosa com motivada pel laïcisme i a una postura d'oposició al domini clerical, és cert també el seu furibund i estúpid anti-clericalisme. -

Quelcom semblant, diem, s'elevé aquí. La postura reformista en allò social és veritable i, a més, molt vàlida. Però amaga un engany. Quan Castrovido diu que El Socialista recomana això als republicans no diu tota la veritat. En realitat, els socialistes allò que deuenen, com podem llegir en el diverses vegades citat manifest de l'Agrupació socialista de València del 1903 és que els republicans deixen d'ocupar l'espai que no els pertoca, enganyant els obrers, i - practiquen clarament i decidida una política burgesa progressista. És a dir, els acusen precisament d'enmascarar la política burgesa que fan amb la jactància de ser més revolucionaris que ningú.

La proposta blasquista de subvencionar els vaguistes és derrotada en el Ple.^{38/} No comptaven encara amb la majoria en la Corporació i hagués estat necessari el recolzament dels republicans de Concentració (els "centristes" del Mercantil), i d'alguns liberals. Però en la votació els deixen tots sols. "El eclipse de los mercantileros a la hora de votar ha sido escandaloso". La subvenció de 10.000 pts. hagués significat un globus d'oxigen salvador, amb el qual probable

ment els vaguistes haguessen triomfat. Derrotada la proposta la vaga entra a la primeria de juny en la recta final.

- La dignitat obrera

Els vaguistes flexibilitzen al màxim la seua actiu -
 tud negociadora fixant com a punt únic l'admissió de tots
 sota diverses fórmules.^{39/} Primer proposen entrar tots però -
 treballar mitja jornada, ja que els patrons posen l'objecu -
 ció que no hi ha feina per a tots. La proposta és assenyada,
 puix així mateix s'havia fet el 1998 quan escassejava el -
 treball. Però la patronal la rebutja. És impossible, diuen,
 "sin que los fabricantes podamos elegir a los que nos parezu -
 can más aptos". És ben clara la cosa. El trust dels Martiu -
 nez vol aprofitar la vaga per tal de netejar el sector del
 personal que els destorba. I ho fa, ni més ni menys, "creu -
 yendo interpretar el sentir de todos los patronos del Uniu -
 verso". Aquesta mena de representativitat encara no l'ha -
 reivindicat la CECF.

La comissió presenta una nova fórmula conciliadou -
 ra. Admissió teòrica de tots i, en la pràctica, reincorporau -
 ció a poc a poc a mesura que augmenta el treball. La proposu -
 ta satisfà el Governador militar i el Batlle, presents en -
 la negociació, però no la patronal. Aquella li dóna la volu -
 ta: admissió dels necessaris i quan en faltaren més ja els
 buscarà on els patrons voldran. Com diu "El Pueblo", "esto

es inadmissible y demuestra que los patronos proceden con mala fe, con saña inicua. No les importa que se hunda una industria con tal de salir con la suya. No tienen amor a Valencia..." Però al Governador militar, que vol treure's de damunt aquell problema molest, li sembla molt bé allò - que ofereixen els patrons i llença un ultimàtum als vaguistes. El conflicte acabarà "protegido por los mausers". El governador ordena la detenció dels principals dirigents - que són duts a la presó de Sant Gregori i mana obrir les - Banqueries sota vigilància militar. És inútil. Només uns - pocs vaguistes, nou o deu, entren a treballar i són expulsats de la Societat. El Governador està disposat a portar treballadors d'on siga i a posar-los per la força.

Aleshores s'esdevé un fet que avui ens crida l'atenció però que no era estrany. Coneixem diversos casos de vagues en què els acomiadats es posen a treballar pel seu - compte o en què la Societat els busca ocupació en un altre ofici o lloc per tal de no cedir a les imposicions de la patronal. Això s'explica pel caracter especialitzat i tancat dels oficis, amb una forta component gremial. El control - d'un mercat de treball d'aquest tipus constituïa, de moment, la gran força de les Societats. D'aquí que considerassen positiu anar-se'n abans que cedir. El plantejament podia ser - vàlid en circumstàncies molt concretes (per exemple, és possible que els patrons tipògrafs donassen importància a que - la Societat cobrera els retragués un grup de treballadors de

difícil especialització) però estava abocat a ser aviat de dubtosa eficàcia. La Societat que es trobava en aquesta situació tractava de bloquejar per complet el mercat de treball comunicant-ho als del mateix ofici d'altres ciutats - per tal d'evitar que vingués ningú a ocupar els llocs buits. Però, com diem, aquest equilibri tancat de l'oferta i la de manda de treball, eminentment corporatiu i gremial, no po - dia mantenir-se molt de temps ni tenia gaire sentit en sectors on l'ofici gairebé no comptava. És clar que, de tota manera, en l'actitud de les Societats que preferien abandonar el treball ans que cedir a les imposicions patronals no jugava sols aquest plantejament tàctic sinó la important motivació de la dignitat obrera. El fet és que a la primavera de juny un grup ampli de blanquers decideix marxar de València i buscar treball en altres llocs. "Las Provincias" parla de desbandada, pal·leiant ja la fi de la molesta vaga.⁴⁰ I, en efecte, la fi s'esdevindrà molt aviat però tindrà per part dels blanquers una impressionant dignitat. Per l'altra una desorbitada i venjativa fúria. En grups de 40 i 50 marxen cap a Barcelona. Ja no tenen diners per al viatge i el Governador accepta gestionar el viatge gratis als primers - per tal de treure-se'ls de sobre. Però, en veure que són - molts, els patrons protesten i es senten burlats. Volen que els treballadors no marxen i veure'ls tornar humiliats al treball. Només així el seu triomf serà complet i servirà d'ecorament. Per això fan publicar en La Voz de Valencia la

notícia que en Barcelona no troben treball i tornaran. La Societat publica en "El Pueblo" una rèplica afirmant que és fals i que a Barcelona són molt bé rebuts. Afegeix la nota que, per contra, un grup de Castelló, al qual Martínez havia promés un salari major i pagar-li l'estada a València, ha estat enganyat i ha abandonat la blanqueria només acabar la setmana.

Al llarg dels primers dies de juny deixen València al voltant de 500 blanquers, 521 exactament, gràcies a l'ajut econòmic de les altres Societats. "El Pueblo" publica una memorable carta de comiat. "Al hidalgo pueblo de Valencia: Han fracasado cuantas gestiones hemos hecho para solucionar la huelga. No hemos omitido ninguna, salvando siempre la dignidad y el derecho de asociación. Todos han respondido al carácter familiar de esta hermosa ciudad menos - un puñado de patronos. Emigramos para no ser más gravosos. Emigramos maliciando la memoria de quien nos pone en este doloroso trance pues si amor tenemos a nuestras familias, - amor tenemos también a la tierra que nos vió nacer y a aquélos con quienes hemos compartido los azares de la vida. Emigramos, repetimos, maliciando la inhumanidad de los patronos y recomendando nuestros hijos a vuestro cuidado para - que el llanto del hambre no les atormente. Vamos a buscar - pan y a salvar la dignidad del trabajo. Terminad vuestra - obra buena ayudándoles. Así, cuando despleguemos los labios en el Calvario que vamos a recorrer será para bendecir vues

tra memoria. Adiós Valencia, adiós a todos. Gozad con los efectos de vuestra malvada obra patronos curtidores, pero sabed que antes estamos dispuestos a llegar al Gólgota que a ceder en nuestros indiscutibles derechos". "Que la suerte acompañe", postilla "El Pueblo", "a estos honrados obreros que hasta el último momento demuestran su cultura y su gran corazón. Con ellos va la simpatía y el cariño del pueblo valenciano. Para los patronos intransigentes y soberbios queda el odio que ha provocado su insensata conducta y el recuerdo de que han perjudicado gravísimamente a una industria valenciana y amargado a los hogares pobres".

Però allò que acompanya els blanquers en aquest amarg final no és la sort sinó la repressió més feixuga.^{41/} El fiscal, en un gest inaudit, denuncia davant l'Audiència el Manifest de comiat com atemptatori al respecte degut a les persones. Els detinguts són posats en llibertat, després de més de 10 dies, però immediatament en són detinguts 8 més anant a buscar-los al propi domicili. L'ambient s'enraireix puix un tinent de la Guardia Civil és víctima d'un atemptat sense que hom pugui conèixer l'autor. La Societat de Blanquers protesta de la seua innocència i ho considera una provocació. Pocs dies després, el 22 de juny, un obrer vaguista mor. Havia estat solcat en Cuba, d'on tornà malalt, i les privacions de la vaga han acabat amb la seua malmesa salut. Els companys acompanyen el seu soterrar amb una corona, pagada amb les darreres aportacions. És tot un símbol.

El dia 25, després de dos mesos de resistència heroica i -
combativa, celebren la seua darrera assemblea.

En ella hom manté una discussió sobre el camí a -
seguir. Consultades les altres Societats han contestat que
estan ja completament buides. La situació és insuportable.
Hom acorda deslligar el compromís dels associats amb la So-
cietat, deixant-los en llibertat per a que individualment -
accepten el treball. En la pràctica això suposava la disso-
lució de la Societat, a l'espera de millors temps per a re-
fer-la. La solució ens sembla estranya però indica el con-
cepte estricte que hom tenia de l'associació, del qual hi -
ha bastant que aprendre. Per una banda la Societat no esta-
va disposada a cedir en els seus drets. Per l'altra, l'asso-
ciat que acceptava el treball, essent de la Societat, hi ha-
via de ser expulsat. El nus gordià queda tallat dissolent-
la. Si hom prefereix dir-ho ixí, és una derrota, però que -
ens assabenta de l'alt concepte que hom tenia de l'associa-
cionisme. De tota manera, i al marge del desenllaç, la llui-
ta duta a terme amb tan gran tenacitat i solidaritat no pot
ser jutjada en el marc general del moviment obrer com un -
fracàs. Hi ha exemples d'ètica col·lectiva que valen tant -
com mil victòries.

Les conseqüències econòmiques de la vaga degueren
ser greus, sobretot per a les petites blanqueries, algunes
de les quals, segons una informació poc precisa de la prem-

sa, no tornaren a obrir. Tanmateix, el setembre d'aquest mateix any es constitueix l'Associació de Fabricants de cuir adobat, dirigida pels germans Martínez, Giménez, Oms, i Vda. de Boluda, la qual cosa confirma la sospita esmentada al començament que els grans fabricants empraren el conflicte - per a imposar el seu control sobre el sector. Al reglament hi ha dos articles significatius.^{42/} L'ap. IV art. 4 diu que els associats es comprometen a acatar els acords de la Junta General o si no seran expulsats. Martínez i els seus havien demostrat una energia fèrria i brutal que els permetia actuar sense contemplacions. L'apt. I art. 4 proposa la reconversió de l'Associació en l'antic gremi de blanquers, si això era possible. Desfeta la Societat Obrera, els patrons aspiren novament a lligar els treballadors a un tipus d'organització corporativa i gremial. Afortunadament no fou possible perquè un any després, estabilitzat de nou el treball, els blanquers decidiren reconstituir la Societat. La patronal, que tant havia fet per destruir-la, no podia permetre que hom la tornés a formar i, pel que sembla, va fer córrer la notícia alarmista entre els treballadors que els seus - promotors pretenien dur-los a una nova vaga general. Aquests però, contestaren que d'això, de moment, res i que consti - tuïen la Societat per tal de defensar els seus drets.

Des del punt de mira del Moviment Obrer la vaga - fou una experiència decissiva i, tot i acabant en aparent - derrota, tingué repercussions favorables. Per als patrons -

era un toc d'atenció sobre l'alta cost que podia tenir una oposició frontal a les Societats i va servir per contenir-los. L'hostilitat patronal persistirà (no ha acabat encara) però ja no es produirà d'una manera tan brutal sinó més dissimulada. Per als treballadors va significar una revelació del valor de les Societats que estaven constituint. El triomf fàcil dels tramviàries en març, amb una vaga-llampec i un resultat feliç, havia creat un perillós miratge que la duresa d'aquesta vaga contribuïx a escampar. Les Societats esdevenen més prudents i realistes, potser encara poc segons veurem, i hom no troba signes de marxa endarrere. Ja hem dit que els blanquers tornen a la càrrega un any després. "La antigua Junta", diuen, "estaba formada por hombres de buena voluntad pero inexpertos. Los que formamos la nueva nos esforczaremos por no caer en los errores que ellos cometieron". L'opinió general era que hi havia hagut precipitació, no sols perquè havien donat peu a que hom els pogués acusar de no haver recel·lat l'avís dels 20 dies, sinó perquè pel problema d'una fàbrica havien fet embarcar tot el sector sense donar passos previs. Aquest aspecte serà ben tingut en compte d'ara endavant.

En les opinions a posteriori no podia faltar l'aspecte polèmic. Arran de la doble celebració de l'1 de maig, el 1901, hi hagué un enfrontament entre socialistes i anarquistes que relatem a un altre lloc del llibre. D'esquiten